

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

V E S T N I K

TEMA MESECA

Planinske skupine

INTERVJU

Franci Savenc

Z NAMI NA POT

Planjava

Zahodni greben Karnijskih Alp

10
2016

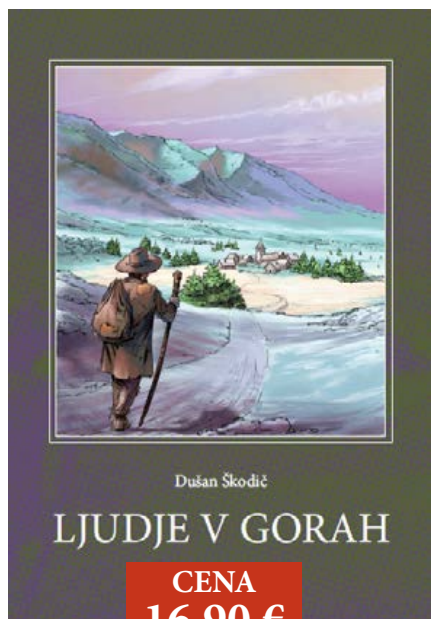

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
3,90
EUR

917703301434008

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI PZS

LJUDJE V GORAH – zbirka zgodb, Dušan Škodič

Izšla je zbirka zgodb *Ljudje v gorah* avtorja Dušana Škodiča. Zbirka prinaša petnajst zgodovinskih zgodb, vpetih v gorsko okolje. V ospredju vseh je preprosto posameznik, ki je le igračka narave v usodnih trenutkih, v katerih se znajde.

Dušan Škodič, prekaljen planinski publicist in avtor romana *Devet dni v avgustu*, te zgodbe pripoveduje humorno in življenjsko trpko, a vseskozi doživeto in sočutno. Času in krajem, o katerih govori, se približa tudi jezikovno, večjo vrednost pa zgodbam dajejo še preverjena zgodovinska podlaga in dodana pojasnila. Vse zgodbe so opremljene z odličnimi ilustracijami.

Format: 165 x 235 mm; 144 strani, broširano, šivano

Cena: 16,90 €

Pomembno obvestilo: S 26. avgustom 2014 je stopil v veljavo Zakon o enotni ceni knjige, ki ji v času šestih mesecev od izdaje nalaga enotno ceno. V tem času popusti oz. kakršnokoli zniževanje cene ni dovoljeno!

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA 50-odstotni popust

ZGOŠČENKA - GREVA POD OBJEM GORA

Na zgoščenki z naslovom *Greva pod objem gora* najdete 9 pesmi: Greva pod objem gora, Na izlet, Danes pojdem jaz v gore, Tri planike, Za sanje, Spalka mojega šotora, Na Rombonu, Miss Slovenije in Nič več kot to. Zasnovana je sistematično in skuša pokriti večino potreb na področju mladinskih planinskih pesmi in hkrati podajati starostno prilagojena glasbena dela. Poleg kulturne nosi zgoščenka tudi izrazito vzgojno-izobraževalno noto. Vodilna ustvarjalca tega projekta sta Uroš Kuzman in Andrej Hočevnar.

Projekt združuje profesionalne glasbenike, ki skrbijo za izvedbeno neoporečnost, in amaterske vokaliste, ki so praviloma močno vpeti v planinstvo. Tako so zgodbe podane osebnoizpovedno, poudarjena pa je tudi motivika prostovoljnega, mladinskega. Vsi izvajalci projekta so mladi po stažu in projekt zanje predstavlja svojevrsten izziv in izkušnjo.

CENA: V času od 15. 10. 2016 do 15. 11. 2016 lahko zgoščenka kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 3,13 €* (redna cena: 6,25 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur, po faksu: 01 43 45 691, brezplačna telefonska številka: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), e-naročila: trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>. Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, telefon: 08 380 67 30, faks: 04 589 10 35, e-naročila: info@planinskimuzej.si

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com
www.pvkazalo.si
www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,
Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,
Dušan Skodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Seško,
Sonja Čokl

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.
Tiskano na NEO STAR MATT papirju.

NAKLADA: 4800 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaravnih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno. Poobjave so dovoljene le z dovoljenjem uredništva.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

MODRA ŠTEVILKA

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Nad Jezerom treh (Lago de tres) se dviga osrednji in najvišji del patagonskih Andov, ki jim kraljuje Fitz Roy. Foto: Miro Štebe

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Kaj se skriva za mejo?

"Vem, da boste mnogi med vami presenečeni, vendar vam moram priznati, da zame naši hribi niso najlepši na svetu, pač pa so to Dolomiti," je v začetku oktobra na gorniškem večeru v knjižnici Domžale povedal alpinist in himalajec Tomo Česen (intervju z njim bomo objavili v eni od prihodnjih števil). Ste presenečeni, začudeni, morda celo prizadeti? Sam priznam, da ga povsem razumem in spoštujem njegovo stališče, pa tudi to, da si je to "upa" priznati v javnosti. Zdi se mi namreč, da je tako stališče v slovenski planinski javnosti skoraj bogokletno. Naj povzamem samo zadnjo anketo, katere rezultate smo objavili v lanski decembrski številki in kjer je pri vprašanju, katerih vsebin je v PV preveč, največ odgovorov veljalo tujim goram, in obratno, pri vprašanju, katerih vsebin je v reviji premalo, je bil odgovor: naše gore. Podobne rezultate beležimo že vsa leta, odkar izvajamo ankete. Zakaj je tako, mi pravzaprav ni povsem jasno.

Pred kratkim sem se vzpenjal po poti Silva Korena na Krn, kjer mi je možakar povedal, da gre vsak mesec parkrat po tej poti. Kako to, da ne gre še kam drugam, kjer še ni bil, ga nisem uspel vprašati, ker je tako hitro odbrzel naprej. Poznamo celo vrsto ciljev, kamor se ljudje redno odpravljajo in beležijo svoje vzpone, npr. na Ratitovec, Kriško goro, Lubnik, Šmarno goro, Kališče in drugi. Dobro, tu gre bolj za rekreacijo kot pa planinarjenje, pa vendar se vse to dogaja v hribih. Zakaj tolikokrat po isti poti, če zagotovo obstaja še kak gorski vrh, kjer še nismo bili?

Tudi sam sem se v preteklosti obnašal podobno – slovenske gore sem spoznaval do potankosti. Načrtno sem raziskoval doline, prehode, pristope, markirane poti na vrhove iz raznih smeri, pa potem brezpotja, in to v tolikšni meri, da sem poznal skorajda vsak možen pristop na posamezen vrh, ki sem se ga lotil. Prebiral sem vse vodnike, kjer so bile opisane poti, si podčrtaval opise, iskal spletne strani, ko so se tudi tam pojavili opisi, si beležil svoje opise pristopov in jih tako nabral za celo goro. Hribovski kolegi so mi dolgo prigovarjali, naj vendarle pogledam še čez mejo, da so tudi tam vredni gorniški cilji, a jaz sem trmasto vztrajal pri naših hribih. Tisto čez mejo me ni zanimalo.

Potem pa se mi je nekoč s planine Pecol, kjer sem bil na izletu z otroki, prikazal mogočni Montaż in z njim Zahodni Julijci. Kakšno gorovje! Moje raziskovanje je prvič seglo malce čez mejo. In končno sem se nekega dne le spravil še malo dlje ter stopil na vrh Monte Cristalla v Dolomiti. Bil sem enostavno navdušen. Odprl se mi je povsem nov svet, nove dimenzije, nova okolica, čisto drugačna, kot je v naših hribih. Za Dolomiti so prišli tritisočaki, štiritisočaki z ledeniki ...

Danes vem, da so tudi mnoge gore zunaj Slovenije nepopisno privlačne. Razlogov, da jih obiščemo, je toliko, kolikor je vrhov, vsak je po svoje privlačen in vreden našega obiska. Prevzeli so me skalni vršaci in beli vrhovi nad bleščečimi ledeniki, ledeniški potoki, šumeči slapovi, zelena jezerca ... Te gore so kot mamilo, ko se vzpnemo na eno, si zaželimo še druge, tretje itn., z vsake se nam odpirajo širša obzorja in novi cilji.

Vse to, kar opisujem, želimo predstaviti tudi vam, dragi bralci. Težko je venomer pisati le o Jalovcu, Škrlatici, Triglavu ... V rubriki *Z nami na pot*, kjer objavljamo vabila s podatki na ture, smo skorajda že izčrpali slovenski gorski prostor in se že ponavljamo. Nikakor vas ne odvrčamo od hoje po naših gorah, vendar vam z opisi gora čez mejo poskušamo odpirati nova obzorja. Dejstvo namreč je, da bomo svoje gore najbolj cenili šele takrat, ko se bomo iz tujine vrnili domov in jih primerjali z drugimi. Ko bomo videli še druge gore, bomo lahko ugotovili, da so naše le med najlepšimi. In to brez lažnega domoljubja.

Vladimir Habjan

4 tema meseca

Planinstvo za mlade v šolah

Emil Pevec

Foto: Karmen Zupan

16 Gašerbrum IV

Osemtisočak za aklimatizacijo

Marta Krejan Čokl

28 obletnica Ante Mahkota – osemdesetletnik

Franci Ekar

UVODNIK

Kaj se skriva za mejo?

Vladimir Habjan

PLANINSKE SKUPINE

Planinstvo za mlade v šolah

Emil Pevec

PLANINSKE SKUPINE

Pogovor z Judito Mihev

Emil Pevec

PLANINSKE SKUPINE

Učne poti izobraževalno-spoznavne narave

Darinka Koren

PLANINSKE SKUPINE

1 Pohod po Posavskem hribovju

Tjaša Hostar in Lina Buršič

GAŠERBRUM IV

4 Osemtisočak za aklimatizacijo

Marta Krejan Čokl

SEVEROVZHODNA SLOVENIJA

21 Raziskovanje Kozjaka

Špela Recer

URESNIČENE SANJE

11 Patagonija

Miro Štebe

OBLETNICA

14 Ante Mahkota – osemdesetletnik

Franci Ekar

Z NAMI NA POT

32 Planjava

Mire Steinbuch

Z NAMI NA POT

45 Zahodni greben Karnijskih Alp

Janja Lipužič

DOŽIVETJE

24 Poletni dan v gorah

Iztok Tomazin

OPISI TUR

- PLANJAVA, SKOZI REPOV KOT
- PLANJAVA, ČEZ PRESEDLAJ IN PO DEŽMANOVI POCI
- PLANJAVA, ČEZ OKRESELI
- PLANJAVA, S PLANINE PODVEŽAK ČEZ ŠKARJE
- PFANNSPITZE/CIMA VANSURO
- MONTE CAVALLINO/GROSSE KINIGAT
- FILMOORHÖHE/LA PITTURINA
- PORZE/MONTE PALOMBINO

32 z nami na pot

Planjava

Mire Steinbuch

52 zgodovina

Pogačnikov dom na Kriških podih

Jana Remic

ZGODOVINA PLANINSKIH POSTOJANK

Pogačnikov dom na Kriških podih 52

Jana Remic

INTERVJU

Pogovor s Francijem Savencem 56

Mire Steinbuch

PRVA POMOČ

Uporaba defibrilatorja 59

Andrej Golob

ZDRAVJE

Zastoj srca 62

Petra Zupet

JUBILEJ

70 let Andreja Mašere 64

Vladimir Habjan

KOČE

Valvasorjev dom pod Stolom naj planinska koč 2016 66

Zdenka Mihelič

VREMENSKI KOTIČEK

Zakaj je vreme slabo najraje prav za konec tedna 68

Miha Pavšek

VARSTVO NARAVE

Poškodovana žival – pustiti ali vzeti? 69

Dušan Klenovšek

59 prva pomoč

Uporaba defibrilatorja

Andrej Golob

LJUDSKA DEDIŠČINA

Pripovedke iz gorskega sveta 70

Zbrala Dušica Kunaver

V SPOMIN

Tone Stroj 71

Miro Eržen

NOVICE IZ VERTIKALE 72

NOVICE IZ TUJINE 74

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE 75

LITERATURA 76

PLANINSKA ORGANIZACIJA 76

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ 77

TRIGLAVSKI NARODNI PARK 78

V SPOMIN 79

Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

Stokrat boljše kot ležati doma

Planinstvo za mlade v šolah

Emil Pevec

V najnovejši izdaji Planinske šole o planinskih skupinah preberemo: Za mlade ljubitelje gora imajo mladinski odseki planinskih društev v šolah organizirane planinske skupine (popularno jih imenujemo planinski krožki), ki redkeje delujejo tudi v vrtcih. To je odlična dopolnitev obveznega programa vrtcev in šol, družinskega planinstva in dejavnosti v krogu prijateljev. Redna tedenska srečanja so namenjena pripravi na dejavnost v gorski naravi, družabnosti in spoznavanju vsebin Planinske šole.

Planinske skupine vodijo strokovno usposobljeni mentorji planinskih skupin in vodniki Planinske zveze Slovenije. Vsak mesec pripravimo vsaj en izlet, na katerem se skoraj neopazno vrstijo različne vsebine: od napotkov za varnejšo hojo, ugibanja razgleda in razlag nastanka zanimivih oblik površja pa vse do učenja šaljivih igrin in pesmic. Z veliko resnosti pa se

zavedamo tudi preprostega dejstva, da so najlepši del izleta počitek, malica in igra, in jim zato namenimo ustrezno pozornost. Ob bivanju v gorski naravi se skušamo naučiti, da smo v njej samo občasni gostje, spoznavamo pa tudi pomen prostovoljnega dela. (*Planinska šola*, 2016, str. 54)

Planinske skupine (v nadaljevanju PS) delujejo na različne načine. Nekatere imajo tedenska srečanja, druge hodijo le na izlete, spet tretje se sestajajo občasno, po potrebi. So različno velike. Od najmanjših, ki komajda zadostijo kriterijem iz pravilnika MK PZS (najmanj 5 članov), do, lahko rečemo, res številčnih, ki štejejo več deset otrok. Ampak za nas so pomembne vse. Delajo, kar v danih razmerah lahko. Lahko verjamemo, da ustrezno strokovno usposobljeni mentorji PS, vodniki PZS ali mladinski voditelji naredijo res vse, da bi v planinsko

izobraževalno shemo zajeli čim več otrok. Brez njihovega prizadevnega dela naša planinska organizacija ne bi imela v svojih vrstah tako velikega deleža mladih članov.

Pri planinskih krožkih se učijo snov iz planinske šole, ustvarjajo izdelke (s planinsko tematiko). Predvsem pa hodijo na izlete, kjer naučeno pod budnim očesom mentorjev PS in vodnikov PZS tudi preizkusijo v praksi. Da otroci veliko hodijo na izlete v naravo, s planinsko skupino ali starši, nam govorijo podatki o podeljenih znakih v akcijah Ciciban planinec in Mladi planinec:

Pri iskanju podatkov po spletu nam ne uide dejstvo, da precej PS (predvsem zadnja triada) sodeluje na državnem tekmovanju Mladina in gore in na orientacijskih tekmovanjih, najdemo jih pri izvedbi raznih društvenih prireditev ... Skratka, tako kot drugje: na mladih svet stoji.

OŠ Cerklje ob Krki): "V iskrivih očeh otrok, ki neučakano sprašujejo, kdaj bo naslednji planinski izlet ali tekmovanje. Tako vem, da je vse moje delo vredno." Spodbuda za delo z otroki se najde tudi drugje. **Majda Pagon** (PD Tolmin) nam je zaupala, da je narava v okolici Tolmina in Mosta na Soči največja spodbuda, poleg tega pa nova doživetja ter spoznavanje zavarovanega območja Triglavskega narodnega parka, Poti miru in drugih ostalin iz 1. svetovne vojne.

Judita Mihev (PD Nazarje, OŠ Polje) pa pravi: "To je moje poslanstvo, to so mi položili v zibelko moji starši. Spodbuda je v meni sami, da približam otrokom naravo. Največ spodbude dobim v pozitiv-

1 Veselje na Slemenu Foto: Karmen Zupan

2 Orientacija na vrhu gore Foto: Katarina Bončina

V uredništvu Planinskega vestnika smo se odločili, da nekaj mentorjev povprašamo o njihovi motivaciji za delo z otroki, kako so se sploh odločili za planinsko mentorstvo, o izzivih pri delu z otroki ... Kaj smo izvedeli?

Motivacija za delo z otroki

Kje vidijo mentorji največ spodbude za delo z otroki?

Mateja Peršolja (PD Domžale, OŠ Preserje pri Radomljah) pravi, da v nasmejanih otroških obrazih in razigranosti na izletu. Rdečih ličkah in iskrih v očeh, ko pridejo z izleta ali utrujeni omagajo že na avtobusu. Podobnega mnenja je **Mojca Šterk** (PD Brežice,

nih povratnih informacijah, nasmejanih obrazih." **Primož Černilec** (PD Kranj, OŠ Šenčur) doda: "Otroci so ti vedno hvaležni za tvoje delo z njimi. Največ lahko naučiš prav njih!"

Podeljene nagrade akcije Mladi planinec v letu 2015:

4 izleti	nalepka Cici markacija	1893
8 izletov	nalepka Gorski apolon	1259
12 izletov	nalepka Clusijev svišč	920
16 izletov	diploma, dnevnik MP 1	462
8 izletov	bronasti znak	254
16 izletov	srebrni znak + knjižno darilo	122
24 izletov	zlati znak + spominska diploma	82

3

4

Nekateri mentorji vidijo v delu z otroki tudi naložbo za njihovo prihodnost.

Nace Braitenberger (PD Idrija, OŠ Idrija): "Spodbudo vidim v tem, ker otroci, s katerimi sem delal v planinski skupini, tudi kasneje kot mladostniki in tudi kot odrasli – morda že starši – še zahajajo v naravo, tudi v gorski svet. Ne vsi. Pa vendarle! Torej moje delo ni bilo zaman."

Anita Mlinarič (PD Gornja Radgona, OŠ Gornja Radgona) najde največ spodbude v misli: Planinstvo skrbi za zdrav življenjski slog, to pa je največja naložba za otrokovo zdravje.

Anton Zakšek (PD Videm Krško, OŠ Jurij Dalmatin Krško) pa nam je povedal: "Sem športni pedagog z dolgoletno kilometrino. Otroke spoznavam že od vrtca naprej, malčki, ki se sprehajajo mimo igrišč, nas radovedno opazujejo, včasih tudi malo poklepetajo in ko se z njihovim vstopom v šolo še bolj spoznamo, čutim, kako si želijo druženja, spoznavanja, učenja ... Vsa ta njihova vedoželjnost mi daje moč in spodbudo, da z njimi zelo dobro sodelujem." **Ana Novak** (PD Snežnik Ilirska Bistrica) nam je zaupala: "Ker sem v tem poklicu, me delo z otroki zelo veseli. Z delom v planinskem krožku, sodelovanju na taborih sem dobila veliko izkušenj za svoje (sedanje) delo."

Malce drugačna pa je "zgodba" **Karmen Zupan** (MO Bohinj, OŠ Dr. Janeza Mencingerja Bohinjska Bistrica): "Čeprav sem v osnovni šoli zaposlena več kot 30 let, sem kot mentorica planinskega krožka začela delati šele pred šestimi leti. Razlog je bil pravzaprav v tem, da sem želela širši skupnosti nekako povrniti to, kar je skupnost naredila zame oz. za moje otroke. Moji trije otroci so namreč vsa osnovnošolska leta obiskovali planinski krožek in neizmerno uživali na pohodih in taborih. Tudi mi kot družina smo sicer hodili v hribe, a včasih je bilo zaradi različne starosti otrok in zaradi drugih dejavnosti težko uskladiti vse želje in je bilo enostavneje, da so šli na izlet vsak s svojimi vrstniki."

Vpliv na odločitve za delo s PS

Kaj je vplivalo na njihovo odločitev za delo s planinsko skupino?

Anita Mlinarič se je začela s planinstvom ukvarjati že v zgodnjem otroštvu: "Ob sebi sem imela dva zvesta planinca, svojega očeta in Marijo Lah Vild. Z očetom sem prehodila naše vršace, z Marijo pa sva skupaj delali na Staničevi koči pod Triglavom. Nekako je naključje naneslo, da se je s planinstvom v mladosti ukvarjal tudi moj mož. Tako sva s planinstvom nadaljevala in v društvu

5

to dejavnost še poglobila. Samoumevno je bilo, da bom kot učiteljica prevzela še delo v planinskem krožku. Kot mentor planinske skupine lahko narediš veliko. Naučiš jih, da je planinstvo dejavnost, ki ti kaže pot za koristno preživljanje prostega časa v vseh starostnih obdobjih." **Majda Pagon** nam je zaupala: "Že kot majhna deklica sem vsako jutro prehodila pot, dolgo 2 km, po slikoviti pokrajini Šentviške

6

7

8

9

tekmuješ, rešuješ naloge, poješ, se igraš in spoznaš lepote narave in hribov).” **Mateja Peršolja** se spominja: ”V planinskem duhu so me na nedeljskih izletih in poletnih počitnicah v gorah vzgajali starši, kasneje mentorice. Tako sem se zapisala goram. Z delom na MO PD Nova Gorica, katerega članica sem bila že od vstopa v OŠ, sem imela možnost odkriti, da mi leži delo z otroki in imam talent za to. To spoznanje me je popeljalo tudi na mojo poklicno pot profesorice matematike in fizike.” **Irena Kumer** (PD Braslovče, OŠ Braslovče): ”Večino prostega časa sem z družino preživela v planinah in gorah. Tako mi je bilo pridobljeno znanje in izkušnje smiselno prenesti tudi na mlade v OŠ, kjer tudi sicer delam.”

Nace Braitenberger: ”Osebnostno željo in veselje po iskanju lepega in neodkritega, skrivnostnega v gorah skušam že 46 let prenašati na mladi rod v MO PD Idrija. Tudi v zadnjih letih, ko sem kot učitelj upokojen, še vedno vodim planinsko skupino na POŠ v Godoviču in pripravljam mlade za tekmovanje Mladina in gore na OŠ v Idriji, v Sp. Idriji in srednješolce.” **Primož Černilec**: ”Najboljša učilnica je ”gmajna” – učilnica na prostem, kjer ob učenju skrbiš tudi za svoje zdravje, zato tudi delo v obliki planinskih izletov.” **Branka Rajner**

planote. Tudi pri drugih opravilih na kmetiji (grabljenje sena, nabiranje gob in zelišč ...) smo z družino veliko prehodili. To se mi je vedno zdelo kakovostno preživljanje časa v naravi. Ker sem tudi službeno kot vzgojiteljica preživela veliko časa v naravi, sem spoznala, da imajo tudi otroci radi živati, rastline in lepe razglede z bližnjih gričkov. V planinskem krožku lahko počneš prav vse (hodiš,

3 Spoznavanje rastlin

Foto: Katarina Bončina

4 Takole pa nastaja pravi tolminski sir na planini Pretovč.

Foto: Špela Borovničar

5 Mladi planinci na poti na Veliki Rogatec

Foto: Manca Čujež

6 SPOT 2010, v kategoriji A smo dosegli 1. mesto. Arhiv PD Gornja Radgona

7 Druženje v dolini na tekmovanju Mladina in gore

Foto: Mateja Peršolja

8 Zavozljano, odvozljano ... Učenje planinskih vozlov.

Foto: Špela Borovničar

9 Izlet v dežju je lahko avantura in ne izgovor za podaljšan spanec.

Foto: Matej Ogorevc

10 Na taboru si je vsak izdelal svoj obesek v obliki markacije.

Foto: Špela Borovničar

11 Planinski žig – nagrada najmlajšim za vse napore. Foto: Matej Ogorevc

(PD Kočevje, OŠ Ob Rinži Kočevje): ”Učim šport v šoli, veliko hodim v hribe in želim te lepote prenesti na otroke.”

Judita Mihev: ”V naši družini je bila vzgoja namenjena biti z ljudmi, živeti za naravo, za ljudi. Vsi v družini živimo za gore, tako ali drugače. Delo z otroki me veseli in hkrati bogati. Z njimi si pridobim nove energije za delo.”

10

11

Izzivi za delo z otroki

Kje so izzivi pri delu z otroki v planinskih skupinah v tem trenutku?

Mateja Peršolja: "Izzivi so pri usklajevanju in organizaciji termina za krožek (zaradi izbirnih predmetov in obilice ponujenih dejavnosti). Kakšno leto pa težko uskladim vse dejavnosti, pri katerih sodelujem na šoli in izven nje. Starejša kot sem, bolj pogrešam pomoč kolegice, ki uči na razredni stopnji, ali mlade energije iz srednješolskih ali študentskih vrst." **Irena Kumer:** "Skupine otrok, ki hodijo na pohode, se venomer spreminjajo, tako poleg že izkušenih pohodnikov prihajajo takšni, ki jih je potrebno vsega še naučiti. Vključijo se otroci, katerih starši nikoli ne zaidejo v planine. Nekateri starši si želijo, da bi njihovi otroci bili vključeni v krožek, a otrokom ni za to, ker njihov prijatelj ne hodi k planincem, imajo kakšno drugo dejavnost, pohodništvo ni "in" in se ne more primerjati npr. z drugimi športnimi dejavnostmi ..."

Judita Mihev: "Problem vidim v prezaoptimalnosti staršev ali pa si časa za otroke ne vzamejo. Med otroki je premalo interesa, v šolah pa premalo športnih dni s planinsko tematiko, ki bi bili cenovno dostopni za vse. Preveč kompliciramo in se ukvarjamo z birokracijo, otroke preveč vodimo v vsečne in medijsko (moderne) dejavnosti, ki se odvijajo v pokritih prostorih. Posledično so otroci navajeni, da se pretirano ukvarjamo z njimi. Vse dni v tednu so obremenjeni z različnimi krožki, utrujeni so od ambicioznosti nekaterih staršev in nasploh zahtev družbe." **Majda Pagon:** "Opazila sem, da je problem v prevelikem številu dejavnosti, ki jih imajo otroci v prostem času. Tisti otroci, ki poleg planinskega krožka obiskujejo tudi atletiko, se bodo tako raje odločili za nastop na tekmah. Pri otrocih, ki doma uživajo 'vsedopuščajčo'

Izjava (drugače hiperaktivnega) učenca: "Učiteljica, ampak ni lepšega kot hoditi po hribih ob sobotah! Stokrat boljše kot ležati doma." **Mojca Šterk**

vzgojo, je problem tudi disciplina. Težavo predstavlja tudi minimalni normativ za spremstvo otrok na izletih, saj mentorice ne smejo same voditi, temveč mora skupino vedno voditi vodnik PZS."

Anton Zakšek: "Učencem v višjih razredih ponujajo številne dejavnosti, ki so povezane s sedenji pred računalniki, televizijami in njihov motiv za obiskovanje gora upade. Njihovi starši pa se vdajo v uso do in popustijo. Vesel sem, ko te moje nekdanje planince zopet srečam pri dvajsetih letih, kako uživajo ob obisku naših gora. Veliko je takih, ki se mi zahvalijo, da sem jih navdušil za verjetno eno najlepših oblik športne rekreacije."

Nace Braitenberger: "Ponudbe za prostčasne dejavnosti otrok je več kot pred leti. A kljub temu otroke v zaprte prostore in s tem v odmaknjenost in izolacijo

vabi sodobna tehnologija: splet, tablice ... Prevečkrat imajo "mnogo prijateljev" – pa pravzaprav nikogar. Torej imamo dela več kot dovolj." **Primož Černilec:** "Kako otroke motivirati za hojo v gore? Na voljo je veliko ponudnikov raznih aktivnosti v naravi in zunaj nje. Hoja v gore je še najmanj atraktivna, obenem pa najbolj dostopna športna dejavnost. **Mojca Šterk:** "Približno polovici otrok se ne ljubi več hoditi, rajši imajo kolo, motor ali računalnik, pri hoji v hribe ne vidijo smisla. Če ni notranje motivacije ali prijateljev, ki radi hodijo in jih potegnejo zraven, je otroke težko pridobiti." **Ana Novak:** "Učenci imajo veliko izbiro interesnih dejavnosti in si lahko vsak najde, kar mu je všeč, kar pa velikokrat niso pohodi in izleti."

Anita Mlinarič: "Izzivi so vedno, tudi v sedanjih časih. Zame so izzivi naslednji:

- Kako zadržati čim več mladih, predvsem srednješolcev, da bi aktivno preživljali prosti čas v gorah.
- Kot učiteljica opažam, da se posamezni otroci ne gibljejo dovolj.
- Posamezni starši so pretirano zaščitniški.
- Kako spremeniti mišljenje, da otroci ne potrebujejo množice popoldanskih dejavnosti. Včasih je dovolj zgolj sprehod v naravi skupaj s starši.

Za konec: Zaradi obilice gradiva smo se tokrat po vzoru nekaterih drugih revij odločili, da boste nadaljevanje članka (ostale odgovore mentorjev) lahko prebrali na spletni strani Planinskega vestnika. ○

12 V devetem razredu organiziramo pohod na Triglav za otroke, ki redno obiskujejo planinsko dejavnost vsa leta.

Foto: Franc Salamon Nac

13 Naj bo planinstvo celoletna dejavnost – tudi za otroke Foto: Matej Ogorevc

Manj mentorjev pomeni tudi manj mladih v planinstvu

Pogovor z Judito Mihev

V okviru Mladinske komisije PZS deluje med drugim strokovni odbor za delo z mladimi. Njegova naloga je usposabljanje in izpopolnjevanje mentorjev planinskih skupin, bdenje nad akcijami Ciciban planinec, Mladi planinec, Planinsko šolo in izvedbo tekmovanj Mladina in gore. O delu in načrtih odbora smo se pogovarjali z vodjo odbora Judito Mihev (PD Nazarje), ki odbor vodi zadnji dve leti.

Kako bi opisala sebe – da te bralci Planinskega vestnika bolje spoznajo?

Kot otroku so mi pripovedovali zgodbe, me vodili v naravo, učili spoštovanja do vsega, kar me obdaja. Že od nekdaj se rada družim z ljudmi, rada skrbim za živali. Del mene nenehno skrbi, da so okoli mene vsi zadovoljni, drug del pa koprni po notranjem miru. Za hojo v hribe so me navdušili starši, predvsem moja mami. Ne spomnim se točno, kdaj sem obula prve pohodne čevlje, po fotografijah pa vidim, da zelo kmalu. Koliko smeha, ko pogledam fotografijo, na kateri imam prave pumparice, pletene rdeče nogavice in srajco iz flanele. Najraje se spomnim dobrih malic na poti in prvega vzpona na Triglav.

Rada imam spremembe, zbranost, doslednost in ne bojim se prihodnosti. Imam želje, jekleno voljo, dobro in močno prijateljstvo, predana sem materinstvu (mami dvema odraslima fantoma in od letos babica dvema

V gore v vsakem vremenu
Arhiv Judite Mihev

vnučkoma) in svojemu pedagoškemu poklicu. Šport mi je vse in gorništvu ni moj edini šport. Navdušena sem nad smučanjem, plavanjem, zato tudi to znanje prenašam na mlade. To je moja večna pot, ki vodi v gozdove, gorski svet, jezera, reke. Markacija me spremlja povsod, tudi na poti skozi življenje. Predana sem svojemu poklicu, diplomirana vzgojiteljica že z dolgim delovanjem v vrtcu in kasneje, že 15 let v OŠ Polje, kjer poučujem prvošolčke. Vedno nasmejana, dobre volje mi ne zmanjka, dela pa tudi ne. Morda zato že 23 let vodim planinski krožek (15 let v OŠ Polje, prej 8 let v vrtcu). Sem inštruktorica planinskih skupin in vodnica, sodelujem na tečajih za usposabljanje vodnikov in mentorjev planinskih skupin. Udeleženci na tečajih mi rečejo kar "naša mama".

Emil Pevec

Nam lahko bolj natančno opišes delo strokovnega odbora za delo z mladimi, ki deluje v okviru MK PZS?

Sestavo novega odbora smo zasnovali decembra 2014, trenutno šteje sedem članic, ki združujemo aktivnosti, dopolnjujemo, usklajujemo in sodelujemo z MK PZS. Skrbno analiziramo dogodke, programe, predvsem pa načrtujemo. Imamo veliko idej, v letošnjem letu načrtujemo, da bi ideje prišle v prakso. Vsako leto si zastavimo malo, ker želimo to izpolniti. Preveč želja in idej se ne da realizirati v kratkem časovnem obdobju.

Po enoletnem zatišju je bil spet izpeljan seminar za mentorje planinskih skupin. Kakšni so bili vtisi udeležencev?

Tečaj za mentorje je lani odpadel zaradi premalo prijav. Res pa je, da smo na željo nekaterih vrtcev v preteklih letih izpeljali dva tečaja zunaj PUS Bavšica. Prvi je bil leta 2012 izveden na željo vrtcev iz občine Brezovica, drugi pa leta 2014 na željo udeleženk iz severovzhodne Slovenije (Ljutomer ...). Ponosna sem na izvedbo letošnjega tečaja, prav tako na vseh 14 udeleženk. Pestre vsebine in dejavnosti ponujamo prihodnjim mentoricam. Udeleženke so vtise strnile v znanje, v ideje za naprej. Opažam, da so aktivne, znanje vpletajo v prakso. Aktivno so se vključevale v delo na terenu. Res si želimo, da bi bilo več prijavljenih, da bomo lahko izvedli seminar za usposabljanje mentorjev tudi v prihodnje.

Kako je sicer MK PZS povezana z mentorji, kako skrbi za njih in kako spodbuja njihovo zares neprecenljivo delo v vrtcih in šolah (včasih kje vrtci in šole ne spodbujajo ravno tega dela)?

V odboru smo v dveh letih prvenstveno delale program, počasi vzpostavljamo vez med šolami in vrtci. Ko sem prevzela vodenje tega odbora, sem naletela na kar nekaj anomalij, nedorečenih stvari, ki jih skušamo v odboru odgovorno izpeljati. Želimo si, da bi konkretnje

dovolj. V odboru delamo, da bi program deloval, da bi mladi planinci uživali, prišli do novega znanja, da bi se naučili o varni hoji, da bi knjižice zaživele. Različna gradiva še z boljšimi vsebinami se bodo še dodajala na spletno stran. Morda ideja, da mentorice, ki že odlično delujejo v vrtcih in šolah, pošiljajo učne liste, pobarvanke, zgodbe na odbor, kjer bi uredili in nadaljevali objavo na spletni strani.

Med mentorji se najde ogromno raznih idej za delo z mladimi planinci. Kako je z njihovo izmenjavo?

Ideje in znanja naših mentorjev so neprecenljivi za delo z mladimi planinci. Na usposabljanju se ideje znajdejo na plakatih, na terenu, na turi, na družabnih dogodkih. Ideje si izmenjamo in vem, da oživijo v naših planinskih krožkih.

Še beseda, dve o bližnjih načrtih odbora.

1. Manj mentorjev pomeni tudi manj mladih v planinstvu, zato bo odbor pripravil posvet za ravnatelje vrtcev in šol (pripravili bomo kratko izobraževanje in jih povabili na planinski dan).
2. Delo mentorjev je zahtevno in odgovorno, premalo cenjeno in priznanje je vse manjše, zato bo odbor posredoval želje na ministrstvo za šolstvo in izobraževanje.
3. Mentorice si želijo v sklopu izobraževanja več tur in predavanj na terenu, delavnice, kjer bi izdelovali gradivo za *v roke prijet*, torej bomo v odboru pripravile literaturo kot priročnik, v katerem bi našli ideje za delo z mladimi.
4. V šolo ponovno vpeljati športne dneve s planinsko tematiko: planinski športni dan v vse razrede (vključili bi vodnike PZS). ●

sodelovali in se vključevali v delo v OŠ in vrtcih. MK PZS se trudi in aktivno spremlja delo odborov, naš odbor veliko odgovarja na vprašanja zunanjih akterjev. Morda si želimo več vpogleda, kako res delujejo planinski krožki, kako sodelujejo planinska društva s šolami in vrtci. Sprašujem se, kje so vsi mentorji, veliko jih na izpopolnjevanja sploh ne pride. Kako delujejo? Vem, da je po nekaterih regijah velik upad mladih planincev, da so v veliko vrtcih prenehali z izvajanjem planinskega krožka. V odboru ne znamo odgovoriti kar na nekaj vprašanj, smo pa prepričani, da bomo počasi odgovore dobili.

Smo z izkazanim znanjem na tekmovanju Mladina in gore lahko zadovoljni? Na katerih področjih kažejo udeleženci največ znanja, kje najmanj? Seveda smo lahko več kot zadovoljni. Na letošnjem tekmovanju sem bila prisotna, imela sem priložnost prepričati se o njihovem znanju. Ni mi všeč, če se znanje ocenjuje z več ali manj. Že tako smo vsi preveč storilnostno naravnani in pozabljam na življenje samo, na sproščenost, na znanje za življenje. Mladina me je pozitivno presenetila in celo prekašala kakšno moje znanje.

Kako spodbuditi tista društva, ki planinske šole, tega osnovnega izobraževanja planincev, ne izvajajo redno?

Žal opažamo, da se veliko društev sploh ne ukvarja z mladimi planinci, zelo slabo delujejo na področju dela z mladimi in njihovim izobraževanjem. Nekatera društva si pa zaslužijo veliko pohvalo in "kapo dol".

Na izletih z otroki je vedno prijetno. Arhiv Judite Mihev

Kakšne odzive beležite pri prenovljenih akcijah Ciciban planinec in Mladi planinec? Se bo na spletni strani akcije dodajalo še kaj gradiva, vsebine in delovnih listov?

Odzivi so zelo različni, od pohval do kritik. Najbolj smo veseli novih idej, da bomo lažje dopolnjevali že zastavljeno delo. Otroci so lepo sprejeli knjižice, saj so estetsko dovršene, lepo oblikovane. Je pa potrebno dodati prazne liste, prostorčke, namenjene žigom, da bodo otroci bolj ustvarjalni. Mentorice in starše moti, da so zasnovane kot delovni zvezki, ki pa jih imajo že v šoli

Udeleženci na tečajih rečejo Juditi kar naša mama. Foto: Jože Kamenšek

Pohodništvo kot učni element predšolskih otrok

Učne poti izobraževalno-spoznavne narave

Darinka Koren

Otrok je gibalno aktivno bitje. Ves čas razvoja in odraščanja teži k temu, da se bolj ali manj intenzivno giblje. Zato si išče prostor, čas in elemente, s katerimi si zadovolji potrebo po gibanju. Spodbujanje gibanja in zadovoljevanje otrokovih gibalnih potreb je s cilji opredeljeno v nacionalnem programu za vrtce. Težimo k temu, da so zastavljeni cilji doseženi in otroci zadovoljni. Vrtec Slovenske Konjice ob rednih gibalnih aktivnostih izvaja še program Malega sončka, mesečne vadbe v telovadnici osnovne šole, pohode s starši in vsakoletno otroško olimpijado. Kot obogatitveno dejavnost izvajamo planinski krožek v sodelovanju s PD Slovenske Konjice.

Otroke zanimajo tudi stvari, ki jih odrasli pogosto niti opazijo ne. Foto: Zala Koren

Kot mentor planinske skupine vodim pohode. Letno izvedemo do pet pohodov, ki jih opravimo ob sobotnih dopoldnevih. V cici pohodnike je včlanjenih 16 otrok. Na pohodih nas spremlja dodatna strokovna delavka. Na začetku šolskega leta pripravim program pohodov s cilji in aktivnostmi na posameznem pohodu. Vsebine ali smeri pohodov se vsako leto spreminjajo. Ker veliko damo na to, da otroci zvedo in spoznajo kaj novega, načrtujemo

tudi pohode izobraževalno-spoznavne narave. V naši okolici je kar nekaj takšnih učnih poti, ki smo jih prehodili in jih želim predstaviti. Pomembna je njihova učna posebnost, ki zaznamuje posamezne poti.

Zmajčkova pot

Največkrat smo prehodili Zmajčkovo pot. Le-ta se vije od vznožja Konjiške gore in se povzpne nad konjiški grad. Pravzaprav je to krožna pot z zanimivimi naravnimi elementi. Tako smo med

potjo prečkali potoček Gospodična, ki ima za seboj tudi legendo o nastanku, spoznali konjiški grad, rastline zajedalke, ptice, divje živali, zdravilne in cvetoče rastline Konjiške gore. Ob vsaki točki smo si vzeli čas, jo podrobno prebrali in tudi praktično spoznali. Otroci so se naučili pravila, da je za vsako stvar potrebno vedenje o njej, saj se le tako lahko varno in odgovorno obnašamo do sebe in do narave. Pri tem mislim na poznavanje nevarnosti tako pri rastlinah kot živalih. Tudi srečanja z naključnimi pohodniki in pogovori z njimi lahko marsikatero stvar osvetlijo z drugega kota ali podkrepijo že dobljena spoznanja. To so srečanja z lovcem, gozdarjem, kmetom, biologom, planinskim vodnikom ali običajnim pohodnikom. Pomembno vrednost ima tudi spoznavanje zgodovinskih in sedanjih vrednot kraja.

Srčkova pot

Omenjena pot se nahaja v občini Zreče. Do Zreč sicer vodi pešpot po trasi nekdanje železnice in ob reki Dravinji, vendar je bolje, da se s hojo prične na začetku poti v Zrečah. Start je v neposredni bližini Term Zreče. Pot na posameznih točkah dopolnjujejo učne table, ki pohodnike učijo o ekosistemu ob poti in njeni bližini, zgodovinskih in kulturnih obeležjih kraja. Vseh učnih tabel je 13, vendar je celotna pot za predšolske otroke predolga. Tudi mi smo pot skrajšali s tem, da smo opustili pot do bunkerja in vzpon na Golek. Kljub temu smo pot doživeli kot prijetno, poučno in dovolj zahtevno. Privlačila nas je naravna barvitost travnikov, omamne dišave sušičih bilk in prijeten zvok žuborečega ribniškega dotoka in odtoka. Hoja je bila prijetna tudi zaradi prijaznosti

ljudi, ki smo jih med potjo srečali in z njimi poklepetali. Na poti si vedno vzamemo čas za malico iz nahrbtnika. S tem se učimo tudi ekoloških vrednot in medsebojne pomoči.

Pot Maksa Pirnika

Začne se v vasi Preloge. Do Prelog je potreben prevoz. Pot je zanimiva predvsem za otroke, saj jih med potjo razveseljujejo postavljene skulpture, narejene iz lesa. Po ljudskem ustvarjalcu je dobila dolina tudi ime "Petrova dolina". Tako smo videli različne živali iz lesa, prosto postavljene po tleh ali ob deblih in na njih ter v vejah dreves. Občudovali smo lesene kolibe, hišice, mlinčke, mostičke, žlebove, gugalnice in celo žive kokoške, seveda dobro ograjene in zaščitene pred gozdnimi plenilci. S tem smo prišli do ugotovitve, da nekdo dnevno prehodi pot in skrbi

1 Informativna tabla ob poti Maksa Pirnika Foto: Zala Koren

2 Po vodni učni poti Petelinjek Foto: Danijela Koren

3 Na Zmajčkovi poti Foto: Danijela Koren

4 Srčkovo učno pot so uredili leta 2012 Foto: Danijela Koren

zanje. Nekatere izdelke so spremljali svetlobni učinki, druge so delovale s pomočjo vode iz gozdnega potočka. Le dobro oko je odkrilo nekatere skulpture, tako dobro so se zilze z okoljem.

Otroci so premagovali pot čez vodo, se vzpenjali v breg in doživljali tišino gozda in gozdne jase. Poslušali smo oglašanje ptic in ugotovili, da je gozd zatočišče več različnih ptic. Pot je dobila ime po Maksu Pirniku, rojenem v kraju Preloge, kjer je kot otrok prebival in obiskoval šolo. Pozneje je kot učitelj med drugim poučeval tudi na Prihovi. Bil je zelo izobražen gospod. Tako je bil dejaven tudi kot učitelj glasbe, glasbeni skladatelj – tudi otroških pesmi, zborovodja, referent za glasbo in glasbeni kritik. Vse omenjeno je dodano kot izobraževalni korak mladih cici pohodnikov.

Vodna učna pot Petelinjek

Vzhodno od Konjic se v bližini Sv. Jerneja nahaja vodna učna pot ali učna pot Petelinjek. To je pot, ki je sama po sebi za pohod pre malo zahtevna. Podaljša se lahko s pešpotjo do njenega začetka. Tudi to je krožna pot, kot so vse učne poti. Nastala je v akciji projekta LIFE III, Narava: Natura 2000.

Otroci so na poti z opazovanjem spoznavali naravo z bolj mokre strani. Ob opazovanem so razmišljali, kako drugačno je življenje na vlažnih travnikih, v močvirju in v ribnikih, med jelšami in v gozdu. Vsekakor je na takšni poti še povečana odgovornost do gibanja v omejenem območju. Tukaj je še bolj kot drugje pomembno poslušanje in upoštevanje danih navodil. Voda je sploh element, ki otroke privlači. Simpatični kačji pastir Videk spremlja otroke in jih vodi od točke do točke. Ob takih poteh si otroci lahko naberejo vtise kot spominke s poti in jih med

seboj v pogovoru primerjajo. S tem še bolj spoznavajo različnost učnih poti.

Zaključek

Cilj približati in navdušiti otroke za pohodništvo je že zdavnaj dosežen, saj se v aktivnost vključuje vedno več otrok, ki za hojo navdušujejo tudi starše. Otroci s pohodništvom gradijo zdrav način življenja, ozaveščajo se v ekologiji in hkrati širijo svoje vedenje o naravi. Med drugimi potmi so učne poti najboljša izbira za to. Iz ožjega okolja nas bodo v prihodnje poti vodile na učne poti, ki niso v neposredni

bližini in ponujajo vedenja o drugih stvareh. To je tudi spodbuda družinam za družinske izlete in pohode. ○

Literatura:

- Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za šolstvo.
- Mentor planinske skupine* (2001). Učbenik – gradivo za usposabljanje mentorjev planinskih skupin. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije
- Cornell, Joseph (1994). *Približajmo naravo otrokom*. Celje, Mohorjeva družba.

Pohodniški nahrbtniki.

Vsi letni časi, vse poti.

Na voljo v: Trgovine Kibuba (Ljubljana BTC, Ljubljana Šiška, Ljubljana Supernova, Celje, Kranj, Nova Gorica), Trgovine Iglu Šport (Ljubljana Vič, Ljubljana BTC, Ljubljana PCL, Maribor, Lesce, Tolmin), Trgovina Rossi Sport (Celje), Trgovina Annapurna (Ljubljana), Trgovina Outdoor Galaxy (Bovec), Trgovina Elan (Bežunje), Trgovina Pod skalco, (Bohinj)

www.factorystore.si

Tri dni brez računalnika

Pohod po Posavskem hribovju¹

Tjaša Hostar in Lina Buršič²

Naporno potovanje po Posavskem hribovju od Krškega do Zidanega Mosta se marsikomu zdi prezahteven in neizvedljiv izziv. Tudi sami smo bili ob predlagani ideji našega učitelja, da pohod izvedemo že tretjič, enakega mnenja. Prepričani smo bili, da tega nismo sposobni, a smo se po kratkem premisleku odločili, da sprejmemo izziv in se tako podali novim dogodivščinam naproti. Polni navdušenja in pričakovanj smo hitro določili najustreznejši datum in razdelili prijavnice.

Proti Bohorju

Letošnji pohod smo začeli v petek, 27. maja 2016, opoldne pri šolski kolesarnici. Šolske torbe so zamenjali ogromni nahrbtniki, natrpani z oblaci, hrano, pijačo in vsem mogočim, šolske zvezke v rokah so zamenjale pohodne palice, ki smo jih še kako potrebovali, par pohodnih čevljev je postal naš najboljši prijatelj. Ob

dogovorjeni uri je naša čedna ekipa pohodnikov (Lina, Maja, Neža, Janja, Tjaša, Gregor, David in Tomislav) nasmejanih obrazov skupaj z vodnikoma Antonom Zakškom in Nino Steinbacher na čelu odrinila na pot. Kljub vročini smo se zagnano podali na Bučercu. Pot do perišča skozi Ponikve v Anže in naprej skozi Raztez in Mali Kamen se je zdela neskončno dolga, sonce pa je pripekalo,

zato smo si naše zaloge vode obnavljali kar na kmetijah ob poti in si v senci privoščili krajše postanke. Do Bohorja nas je ločilo še nekaj vzponov, zagotovo pa se nam bo v spomin vtisnila pot do Svetega Jošta. Teren je bil za nas prava preizkušnja, saj smo se zaradi strmine nekaj časa plazili po vseh štirih. Seveda pa noben izlet ni pravi izlet, če se ne znajdeš še na brezpotju. In ker je bil naš pohod več kot le izlet, smo se tudi sami malo zgubljeni znašli sredi travnika, obdanega z gozdom. Medtem ko je učitelj iskal smer za nadaljevanje poti, smo mi izkoristili čas za počitek, malico, nekaj spominskih fotografij in spletnje kitke ob čudovitem panoramskem pogledu na Senovo. Tačas pa je naš učitelj, že izkušeni pohodnik, kmalu prepoznal cesto proti Ravnemu Logu. Del preostanka poti je z nami preživel tudi naš spremljevalec psiček, ki je okoli nas tekal z ogromno mero energije, ki smo mu jo lahko le zavidali. Naše utrujene oči je v večernih urah prebudila tabla, na kateri je bilo zapisano, da bomo na Bohor prispeli v 20 minutah. Želeli smo se dokazati in na cilj prispeti prej. Tako smo se vsi tekmovalno pognali v hrib. Pred zadnjim ovinkom pa je vodilni Gregor stopil v blato in se pogreznil vanj. To je izkoristila najbližja zasledovalka Janja, ki je prva prispela na cilj. Vendar se Gregor ni vdal. Nemudoma je iz blata izvlekel čevlje in bos pritekkel do kočice. Umazani smo prišli v kočico na Bohorju, kjer smo po več kot 28 prehojenih

¹ Kot primer dobre prakse objavljamo zapis o tridnevnem pohodu devetošolcev OŠ Jurija Dalmatina Krško po Posavskem hribovju, kjer so učenci spoznavali bogate naravne in kulturne zanimivosti in se naučili biti samostojnejši in odgovornejši. Udeležba ni bila obvezna, zato so se zanj odločili avantur željni in po naravi radovednejši učenci, ki imajo radi naravo in druženje na prostem. Trasa pohoda je bila vnaprej določena, zato so se udeleženci zavedali, da je tura kar zahtevna in so se zanjo odločili le relativno športno aktivnejši učenci.

² Učenki 9. razreda OŠ Jurija Dalmatina Krško.

prav vsaka mišica, smo stisnili zobe in nadaljevali pot. Tu pa je izginila prav vsaka ravnina in pot se je le še vzpenjala. Gnala nas je želja, da dokažemo sebi in drugim, da zmoremo prehoditi tolikšno razdaljo v treh dneh. Verjetno pa smo že z našo trdno odločitvijo, da bomo izpeljali ta pohod, dokazali marsikaj. Hojo smo si popestrili s petjem, šalami in pripovedovanjem zgodb. Kljub velikim številom napornih vzponov je dan hitro minil in po skoraj osmih urah hoje in več kot 23 prehojenih kilometrov smo že lahko poležavali na travi ter uživali v prelepem razgledu na sončni zahod na Lisci. Po večerji je utrujenost kar izpuhtela in tako smo se vsi dobre volje podili za žogo, tekali naokrog in počeli vse mogoče vragolije. Zvečer smo si ogledali finale lige prvakov in navijali vsak za svojega favorita. Zaradi prevelike utrujenosti smo v primerjavi s prejšnjo nočjo zaspali bistveno prej.

Še na Veliko Kozje in potem v dolino

Ostalo nam je še nekaj moči, da smo uspešno in brez poškodb končali našo avanturo po Posavskem hribovju. Čeprav je bilo jutro precej hladno, je bilo ob vzponu do cerkve sv. Lovrenca odveč prav vsako oblačilo, ko smo vsi že zelo izmučeni korakali po zelenih pašnikih. Veliko Kozje je predstavljalo še en velik zalogaj. Ko smo že mislili,

- 1 Počitek na vrhu Velikega Kozja
Foto: Anton Zakšek
- 2 Čudoviti travniki ob poti na Bohor
Foto: Anton Zakšek
- 3 Pod najvišjo točko na poti Veliki Javornik, 1023 m
Foto: Anton Zakšek

kilometrih pojedli zaslužno večerjo, pridružili pa so se nam še preostali trije člani ekipe – Aja, Simon in Zoran Igor. Po okusni večerji smo prišli do težko pričakovanega tuša in sob. Ko smo se vsi osvežili, smo se odpravili na večerni sprehod, ki pa ni bil kaj prida dolg, kajti ustavili smo se že na prvem hribu, kjer smo klepetali in opazovali zvezde. Privoščili smo si zabaven večer s poznimi nočnimi obedi in drugimi 'lumparijami'.

Proti Lisci

Po kratki in neprespani noči smo si zjutraj privoščili malo daljše poležavanje, nato pa se hitro uredili, pospravili

za seboj in pojedli zajtrk, pri katerem se nam je pridružila tudi Anja, nekdanja učenka OŠ Jurija Dalmatina Krško, ki je z nami preživela tudi nadaljevanje dneva. Malo po 9. uri smo odšli proti najvišjem vrhu posavskega hribovja, Javorniku. Ob spremstvu dopoldanskega sonca smo ga zlahka dosegli in se nato eni v pogovornem tempu, drugi pa v teku spustili do Zaloških travnikov. Tu nas je pričakal gospod Marko in nas popeljal do svoje počitniške hišice, kjer smo se okrepčali z okusnim kosilom in si nabrali novih moči. Večino nadaljnje hoje proti Mrzli planini in v Zabukovje do Podgorja smo opravili skozi gozd. Čeprav nas je bolela

da je z vzponom nanj naših naporov konec, nas je čakal še 800 višinskih metrov dolg spust v dolino. Kolena in gležnji so nas res močno boleli, vmes nam je že kar primanjkovalo moči in tudi vode in ker smo prava ekipa, ki si stoji ob strani tudi v slabem, smo si razdelili prav vsako kapljico. Na koncu smo morali pohiteti, da nismo zamudili vlaka. Vztrajanje se je poplačalo. Ko smo zagledali železniško postajo, so se nam na obrazih narisali nasmeški. Po 71 kilometrih hoje smo postali pravi junaki. Zagotovo nam je ta pohod prinesel veliko izkušenj, doživetij, ki se jih bomo tudi čez nekaj let še vedno radi spominjali. ●

Vrhunski "rezervni" vzpon

Osemtisočak za aklimatizacijo

Marta Krejan Čokl

"Gre za vrhunski vzpon, ki ga lahko opravi samo resnično izkušena, telesno in psihično zelo močna naveza, kar Česen in Lindič vsekakor sta. Zahodna stena Gašerbruma IV je ena najmogočnejših in verjetno ena najtežje preplezljivih sten najvišjih gora sveta," je bil po odpravi Aleša Česna in Luka Lindiča avgusta letos navdušen načelnik Komisije za alpinizem pri Planinski zvezi Slovenije Miha Habjan.

Aleš Česen (Alpski gorniški klub) in Luka Lindič (AO PD Celje - Matica) pa sta v Karakorumu v Pakistanu opravila kar dva odlična alpinistična vzpona. Za aklimatizacijo sta se 12. julija 2016 kot edina alpinista letos povzpela na osemtisočak Broad Peak, 26. julija pa sta po zahtevnem severozahodnem grebenu splezala na severni vrh Gašerbruma IV,

ki mu za naziv osemtisočaka manjka zgolj slabih sto metrov. Že drugi dan po vzponu na osemtisočak sta v baznem taboru na stičišču ledenikov Godwin Austen in Baltoro upala na lepše vreme in po nekaj dneh sta bila pripravljena na prvenstveno smer v mikavni steni Shining Wall. Vreme pa se s tem ni strinjalo, zato sta se odločila za SZ greben oz. smer Child-Hargis-Macartney-Snape,

ki vodi na severni vrh Gašerbruma IV. O tem smo se pogovarjali z Alešem, Luka je namreč kmalu po odpravi odpotoval na drugo.

Z Lukom sta postala kar stalna naveza in nekako smo se navadili besedne zveze Česen-Lindič. Kaj vaju povezuje, da vedno znova plezata skupaj?

Hmm, to, da naju motivirajo visoki hribi, vsekakor. Zelo težko je danes najti motivacijo za pogosto plezanje v takih hribih, ker to terjaja veliko časa in denarja. Ko greš v zelo visoke hribe, imaš namreč predvsem zaradi vremena veliko možnosti, da prideš nazaj praznih rok. To, da sva z Lukom oba pripravljena vložiti toliko časa v nekaj tako tvegane, v smislu, da ne dosežeš cilja, naju

zagotovo združuje. Poleg tega se osebnostno ujemava in podobno dojemava hribe v smislu varnosti – kakšno smer izbrati, kdaj se obrniti, koliko tvegati ... Lahko bi rekel, da sva pri tem sinhrona.

Odprava na Gašerbrum IV se je že začela s prav posebno simboliko, ob kakršni si človek reče, da skoraj ne more biti naključje, kajne?

Da, ko sva odhajala, sva na letališču srečala Tomaža Jamnika, ki je bil leta 1995 član odprave na Gašerbrum IV. Ta se je za Slavka Svetičiča žal končala tragično ... Bilo je prav simpatično, da smo se srečali ravno ob najinem odhodu na isto goro, pod katero je bil on takrat s Svetičičem, pred tem sem ga namreč videl le enkrat v Katmanduju.

Odločitev, da se aklimatizirata na gori, višji od Gašerbruma, je nekoliko nenavadna.

Kje se aklimatizirati, je vedno dilema, in če človek za to izbere neki stranski cilj, je to zelo koristno: aklimatizacija ni dolgočasna in te motivira, in ko dosežeš ta cilj, si psihično močnejši in bolj pripravljen na glavnega. Če si na odpravi že nekaj dosegel, se potem lažjega srca obrneš, če te na poti h glavnemu cilju v to prisilijo razmere. Broad Peak je tehnično nezahteven, tako da sva vedela,

1 Gaženje po SZ grebenu Gašerbruma IV

Foto: Aleš Česen

2 Čakanje na izboljšanje vremena pod Gašerbrumom IV: Aleš, snežak Miha in Luka Foto: Aleš Česen

3 Vršni greben Broad Peaka

Foto: Luka Lindič

da bova splezala nanj, če ne bo kakih večjih presenečenj. Kar se tiče višine, se pa seveda sliši nenavadno, saj gre za magično mejo osem tisoč metrov. Ampak višinska razlika med njim in Gašerbrumom je le sto metrov.

Luka je že bil na taki višini, vi pa še ne, in čeprav Broad Peak ni tehnično zahteven, je vendar zelo resna gora, ki človeka izčrpa. Se nista bala, da bosta po vzponu preveč utrujena za Gašerbrum?

Če gledamo s fiziološkega ali športnega vidika, bi seveda bilo bolje, da ne bi šla na vrh Broad Peak, ampak bi se obrnila petsto metrov pod njim, saj bi bila tako bistveno manj utrujena. Regeneracija v baznem taboru, ki je bil na višini štiri tisoč šeststo metrov, je vendarle bistveno počasnejša kot v normalnih okoliščinah. Moram priznati, da nisva bila ravno ravnodušna glede tega, a splezava na vrh ali ne. Dejstvo pa je, da če si dobro

4

pripravljen na smer, kakršno sva mislila preplezati v Gašerbrumu (ali na tisto, ki sva jo preplezala), potem vzpon, kakršen je na Broad Peak, ne sme biti težava. Če je, potem je bolje, da se že tam obrneš in greš domov.

Ob spremljanju vajinih dosežkov se človek nehote sprašuje, ali ni vse skupaj postalo prelahko. Je tako videti zaradi vajinega skromnega opisovanja vrhunskih dosežkov ali vama dejansko gre kot po maslu?

Mislím, da sva ravno z vzponom na Gašerbrum pokazala, da ni tako lahko, saj nisva plezala tam, kjer sva želela, in ni šlo vse ravno gladko. Je pa seveda odvisno, kako zgodbo pripoveduješ ali zapišeš. Čeprav tisto, kar sem povedal o Broad Peaku, zveni, kot da je šlo le za ogrevanje, sva v resnici zelo garala – bile so slabe razmere, višina je naredila svoje ... Saj veste, ko gledamo športnega plezalca v smeri z oceno 9a, je plezanje videti prav lahkotno, ampak če poskusimo sami ... (smeh)

Res pa je, da vzpone opisujem precej skopo, kar je seveda čisto subjektivno in predvsem moj slog pisanja. Če bi hotel napisati knjigo, bi to bilo videti precej drugače kot v poročilu o odpravi, in opisal bi še vse drugo, kar sva doživela na njej, česar pa ni bilo malo.

V prvem delu aklimatizacijskega vzpona je precej snežilo. Vaju je gaženje globokega snega stalo veliko energije?

Na Broad Peaku se nisva kaj dosti prilagajala vremenu, čeprav ni bilo najboljše. Ko sva šla prvič gor, je prvo noč na šest

tisoč tristo metrih začelo snežiti in sva bila v dilemi, kaj narediti; če greva dol, bo treba vse skupaj ponoviti, ker ne bova dovolj aklimatizirana, če nadaljujemo, pa se na glavni cilj v zelo kratkem času pripraviva zelo dobro. Ker ni bilo tako hudo, kot je sprva kazalo, sva se odločila za nadaljevanje in sva potem prespala na sedem tisoč metrih, nato pa se vrnila v bazni tabor. Je pa res, da nama je gaženje pobralo precej energije. V naših hribih se nam gaženje do kolen in tu pa tam do *riti* ne zdi nič takega, na tisti višini pa človeka kar izčrpa.

V bazi je bila neka odprava in njeni člani so vama govorili, da sama ne bosta mogla na vrh, ker je preveč snega.

Navadno je pač tako, da gre na hrib ekipa desetih ljudi, ki se izmenjujejo pri gaženju, da gre lažje in hitreje, ampak štos je v tem, da je v današnjem času v baznih taborih veliko ljudi, ki so za take hribe popolnoma nepripravljeni. To je vpliv komercialnih odprav, ki ti dajo občutek, da zmoreš vse, a seveda dva člana take odprave sama ne moreta gaziti na taki višini.

V poročilu ste omenili psihično oviro na sedem tisoč osemsto metrih. Gre za greben med centralnim in glavnim vrhom Broad Peaka. Zakaj je to predvsem psihična ovira?

Morda niti ni bila toliko psihična ovira kot prelomnica ... Znano je, da je do tja treba gaziti, potem pa te čaka tehnično zahtevnejši greben, na katerem je v glavnem spihan sneg ali pa ga sploh ni. Poleg tega je do glavnega vrha še precej

4 Gašerbrum IV s sosesčino med vzponom Foto: Aleš Česen

5 Med vzponom po SZ grebenu Gašerbruma IV so bile tudi luknje lepega vremena. Foto: Luka Lindič

daleč, teren pa je nekoliko zoprno, in kot sva izvedela pozneje, se na predvrhu mnogo ljudi obrne. Vse to se dogaja na osem tisoč metrih, kar napor dodatno poveča.

Sta pomislila na kisikove jeklenke?

Med vzponom nikakor ne. Sva pa pred odpravo razmišljala, da bi imela eno v baznem taboru za primer, da pride do resne višinske bolezni, ampak po nasvetu Jurija Gorjanca sva to misel opustila.¹ Rekel je namreč, da če je ne bova imela na hribu, nama v baznem taboru ne bo prav nič koristila, saj če imaš težave, v vsakem primeru greš domov. Mislím, da če se imaš za resnega alpinista, potem dodatnega kisika ne uporabljaš. Seveda s tem, da se nekdo odloči za dodatni kisik in to tudi pove, ni nič narobe, je stvar vsakega posameznika. Ampak če smo čisto pošteni, je to po mojem mnenju največji *doping*, kar ga lahko ima alpinist na taki višini. Tam so razmere pač take, kot so, in če greš tja, se moraš tveganja tudi zavdati. V športnem smislu imaš veliko prednost, če napreduješ s kisikom, s čimer goljufaš samega sebe (drugega tako in tako ne, saj ne gre za tekmovanje), je pa dobrodošel, če pride do zdravstvenih

¹ Jurij Gorjanc je kirurg, alpinist in letalec reševalec s Koroške.

zapletov. Sploh v Pakistanu, kjer je helikoptersko reševanje pod velikim vprašajem. Ampak to tem hribom daje še poseben čar in zaradi tega jih imam še raje ...

Kakšna je bila vajina izkušnja gibanja v "območju smrti", torej nad sedem tisoč petsto metri?

Za Luka verjetno ni bilo nič novega, saj je bil že na Makaluju na osem tisoč tristo metrih, zame, ki sem bil do takrat le na sedem tisoč, pa je bilo novo predvsem spoznanje, da lahko na tej višini dokaj normalno delujem. Najbolj sem se namreč bal neznanega. Zdaj me ne bo več tako strah. *(smeh)* Gibanje je seveda oteženo, človek postane zelo počasen, ampak to sem pričakoval. Verjetno postaneš počasen tudi mentalno, ampak tega nisem opazil ... Najbrž ravno zato ne. *(smeh)* Če sva naredila sto višinskih metrov na uro, tudi na račun slabih razmer, sva bila zelo zadovoljna. Za primerjavo: v domačih hribih jih alpinist brez kakega posebnega treninga v eni uri naredi tisoč. Seveda ne govorim o Nejcu Kuharju,² ki z njimi opravi v pol ure. *(smeh)*

Vreme vaju je postavljalo pred preizkušnje. Sta že med aklimatizacijo morda pomislila na rezervni načrt glede glavnega cilja odprave?

O rezervnem načrtu sva razmišljala že pred odpravo. V hribih imamo pogosto težave z vremenom, za Karakorum pa je njegova nestabilnost sploh značilna. Zavedala sva se, da bova morala imeti precej sreče z vremenom, da bova lahko sploh poskusila preplezati steno po smeri, ki sva si jo zamislila. Gre namreč za zelo resno steno oz. smer, za katero potrebujes vsaj pet ali šest dni popolnoma lepega vremena brez vetra. Ker nama je bilo jasno, da obstaja velika verjetnost, da se to ne bo zgodilo, sva bila psihično pripravljena na "plan B", ki sva ga v kolobocijah z vremenom morala tudi izvesti.

Zaradi vremena sta namesto prvostveni smeri na severni vrh Gašerbruma IV splezala po zahtevni in do takrat šele trikrat preplezani smeri po SZ grebenu. Je na njeno izbiro vplivalo tudi to, da je redko obiskana?

Za rezervni cilj sva se odločila tik pred zdajci pod steno. Kljub vremenski napovedi, ki ni obetala resnega poskusa v prvostveni smeri, sva namreč upala,

da se vremenoslavci motijo, a bilo je še slabše, kot je bilo napovedano, tako da sva si bila takoj enotna, kaj narediti. Te smeri nisva izbrala zato, ker bi bila redko obiskana, ampak zato, ker sva sklepala, da bo v primeru še slabšega vremena umik iz nje najvarnejši in najlažji. Po njej bi sestopila tudi v primeru preplezane prvostvene smeri, le da bi takrat morala iti čez glavni vrh. Ta smer je tudi edina v tej steni, da za sestop ni treba iti čez vrh. No, lahko sestopiš tudi po preplezani ...

Kako pa sicer izbirate cilje? So vedno povezani z izzivom in ekskluzivnostjo?

Cilje vsak izbira nekoliko po svoje, so pa seveda povezani tudi z izzivom. Pri moji izbiri gre za izziv, ki pa ne pomeni izzivanja. Moj prvi kriterij, mislim, da lahko govorim tudi v Lukovem imenu, je varnost. To res zveni malo hecno, saj bi kdo rekel: "Potem pa pojdi na Triglav ali pa še tja ne ..." Mislim na varnost v tem smislu, da lahko nanjo največ vplivaš sam s svojimi odločitvami. Na to gledam s tem, ko dobivam izkušnje, vedno malo drugače, z vsako izkušnjo namreč postaneš malce pametnejši. Seveda je to relativno in subjektivno in vsak se pač ne bi strinjal z mano, kaj je za koga varnejše, sva pa z Lukom pri tem zelo usklajena.

Na ledeniškem platoju na pet tisoč petsto metrih so vaju zaustavili snežni plazovi, saj je še dan pred vajinim odhodom iz baze snežilo. A s tem nista ničesar izgubila, kajne?

Prvega dne časovno nisva v celoti izkoristila, saj sva naredila samo šeststo

višinskih metrov, ampak do tistega platoja je bilo varno priti v kakršnih koli vremenskih razmerah, potem pa se stena postavi precej pokonci in čaka te slabih tisoč višinskih metrov strme ledeno-snežne grape. Tam je zapadlo precej snega, popoldne se je vanjo uprlo sonce in ves čas so se valili plazovi, ki so onemogočili najino napredovanje. Ampak naslednji dan je bila zato podlaga trda, zaradi česar je bilo plezanje lažje in porabila sva precej manj energije, kot bi je za gaženje. Poleg tega ne bi imela dobre možnosti ne za prvi ne za drugi bivak, če bi že prvi dan prišla više.

Drugi bivak na gori sta postavila okoli šest tisoč sedemsto metrov visoko, kot ste zapisali v poročilu, v zavetju serakov. Ni bilo to preveč tvegano?

Zveni res strašljivo, ampak ker niso bili viseči seraki, ampak taki, da so naju predvsem zavarovali pred vetrom, je bil prostor odličen za bivakiranje.

Tretjo noč, še tisoč metrov više, je spet snežilo, kar je otežilo vzpon, na vrhu³ pa se je malce pokazalo sonce. Vaju je morda zamikal glavni vrh?

Tisto noč in potem ves dan je snežilo in bilo megleno, tako da sva izgubila precej časa in energije, ampak ko sva bila na vrhu, sva videla, da gre za posamezne oblake, ki so se formirali okoli nekaterih vrhov, žal tudi okoli najinega. Vreme na splošno ni bilo tako slabo, pohodniki so na primer imeli sonce, midva sva

² Nejc Kuhar je eden najboljših gorskih tekačev in turnih smučarjev na svetu.

³ Gre za severni vrh. Glavni je po Česnovem predvidevanju od tega oddaljen še okoli dve uri.

imela pač smolo. Med sneženjem je pihalo, tako da so naju ves čas zasipali plaziči suhega snega. Marsikdaj sva se zato varovala tudi tam, kjer bi sicer plezala nenavezana, tako da naju je to še dodatno upočasnilo. Glavni vrh naju ni zamikal ravno zaradi slabe napovedi še za naprej in zaradi časa, ki bi ga izgubila, če bi šla nanj.

Sestop je bil spet zgodba zase, kajne? In če človek reče, da je moral pri njem uporabiti vse svoje znanje in izkušnje, sploh če jih ima tako veliko kot vidva, potem je jasno, da je šlo za hojo po robu.

Šlo bi za hojo po robu, če za varen sestop ne bi uporabila vsega svojega znanja in izkušenj, če bi si rekla "saj bo" in se ne bi varovala in zavarovala, tako kot sva se. Sestop je bil v smislu varnosti in orientacije zahtevnejši in nevarnejši od vzpona predvsem zaradi poslabšanja vremena, ampak to se v hribih dogaja pogosto. Človek je utrujen, pri gibanju navzdol lahko prej pade ... Začele so se tvoriti klože, ki sva jih "veselo" prožila ... Ko sva plezala gor, sva se varovala manj kot pol smeri, navzdol v dveh kilometrih in pol težjega dela stene pa morda le petdeset metrov ne. In to predvsem na račun razmer. To nama je seveda vzelo več časa in energije. Prvi dan sestopa sva prespala v tretjem bivaku, drugi dan pa sva plezala okoli dvajset ur, tako da sva ga "skrajšala" za en bivak. Če bi seštel ure plezanja gor in ure plezanja dol, bi seštevek najbrž bil podoben.

V smeri je precej fiksnih vrvi prejšnjih odprav. Kako gledate na ta, himalajski način vzpenjanja? Vidva sta plezala v alpskem slogu.⁴ Vidite v prihodnosti še kak drug način?

Plezanje s fiksnimi vrvmi je po moje enako kot plezanje z dodatnim kisikom. Gre za posiljevanje hriba, saj človek, sploh če mu vrvi napelje kdo drug, na tak način dejansko lahko pride kamor koli. To se zdaj dogaja na vseh osemtisočakih – šerpe napeljejo vrvi, zahodnjaki pa so potem "zmagovalci". Zdi se nama prav, da se v tem tisočletju vsaj na zahtevnejših hribih takemu "plezanju" izognemo. Če za vzpon potrebuješ fiksne vrvi, je bolje, da se lotiš česa lažjega.

⁴ Himalajski slog plezanja – več plezalcev, ki se vzpenjajo s pomočjo že pritrjenih vrvi, ki jih napeljejo šerpe ali nekateri od članov odprave; alpski slog plezanja – navadno dva plezalca, ki imata s sabo vso potrebno opremo in sproti nameščata in odstranjujeta varovala.

Vedela sva, da bodo tam vrvi, ampak to, da je fiksiran skoraj vsak meter, naju je presenetilo. Tudi na mestih, kjer bi se lahko smučal malo boljši smučar, sva naletela nanje.

Glede alpskega sloga se mi zdi, da gre bolj za to, koliko si strog sam do sebe in kje plezaš. Čeprav v smeri, kjer so napeljane vrvi, plezaš v alpskem slogu, imaš drugačen občutek, ker veš, da so tam in da jih boš, če boš v škripcih, zagotovo uporabil. Tudi midva sva se enkrat ali dvakrat prijela zanje, tako da težko rečem, da sva plezala v čisto alpskem slogu. Če se odločiš, da boš preplezal smer, ki je opremljena s svedrovci, na "trad način", torej s sprotnim nameščanjem raznih zatičev, je zaradi zavedanja, da imaš vsakih nekaj metrov svedrovec, plezanje drugačno, saj imaš

Plezanje s fiksnimi vrvmi je po moje enako kot plezanje z dodatnim kisikom. Gre za posiljevanje hriba, saj človek, sploh če mu vrvi napelje kdo drug, na tak način dejansko lahko pride kamor koli.

ves čas "zasilni izhod". Ni enako, ne samo v glavi, ampak dejansko ni enako, tako da se je težko iti alpski slog, če plezaš na obljudenih hribih.

Mislim, da je alpski slog tako prvinski, da bi se težko nadgradil, čeprav so pred petdesetimi leti najbrž enako mislili za himalajskega ...

Veliko beremo o fizičnem počitku po odpravah, čeprav ste vi takoj po vrnitvi domov začeli delati,⁵ Luka pa je kmalu spet šel na odpravo. To je najbrž nekaj rutinskega za vaju ... Kako pa spočijeta glavo?

Po vzponu na tak hrib seveda potrebuješ nekaj tednov, da se regeneriraš. Ko si za mizo na stolu, se počutiš spočitega, ampak to je varljivo, saj je telo, tudi zato, ker izgubi veliko mišične mase, izčrpano. Res sem že po dveh tednih začel voditi v Alpah, ampak to ni bila težava, saj tam delam z ljudmi, ki niso vrhunsko pripravljene. Luka je mesec dni po Gašerbrumu šel plezat v Tibet, vendar v drugačne hribe in smeri – tehnično zahtevnejše in na nižji nadmorski višini. Hočem reči, da poležavanje in naširanje s hrano pač ne koristita, že sprememba

⁵ Aleš Česen je gorski vodnik.

v aktivnosti je dovolj, to pa vpliva tudi na glavo. Seveda si jo delno spočiješ že na poti iz baznega tabora, saj navadno mine teden dni, da sploh prideš domov. Mislim, da meni to uspe kar hitro. Po slabih dveh tednih po odpravi, ko sem vodil v Alpah, sem bil že spet navdušen nad hribi. Težave mi povzročale le odsotnost od doma.

Ravno zato, ker je alpinizem zelo široka paleta dejavnosti, mi je tako všeč. Ko se naveličaš gaženja na osemtisočak, greš plezat v topla skalo ... Čeprav gre za podobne dejavnosti, so si med sabo tako zelo različne, da si glavo spočiješ že s tem, da greš iz ene v drugo. Če pa bi po dveh ali treh tednih hotel iti na podobno odpravo, tega predvsem zaradi glave ne bi zmožel.

Vsak vzpon je svoja zgodba, ki prinaša nova spoznanja. Kaj sta prinesla zadnja dva vzpona?

Prej sem rekel, da z vsakim vzponom postaneš nekoliko pametnejši, čeprav z osemtisočaki najbrž ni čisto tako, saj ti menda na taki višini začnejo možgani hitreje odmirati ... (*smeh*) Vsaka odprava mi je prinesla nekaj samozavesti v smislu napredovanja. Seveda gre to počasi, če hočeš vse na hitro, je alpinizem zares lahko smrtno nevaren. Spoznal sem, da lahko kaj takega še poskusim, saj nisem imel težav. Vsak vzpon vedno tudi prinese spoznanje, da bi moral še bolj trenirati – nikoli nisi dovolj pripravljen. Če vidiš, da si nekaj naredil preveč suvereno, potem izziv ni bil dovolj velik. Pri velikih izzivih pa vedno vidiš svoje pomanjkljivosti. Zato te ne sme biti strah neuspeha, saj če bi bilo vse vedno enostavno dosegljivo, potem je to znak, da nisi imel dovolj velikih pričakovanj.

O čem razmišlja človek glede prihodnjih načrtov, ko enkrat doseže take rezultate, kakršne sta dosegla vidva? Vaju mika iti nazaj in preplezati tisto smer, ki se vama je izmuznila?

Po taki odpravi navadno kmalu začneš razmišljati o novih ciljih. To me motivira, nikoli se ne naveličam ali rečem, da je dovolj. Trenutno nimam nobenih konkretnih načrtov, le ideje za naslednje leto, tudi z Lukom imava skupne, ampak o tem je še prezgodaj govoriti. Da bi šel še enkrat poskusit na Gašerbrum? Da in ne. Po eni strani bi rad preplezal to, kar sva želela, po drugi strani je pa hribov, ki jih želim videti, še toliko, da bi skoraj raje poskusil kaj novega. ●

Sledenje markacijam s črtico

Raziskovanje Kozjaka

Špela Recer

So hribi, ki te začarajo v trenutku, na prvi pogled. Osupnejo te s svojo veličino in lepoto, z vrtoglavimi stenami in zašiljenimi vrhovi, ki se drzno pno nad okolico. In so hribi, ki te osvajajo počasi, z nežnim zapeljevanjem, z mehko zaobljenih oblik in s prijaznimi potmi. Še veš ne, kdaj so ti zlezli pod kožo. Tak je Kozjak, ki se v dolgem, členjenem hrbtu razteza vzdolž levega brega Dravske doline od Dravograda na zahodu do Slovenskih goric na vzhodu.

S poimenovanjem tega hribovja je križ, saj se ime Kozjak med domačini uporablja le na njegovem vzhodnem delu. Osrednjemu delu Kozjaka pravijo Kobansko, po *kobanici*, kakor so domačini imenovali ogrinjalo iz lipovega lubja, ki jih je ščitilo pred slabim vremenom. Zahodni del pa je Košenjak, ki je ime morda dobil po prijaznih košenicah. Pa vendar je to hribovje v mnogih značilnostih enotno.

Pobočja Kozjaka iz starih magmatskih kamnin so pretežno strma in gozdnata, režejo jih globoke grape potokov. Ob potokih je bilo nekdaj veliko žag, ki so danes opuščene; ob njih so se razvili manjši zaselki. Strmine mehčajo gozdovi, ki v sklenjenih sestojih

preraščajo pobočja, da je Kozjak od daleč videti kot mehko, zeleno valovanje. Na slemenih se strmina položi, gozd se razmakne in ugledamo širne travnike, ki se okoli samotnih kmetij lenobno nastavljajo sončnim žarkom.

Na naravnih pomolih kraljujejo cerkvice. Nekatero samevajo in njihovi zvoniki, ki se dvigajo nad drevesne krošnje, so pohodnikom dobrodošle prostorske orientacijske točke. Ob drugih pa so se oblikovala redka naselja Gaj, Sv. Duh na Ostrem vrhu, Kapla, Remšnik.

Žavcarjev vrh, eden prvih planinskih spominov

Kozjak sem spoznavala postopoma. Najprej, še v osnovni šoli, Žavcarjev

Pogled čez košenice na Dravsko dolino in proti Črnemu vrhu na Pohorju
Foto: Špela Recer

vrh. Tja so nas pogosto vodile mentorice planinskega krožka. Žavcarjev vrh ni izrazit vrh. Tudi razgleden ni. Privlačen je zato, ker je tik pod njegovim vrhom ena redkih planinskih postojank na Kozjaku, Koča na Žavcarjevem vrhu. Stara in skromna koča je to. Od časov, ko je bila zgrajena, se ni zelo spremenila.

Teren se s terase pred kočo dokaj strmo spusti do prijetne travnate izravnave, kjer so pod posameznimi macesni skoraj po šolsko razpostavljene številne lesene mize in klopi, ob sončnih koncih tedna zmeraj polne planincev. Ta podoba je tudi en mojih prvih planinskih spominov. Poletno sonce in otroška brezskrbnost na tem travniku pod kočo. Nekateri sedimo po klopih in srebamo toplo enolončnico, večina otrok pa se razposajeno podi med mizami.

"Čof!" Nekje od koče prileti v poln krožnik enolončnice šop trave s koreninami in zemljo vred. Juha brizgne na vse strani, omizje utihne. A le za hip. Trenutek zatem zrak razpara bojni krik. Nihče več ne misli na toplo juho. Vsi grebemo z rokami po tleh, rujemo

travno rušo, ki v šopih frči po zraku. Razvije se pravi strelski obračun med skupino na terasi in tisto na travniku. Zemljo imam v laseh, v ustih, za nohti ... Komu mar!

Družinske poti

Mnogo let kasneje, ko sem planinske cilje prilagajala svoji mladi družini, je Kozjak ponovno postal cilj naših pohodov. Nekje nad Radljami smo na prostranem travniku odkrili lovsko prežo, pravo mojstrovino ljudskega stavbarstva. Široka, štirikapna strešna konstrukcija, krita s šintli in z umetelnimi polkrožnimi strešnimi zaključki nad okenskim odprtinama, je vabila z jarkega sonca v svojo prijazno senco. Povzpeli smo se po strmi lestvi v prijetno zavetje in v kotu našli gnezdo z neobgljenimi ptičjimi goliči. Kakšno odkritje za tri radovedna dekleta! Pohode so nam poživiljali hladni potoki. Ob njih smo iskali prostore za postanek. Dekleta so privzdigovala kamne in stikala pod njimi za žabami in njihovimi mresti. Iz gostega, svetlozelenega šaša, ki je poganjal ob strugah potokov, so se naučila spletati kite. Pod spomladanskimi listi so odkrivala zapredke z gosonicami, velike repuhovalne liste pa so si poveznile na glavo za zaščito pred soncem. V poletju smo med resjem na prisojnih pobočjih stikali za borovnicami, jeseni pa po temačnih gozdnih grapah iskali jurčke in lisičke. Najvišji vrh tega hribovja, Košenjak, smo osvojili v snegu. Nekje smo prebrali, da se z vrha vidi celo Triglav. A smo takrat zaman napenjali oči, da bi ga ugledali. Oblaki so nam vztrajno zakrivali pogled nanj.

Med cerkvami, karavli in prijaznimi ljudmi

Še zmeraj, kadar nama obveznosti ne dopuščajo daljših tur, jo z Robertom rada mahneva na Kozjak. Spomnim se meglenega, čemernega miklavževega dopoldneva. Že ves teden prej je bil tak – siv in brez snega. Zaželela sva si sončnih žarkov in se zapeljala na Remšnik, manjši zaselek, kjer me vedno znova navdušijo mogočne lipe ob cesti. Tvorijo kratek drevored, ki nakazuje povezavo med cerkvijo v zaselku in kapelico nedaleč stran. Drevored, tako značilna oblika mestnega zelenja, kar nekako ne sodi sem, v te odročne kraje, pa je hkrati točno tam, kjer mora biti. Meglo sva pustila v dolini in se razveselila sinjega neba. Tako zelo modro je lahko le pozimi. Stopila sva

1 Kmetije ob poti na Žavcarjev vrh

Foto: Špela Recer

2 Lovska preža nad Radljami

Foto: Špela Recer

3 Markiranje Poti čez Kozjak

Foto: Špela Recer

na tihe gozdne poti, se sprehodila med posameznimi kmetijami, mimo cerkve sv. Urbana do nekdanje karavle pod Kapunarjem. Na pragu je stal možakar, ki so se mu usta razlezla v širok nasmeh, ko naju je zagledal. "Pa ne da sta se izgubila? Saj sem ni nikdar žive duše! Kar stopita naprej, da se malo pogrejeta. No, vstopita, vstopita," naju je potiskal pred seboj v kuhinjo. Sredi kuhinje je na razmajanem stolu sedel zajeten možak in s širhaklom potresal

pekač, ki se je grel v *šporhetu*. Omamno je dišalo po pečenem krompirju in mesu in od starega štedilnika na drva se je širila domača toplota.

"Oho, kje si pa ta dva našel?" se naju je razveselil tudi drugi možak. Prvi pa je že natakal slivovko v kozarce.

Zlila sva po grlu gorko pijačo in poslušala njuno pripovedovanje. Da sta radioamaterja, sta povedala. Dom name ravajo obnoviti, da se bo dalo prespati. A nimajo podmladka, sta se pridušala. Nikogar več ne zanimajo radijski valovi. Toplina peči, učinki žganja in njuna pojoča govorica so naju uspavali. Pa vendar naju je vleklo naprej. Poslovlila sva se s stiskom rok in povabilom, naj le še kdaj prideva. Na vrhu Kapunarja sva poiskala avstrijsko pot in jo po

njej mahnila na nasprotno stran, proti cerkvi sv. Pankracija. Tudi ta, kot toliko drugih po Kozjaku, ima markantno lego in razgled, da se mu čudiš.

Pot čez Kozjak

Planinskih poti po Kozjaku je veliko. Proti posameznim vrhovom se vzpenjajo iz mnogih krajev v dolini s slovenske in z avstrijske strani. A zagotovo je najbolj zanimiva tista, ki povezuje celotni masiv Kozjaka od Maribora do Dravograda. Okoli sto kilometrov je dolga in zelo razgibana, saj na celotni dolžini premaga blizu pet tisoč metrov vzpona in približno toliko spusta. To je Pot čez Kozjak, vezna pot, ki je nastala po vzoru Slovenske planinske poti. Ima čisto svojo oznako, markacijo

s črtico, kar je nekoliko neobičajno. Velja namreč, da so vse planinske poti, z izjemo Slovenske planinske poti, enotno markirane. A očitno je prav ta pot tista izjema, ki potrjuje pravilo. Pot čez Kozjak so nadelali Smiljana Škerjanc, Irena Knehtl in Mirko Šošterič, markacisti Planinskega društva Maribor Matica. Društvo je pot odprlo leta 1969 in izdalo vodnik z njenim opisom ter dnevnik žigov.

A zadnjih nekaj let so markacije na Poti čez Kozjak bledele. Zalogaj je bil prezahteven za maloštevilni markacijski odsek. Pa je padla ideja, da bi organizirali veliko markacijsko akcijo in nanjo povabili planince od tukaj in tam, da bi pomagali markacistom. Odziv je presegel pričakovanja. Kar sedem skupin smo sestavili – v vsaki so bili markacist, vodnik in dva do trije udeleženci. In ko smo skupine porazdelili po posameznih odsekih, smo pokrili pot od mariborskega mestnega parka, kjer je njen začetek, pa vse do mejnega prehoda Remšnik. Pod budnimi očmi in strogimi navodili markacistov smo poiskali zbledele oznake in jih obnovili na več kot tridesetih kilometrih poti. V enem samem dnevu! Ogromno markacij s črtico smo zarisali. Pa še kak belo-rdeč srček se je posrečil vmes. Tako za *hec* in dobro voljo! Res pa je, da če smo bili zjutraj polni energije in smo se z barvo in čopičem lotili prav vsake zbledele markacije, napisu, puščice in zarisali vmes še kakšno dodatno oznako, je proti popoldnevu motivacija kar malo ugašala, stare markacije so se nam kar naenkrat zdele čisto dobre in dovolj na gosto posejane.

Po osmih urah dela smo se zbrali na Koči na Žavcarjevem vrhu in si bili edini, da smo delo dobro opravili. In da se bomo jeseni lotili še drugega dela poti. Vse tja do Dravograda.

Tako postaja Pot čez Kozjak spet prava vezna pot. Ne povezuje le Maribora z Dravogradom. Ne le slovenskih in avstrijskih poti. Tudi nas, planince povezuje. V hoji, v doživetjih, v urah prostovoljnega dela, v medsebojnih odnosih. In ko se z vrha zvonika cerkvice sv. Pankracija zazremo nad hrbe Kozjaka, kjer so človeški rodovi stoletja krčili gozdove, sadili poljščine, gradili, umeščali ceste in se s tem zapisali v prostor, začutimo tudi povezanost človeka s tem hribovjem. Tukaj, na Kozjaku, sta narava in človek kot stara zakonca. Drug drugemu se prilagajata, se preoblikujeta in se počasi zraščata v novo celoto. ●

informacije

Pot čez Kozjak od Maribora do Dravograda

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Oprema: Osnovna planinska oprema z dobrimi čevlji.

Nadmorska višina: Žavcarjev vrh, 915 m, Ostri vrh, 904 m, Sršenov vrh, 963 m, Kapunar, 1051 m, Košenjak, 1522 m
Višinska razlika: 1248 m

Izhodišče: Mariborski mestni park, 274.

Koče: Planinski dom Kozjak na Tojzlovem vrhu, 690 m, telefon 031 651 642, e-pošta info@planinski-dom.com, spletna stran www.planinski-dom.com; Koča na Žavcarjevem vrhu, 867 m, telefon 02 656 31 31, mobilni telefon 051 231 430; Planinski dom Košenjak, 1169 m, telefon 041 222 360, e-pošta kosenjak@gmail.com, spletna stran http://www.pdk.si.

Časi: Skupaj 32.30 h

Maribor–Sv. Urban–Gaj nad Mariborom–Planinski dom Kozjak na Tojzlovem vrhu 4 h
Pl. dom Kozjak na Tojzlovem vrhu–Koča na Žavcarjevem vrhu 2 h

Koča na Žavcarjevem vrhu–Sv. Duh na Ostrem vrhu 2 h

Sv. Duh na Ostrem vrhu–Gradišče–Zg. Kapla–Sršenov vrh 4 h

Sršenov vrh–Zg. Kapla–cerkev sv. Pankracija na Radelci–Remšnik 4.30 h

Remšnik–Kapunar–Radeljski potok–Sv. Primož nad Muto 5 h

Sv. Primož nad Muto–Sv. Jernej nad Muto–šola Branik v Bistriškem jarku 2.30 h

Šola Branik v Bistriškem jarku–Pernice–Košenjak 5 h

Košenjok–Planinski dom Košenjak–Goriški vrh–Dravograd 3.30 h

Skupaj 32.30 h

Dolžina poti: 101,5 km

Sezona: Vsi letni časi.

Blowing in The Wind¹

Patagonija

Miro Štebe

Zdaj res lahko rečem, da mi je *s'kirca* padla v med! To se ne zgodi vsak dan, zato tistega dne, ko sem prišel iz službe, še nisem verjel, da se tudi meni lahko zgodi kaj takega. Nisem ravno tak srečko, a sin, ki je računalničar in rad *srfa* po svetovnem spletu, mi je po pozdravu rekel: "Si moreš misliti, kako poceni ima ena italijanska turistična agencija polete v Patagonijo!?"

S eveda si nisem mogel misliti, ker številke niso moja močnejša stran. "260 evrov za povratni let Milano–Calafate, za 14 dni!" "Uf, to je pa res poceni!" "A greva?" je hitel Nejc. "Ja, pojdiva,"

¹ Izgubljen v vetru.

sem skoraj brez misli odgovoril. "Kar vpiši svoje podatke tu," mi je sin kazal stran na tipkovnici. "Ah, zdaj nimam časa," sem hitel. "Bom pa kar jaz vpisal." "Pa daj," sem odgovoril in hitel po svojih opravkih. A ko sem se vrnil, mi je Nejc povedal, da nima številke moje kreditne kartice in da naju ni mogel prijaviti, da pa naj pohitim, ker ne ve, kako dolgo bo še veljala akcijska cena. "Ej, a ti to resno?" sem se obotavljal. "Ja, seveda! Glej kako poceni je! Pa spet greva lahko kam skupaj! Sploh pa Patagonija!" Da, Patagonija, moje tihe sanje, za katere nisem verjel, da bi se mi lahko uresničile. Zato sem nazadnje le

poskusil. Čez četrto ure sem že dobil sporočilo, da je moja rezervacija sprejeta, naslednji dan so že črpali obljubljeno vsoto z mojega bančnega računa, nato pa sva dobila letalski vozovnici. Nisem mogel verjetni, in še ko sem sedel v letalu, sem razmišljal, kje je kavelj in da jaz ne morem biti tak srečko. Pa sem le bil!

Necj je o akciji obvestil še prijatelje iz Športnega društva Freeapproved in takoj se jih je nekaj prijavilo, vendar smo na koncu ostali le Anže, Dušan in midva. V boju za ljubi kruhek sem imel toliko dela, da sem vse zamudne priprave rad prepustil "ta mladim", ki

so se res izkazali. Svetovni splet je res fantastična stvar in fantje so imeli vse podatke, vse so rezervirali, organizirali in jaz sem se kot gospod brez skrbi udobno vozil z njimi. Da, na mladih svet stoji! Vožnje pa so bile kar dolge, ampak to sem že vnaprej vzel v zakup. Naselje Chalten, ki je izhodišče do najpomembnejših vrhov v argentinskem delu Patagonije, me je na prvi pogled spominjalo na naselja ameriškega Divjega zahoda. Pravzaprav nima enotnega sloga, vsak, ki kaj gradi, si lahko da duška, in nazadnje vse skupaj deluje kar zanimivo in celo simpatično. To je eno najmlajših mest v Argentini. Ustanovljeno je bilo šele v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja (leta 1985) in v precejšnji meri živi zaradi turizma in obiskovalcev gora. Njegovo ime je pravzaprav indijansko ime za goro Fitz Roy in v prevodu pomeni Gora, iz katere se kadi. Goro pa so belci poimenovali po poveljniku ladje Beagle, s katero je Charles Darwin obkrožil svet. Kakor koli že, goro, ki kraljuje nad patagonskimi vršaci, smo želeli čim prej videti. Za ogledno turo smo si izbrali dostop do krnice Jezera treh – Lago de tres. Desetkilometrski pot do kampa Poincenot ni preveč zahtevna. Vodi skozi slikovite nizke gozdničke skrivenčenih dreves, ki mlada nekako spominjajo na bukve, kasneje pa so s svojim razbrzdanim ljubjem in skrotovičenimi vejami videti kot trpinčeni hrasti z zelo majhnimi, a številnimi lističi gabra. Že dokaj zgodaj pa je izza enega od grebenov pokukal vrh Fitz Roya in s prsti na sprožilcih fotoaparata ali telefonov, prenosnikov in drugih sodobnih naprav, ki jim ne vem imena, smo ob vzdihih vzhičenosti skoraj omotično nadaljevali vzpon. No, vsaj jaz sem zelo pridno slikal, da sem lovil sapo ob treh strumnih mladcih, ki še zadihani niso bili. Nazadnje so mi pobegnili naprej, ker sem pač želel bolj uživati v lepih razgledih.

Od šotorišča Poincenot do Jezera treh vodi nekoliko strmejša pot, ki bi jo lahko primerjal s tisto od Pastircev na Kamniško sedlo. Tu se mi je samopodoba izboljšala, saj sem tudi sam brez

Po turistično najbolj oblegani stezi k razgledišču pod skupino Fitz Roya ob jezeru Lago de tres (Jezeru treh). Na sliki od leve proti desni: Aguja dela S, Aguja Saint Exupery, Innominata, Poincenot, Fitz Roy, Mermoz, Ag. Guilament in Cerro Electrico. Foto: Miro Stebe

težav za sabo puščal počasne skupine turistov, na ledeniški moreni nad jezerom pa sem srečal tudi naše fante, ki so tam potrpežljivo slikali. Zdaj sem šele videl, kako se delajo vrhunski posnetki. Anže je res mojster, jaz pa za zdaj za to nimam niti opreme, predvsem pa ne dovolj potrpljenja. Tolažim se, da je moja fotografija bolj reportažna in da zgolj lovim trenutke. Prizori nad krnico Jezera treh so res veličastni in že s tem, ko sem lahko v živo opazoval tiste podobe, so se mi izpolnile sanje. Lahko bi obsedel v zamaknjenosti in se brez diha sprehajal z očmi po drznih stenah, zašiljenih vršacih in svetlečih ledenikih. Iskal sem prehode po počeh, med gladkimi ploščami in po strmih razih. Moji prijatelji, znanci in sploh slovenski alpinisti so v tistih stenah že zapisali svoje zgodbe, ki sodijo med vidnejše strani svetovne zgodovine alpinizma. Skoraj me je zamikalo, da bi se še sam spet poskusil s tistimi navpičnicami. Ampak moj čas za to je mimo. Naj se zdaj izkažejo mlajši! Zame je dosti, da sem te prizore videl v živo. Človeško pa je, da si vedno želimo več, zato sem, ko sem skakljal navzdol, že delal načrte za naslednji dan, ko bi lahko šli gor po sosednji dolini in bi lahko občudovali še Cerro Torre, vrh, za katerega pravijo, da ima med vsemi najbolj drzno izklesano podobo. Vendar nam je Patagonija kmalu pokazala še svojo drugo podobo. Na skrajnem jugu Južne Amerike namreč gospodarijo silni vetrovi in vreme spremenijo v hipu. Zbudili smo se v deževno, vetrovno jutro.

Obsedeli smo v dnevnem prostoru hostla. Fantje so podobno kot drugi gostje v rokah držali vsak svoj pametni telefon ali tablični računalnik in nikomur ni bilo dolgčas. Oh, ta računalniška mladina! Natančno so vedeli, da se bo vreme naslednji dan začelo izboljševati, vedeli so za vse rezultate nogometnih prvenstev, kaj se dogaja doma in po svetu, meni pa se je kolcalo po nekdanjih odpravah, ko nismo imeli pametnih telefonov. Takrat smo se pogovarjali, zbijali šale, delali neumnosti, se tudi napili, ampak nikomur ni bilo dolgčas. Saj se tudi mladi ne dolgočasijo, ampak to vseeno ni več tisto pravo odpravarsko življenje.

Ko se je dež unesel, smo zakorakali v veter. Mirno si se lahko naslonil nanj. Ampak nismo se dali. Za čuda v Chaltenu in tudi kasneje po drugih krajih nisem naletel na slabe lokale. V povprečju so si po moje vsi zaslužili dokaj solidno oceno. Da o njihovih zrezkih niti ne govorim. Vsi so precej veliki in konkretno debeli. Mesa jim ne manjka. Hrana je bila povsod dobra, obilna in niti ne draga, le pivo, ki so ga imeli v zelo različnih in tudi kakovostnih izvedbah, je bilo za naše pojme malo predrago.

Naslednji dan smo se, čeprav je veter še pihal, podali proti jezeru Torre v krnici, ki jo obdajajo vsi najvidnejši vrhovi tega

čreda divjih lam gvanakov, za njimi pa najbolj prepoznavna vrhova skupine Paine, Rogova (Los Cuernos)

Foto: Miro Štebe

delu Patagonije. Po napovedih, ki jih je bilo mogoče spremljati po spletu, je vreme vzdržalo in naj bi se celo izboljševalo, le vrhovi so bili v oblakih, vendar smo upali, da se bodo razblinili, ko pridemo bliže. Na moreni jezera Torre pa nas je pozdravil orkanski veter in kar s težavo smo se prebili do razgledišča Maestri. Od tam bi morala pot voditi na ledenik nad jezerom do kampa Niponino, vendar so plazovi oznesli stezo. Fantje so po spletu po raznih specialkah preverjali, kje bi morala voditi pot, vendar je tam ni bilo več.

V starih časih bi se enostavno pognali navzdol po melišču in dosegli ostanke poti ob vznožju, vendar so se fantje raje odločili za poskus po drugi strani jezera, kjer smo videli, da steza očitno še obstaja, saj smo tam videli tudi ljudi, ki so verjetno hodili po nekakšni stezici. Moram priznati, da je bila odločitev mojih spremljevalcev bolj preiščljena in na vsak način manj tvegana, saj je bilo vprašljivo, kako bi se potem, če poti pod meliščem ne bi našli, spet vrnili, ampak zdaj nas je čakal daljši boj z vetrom, na drugi strani pa smo prišli do vrvi, napete čez deročo reko, ki je tekla iz jezera. Splet je kazal, da je treba čez reko, a se kljub temu da me je mikalo, za telovadbo po vrvi nisem odločil, saj sem gledal vse bolj črne oblake, ki so se vse bolj spuščali. Nisem želel tvegati mokre, neprespance noči. S sabo sem imel poleg spalne le še bivak vrečo.

Že zdaj je po nas pršlo, a nismo vedeli, ali gre že za dežne kaplje ali le vodni pršec, ki ga veter nosi z bližnjega jezera. Če bi šel više gor v oblake, bi bil pa zagotovo premočen. Fantje, ki so imeli šotorček, so se odločili za nadaljevanje, saj so želeli naslednji dan plezati, kajti vremenska napoved je bila kljub vsemu kar ugodna. Ko so prečili reko, smo se razšli. V nižjem šotorišču Agostini sem našel prostorček, kjer bi lahko prespal, a ko je začelo tudi tam deževati, sem se odločil za sestop v dolino. Bolje se mi je zdelo dobro spati, kot pa oklepiti se dosežene višine. V dolini sploh ni deževalo in je bilo vreme kar solidno. Z nočjo so sestopili tudi fantje, ki so sicer dosegli šotorišče Niponino, a so se vsi alpinisti, kar jih bilo tam in po okoliških stenah, zaradi dežja in slabih razmer umikali v dolino.

Naslednji dan se je vreme še izboljšalo in večina vrhov razen Cerro Torreja se je izvila iz oblakov, zato sem upal, da se mi bo le razkrila tudi najdrznejša gora skupine. Vrnil sem se do jezera Torre, a Cerro Torre se je sramežljivo

Drzni Cerro Torre se je končno pokazal iz oblakov. Ob njem Torre Egger in Aguja Standhard Foto: Miro Štebe

skrival v pernici meglic. Razočaran nad njegovo drznostjo sem mu obrnil hrbet in se začel spuščati v dolino, a ko sem se po kakih tristo metrih sestopa obrnil, je veter le razgrnil tančico in mi pokazal granitne stolpe res presenetljivih oblik. Skoraj vriskal sem od veselja in se s kopico posnetkov spustil v dolino. Dobil sem tisto, kar sem želel, tako rekoč prvo nagrado. Fantje so želeli še plezati, zato so se odločili za še en poskus, mene pa je radovednost pregnala še k eni skupini patagonskih velikanih, k skupini Torres del Paine v Čilu.

Ker se nisem dosti ukvarjal s pripravami, videl sem le nekaj prospektov območja, sem si mislil, da je najbolje, če si izhodišče uredim v El Calafatu, kjer je tudi letališče za pot domov. Domišljal sem si, da izlet lahko opravi v enem dnevu, pa sem se naslednji dan skoraj pol dneva vozil v Puerto Natales v Čilu, ki je nekakšno izhodišče za skupino Paine. Razdalje med naselji so tam res velikanske. Samo za prestop meje smo

čakali skoraj dve uri. V Natalesu sem želel dobiti avtobus, ki bi me odpeljal v hribe, pa so mi povedali, da bo to mogoče šele *manjana* – jutri. Moral sem najeti sobo, naslednji dan pa sem ugotovil, da sem še skoraj sto kilometrov oddaljen od hribov. Kakšno izhodišče neki! Ko smo se bližali hribom, pa smo spet lahko opazovali megle. Med plačevanjem vstopnine za park sem prosil tudi za veter, a se ta ni okrepil. Okrog vrhov se je prešerno lovil z meglicami in le od časa do časa je dal vedeti, kaj se skriva tam zadaj.

Preklinjal sem svojo računalniško nepismenost, saj nisem imel pravih podatkov o ničemer. Predal sem se usodi. Ob drugem postanku med vožnjo po parku sem se spravil nad voznika, ki je, kot večina zaposlenih v parku, govoril samo špansko. Bil sem jezen, ker je ustavil zraven nekega lokala sredi ničesar, od koder nismo videli ničesar. Malo užaljen mi je le izdal, da je malo naprej, če grem peš, velik slap, od koder se tudi vidijo gore. Še enkrat sem ga vprašal, kdaj bo peljal naprej. Odgovoril mi je z *una ora* – ena ura. Pognal sem se v veter in sorazmerno kmalu prišel do grebenčka, s katerega se mi je pokazalo nekaj vrhov. Pa to ne

običajnih, zagledal sem tudi najzanimivejša vrhova skupine Los Cuernos, kar pomeni rogova. V tistem trenutku je mimo mene prikorakala čreda gvanakov, divjih lam, ki jih tako blizu še nisem videl, malo proč pa sem pod sabo zagledal še mogočen slap. Enkratno. Splačalo se mi je ošteti voznika. Slikal sem kot nor in že tekem nazaj, da ne bi zamudil avtobusa. Ko sem prišel do tja, so mi povedali, da bomo krenili šele ob enih, tako da sem imel še dve uri časa, a kaj, ko je med vrhovi spet zagospodaril veter in prinesel meglice. Vdan v usodo sem šel v lokal, kjer so izgubljeno čakali tudi drugi potniki, si kupil vodniček, ki ga prej nikjer nisem mogel kupiti, in po slikah iz vodnička spoznaval, kaj vse bi še lahko videl.

Veter mi je skrnil večino zelenih prizorov, a vseeno je bil toliko radodaren, da sem uzrl vsaj najpomembnejše in najbolj zelene vrhove Patagonije. Tako rekoč sem pobral smetano. Vem, da je tam mogoče videti in doživeti še mnogo več, a za kaj drugega bi potreboval precej več časa kot zgolj štirinajst dni. Če bom še kdaj šel tja, pa si bom v pametni telefon vseeno "naložil" tudi medomrežje. Moramo v korak s časom, čeprav tudi vse staro ni bilo tako slabo. ◉

Pionir modernega slovenskega alpinizma

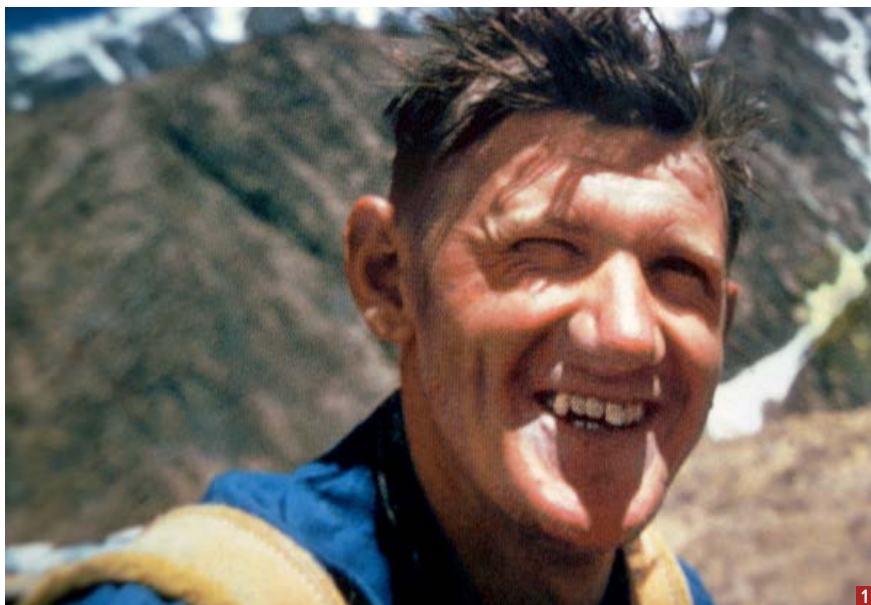
Ante Mahkota – osemdesetletnik

Franci Ekar

Letošnji jubilar je več kot pol stoletja skrbel za popularizacijo alpinizma in plezanja ter kot novinar in urednik s pisanjem in uvrščanjem atraktivnih planinskih in alpinističnih reportaž učinkovito skrbel za stik bralcev z gorami in naravo. Kot profesionalni medijski posredovalec z odličnim znanjem tujih jezikov je bil odličen informator o novostih in dogajanju iz vseh gorskih predelov sveta.

(Daufineja, fr. Dauphiné Viennois) v Franciji.

Pozimi leta 1959 je z Alešem Kunaverjem v navezi opravil zahtevno alpinistično dejanje, prečenje Kamniško-Savinjskih Alp z začetkom po severozahodnem grebenu Kočne vse do Ojstrice – alpinistični vrhunec tega leta.

Odprave

V letu 1960, letu prve jugoslovanske himalajske odprave Trisul, katere član je bil tudi Mahkota, sta z Alešem Kunaverjem dosegla najvišjo višino na gori Trisul, t. i. odpravarski himalajski vzpon na grebensi vrh Trisula II z višino 6690 metrov. V letu 1963 je postal tudi član prve jugoslovansko-slovenske alpinistične odprave v Centralni Kavkaz. Čeprav so bili člani te odprave odlični alpinisti, so bile Antejeve alpinistične reference in sloves nad ostalimi. Ko smo se na tej odpravi, imenovani Kavkaz 1963, za aklimatizacijski vzpon povzpeli na vrh Elbrusa, se je Ante na vrhu odločil in predlagal, da se z vrha spustimo še v podnožje drugega vrha in nato dvignemo še na drugi vrh Elbrusa, da bi v taki obliki vzpon celostno zaključili, Rusom pa obenem pokazali in dokazali naše gorniške sposobnosti. Sprva Rusi niso verjeli tej nameri niti niso dali dovoljenja, vendar je bilo za razmišljanje in administracijo že prepozno, kajti četverica alpinistov slovenske odprave se je že spuščala po pobočju glavnega vrha Elbrusa in vzpenjala proti drugemu vrhu. Čeprav Rusi niso dovolili vzpona za prečenje Užbe, kar je bil osnovni namen in želja članov odprave, je slovenska odprava dobila dovoljenje za plezanje drugih, kar precej zahtevnih plezalnih smeri zgornje težavnostne stopnje. Ante je s soplezalci med ostalimi vzponi preplezal zahtevno smer (V-VI) v ostenju Pik Svobodne Španije, 4200 m. Alpinistična odprava je z osvojenimi in tehnično pomembnimi smermi prepričala Federacijo alpinizma Rusije, da ima Slovenija visoko usposobljene alpiniste, slovenski alpinizem pa posledično popolno zaupanje in odprta

Vrhunski začetki

Ante Mahkota se je rodil leta 1936 v Dolu pri Hrastniku. S prvimi plezalnimi oprimki in vravno tehniko je že kot dijak in nato kot študent strojništva začutil slast plezanja na kamnitih fasadah lju-bljanskega gradu in v znanem plezalnem vrtcu Turncu pod Šmarno goro. V Turncu se je izkazalo, da je Ante kot zagnan začetnik izjemno nadarjen plezalec. Z Markom Dularjem je v letu 1955 preplezal severno steno znamenitega Lučkega Dedca po smeri Šarina poč (V+, A1/V) in nato v istem letu poleg ostalih smeri še izstopajočo smer Rumeno zajedo (VI, A2, /V, A1) v Koglu. Konec petdesetih let je postajal Mahkota vse bolj vrhunski alpinist. Leta 1956 je z Nadjo Fajdiga preplezal Zajedo v Šitah (VI (VI-, A1)/V) in Aschenbrennerjevo smer VI (VI-, A1) v Travniku, z Ljubom Juvanom pa Rdečo

zajedo (V) v Rakovi špici. Do leta 1960 je opravil več deset izstopajočih plezalnih vzponov, med njimi v letu 1955 z Alešem Kunaverjem tudi prvo zimsko ponovitev Dolge Nemške smeri v severni steni Triglava. Vseh pomembnih vzponov se mu je nabralo več kot 150. V tem času je opravil tudi precej vzponov zgornje šeste težavnostne stopnje v tujini: smer v severni steni Dachla (VI-, A2) v pogorju Gesause v Avstriji, z Nadjo Fajdiga prvo slovensko ponovitev Velike zajede (VI-, VI+) v Cimi Su Alto v Civetti in smer VI. težavnostne stopnje z desetimi raztežaji A2 v zahodni steni Petite Aiguille du Dru (Petit Dru) v letu 1959. V istem letu mu je uspelo s soplezalcem Wolfgangom Stefanom izvesti prvenstveni direktni ledni vzpon v severni steni Ailefroide ter ponoviti smer Allain-Leininger (V, VI-) v južni steni v Grand Pic de la Meije

vrata tudi v prihodnje, kar je pomenilo dovoljenja brez omejevanj za najzahtevnejše plezalne vzpone v ruskih gorstvih. Ob prikazani kakovosti in vrhunskem alpinizmu je bilo na tej odpravi dogovorjeno, da bodo v naslednjih letih potekale nekajletne alpinistične izmenjave med slovenskimi in ruskimi alpinisti. V letu 1964 je Mahkota izvedel veliko afriško pustolovščino – splezal je ledno smer čez ledenik Deckens. To je bil med ostalimi prvi solo vzpon z dvema bivakoma na vrhove Kilimandžara (Mount Kilimanjaro). V tem letu je podkomisija za gorsko vodništvo pri Planinski zvezi Slovenije izvedla izpite za gorske vodnike po primerljivih zahtevah in predmetnikih drugih alpskih držav. Izdani so bili slovenski vodniški znaki z uradnimi dokumenti. Tudi Ante Mahkota je bil izjemno ponosen na pridobljeni status, znak gorskega vodnika ter status plezalnega in turnosmučarskega slovenskega gorskega vodnika. Pred tem pa je bil sprejet tudi med gorske reševalce Planinske zveze Slovenije.

Vojaški rok, planinska dejavnost, Pamir

V sredini septembra leta 1964 ob vpoklicu na služenje vojaškega roka sem se naključno srečal z Antejem na železniški postaji v Sarajevu, ki se je s podobnim začudenjem spraševal, kam nas pravzaprav na predlog slovenskih "modrih" vodstev pošiljajo. Pred odhodom v vojsko so nam celo zagotavljali, da bo za alpiniste, planince in alpske smučarje vojaško služenje v Sloveniji na območju Trente, Pokljuke ... Iz Sarajeva smo se po dolgem čakanju z vlakom odpeljali proti Goraždu, Foči v Rudo, za nas na konec sveta. Tu smo ugotavljali, da smo na tem balkanskem transportu večinoma le Slovenci. V zgodnjih urah so nas odpeljali s tovornjaki v črnogorsko muslimansko mesto Pljevlja. Starešinstvo vojske nam je povedalo, da smo izbranci in da imamo čast biti prva generacija nabornikov v obnovljenih avstro-ogrskih kasarnah prvič po drugi svetovni vojni. Kaj kmalu pa nam je bilo jasno, da smo posebna skupina brez kakršnihkoli privilegijev, političnih knjžic in tudi z namigom, da smo premalo družbeno zanesljivi in zaupanja vredni. Tu se je zbrala zanimiva struktura Slovencev: alpinist Janko Ažman iz Mojstrane, Anton Oman iz Martuljka, Tone Kejžar iz Kranja, gorski reševalec Jakob Uršič iz Tuhinja, alpski smučar Andrej Soklič iz Trziča, rokometiš in učitelj smučanja Dušan Pirc, Janez Ankele iz Kranja, rodnostelovadec in

reprezentant Tine Šrot iz Celja, učitelj smučanja iz Radovljice Anton Košir, Emil Zavadlav. Za bataljonske starešine pa smo postajali vse bolj iskani in uporabni. Že čez dva meseca je Ante kot četni pisar dal komandantu pobudo, da bi bilo izjemno pomembno, če bi se bataljon iz Pljevlja udeležil republiškega alpskosmučarskega tekmovanja v Žabljeku na Durmitorju. Kot izbrano smučarsko tekmovalno ekipo so nas odpeljali na desetdnevne smučarske tekmovalne priprave, tekmovanje v vseh disciplinah pa je bilo za vojsko in za bataljon Pljevlja zelo uspešno, saj smo osvojili prvih šest mest. Ko pa smo se slovenski vojaki v Črni gori navzeli nekoliko "domačih" navad, so nas hoteli *kaplarji* in podčastniki bataljona nekoliko "prizemljiti". Ante je na "ožjem slovenskem intervencijskem posvetu" vojakov

Gorsko-alpinistični opus Anteja Mahkote je ogromen, največjo veljavo ima vsekakor smer *Obraz Sfinge (IX–IX+/VII (VI, A2)) v Steni, ki jo je s Petrom Ščetininom v letu 1966 po desetih letih dokončno preplezal.*

vojake bataljona. Za izdelavo učbenika oz. praktikuma *Uputa u vojno planinarstvo* je začel z risanjem planinske opreme, vozlov, tehnik plezanja in tudi s pisanjem teksta. Z njim smo aktivno sodelovali in tudi dokončali osnutek. Redno služenje vojaškega roka je sklenil leta 1965 s premetitvijo v Slovenijo in s preplezano prvenstveno smerjo v severozahodni steni Male Tičarice z vodniki JLA.

predlagal, da se z mestnimi veljaki dogovorimo o možnosti izvedbe koncerta zabavne glasbe v mestu Pljevlja. Projekt je bil izdelan do podrobnosti, vključujoč atraktivno osrednjo točko nastopa, jugoslovansko prvo damo zabavne glasbe, pevko Marjano Deržaj, soprogo Anteja Mahkote. Uspeh ni izostal, obiskovalcev je bilo v presežkih, priznanja za odličnost organizacije in izvedbe so za kasarno, komando in vojake množično deževala. Tudi Ante je napredoval, saj se je med drugim z vodstvom Delavske univerze dogovoril, da za njih lahko izvedemo nekaj planinskih in alpinističnih predavanj, kar so v bataljonu tudi odobrili. S predavanji smo gostovali po skoraj vseh krajih Črne gore. V pripravah za izvedbo planinskega programa je bil Ante zadolžen, da pripravi program in gradivo za izvajanje obvezne plezalne tehnike za

- 1 Ante Mahkota na eni od mnogih odprav, ki se jih je udeležil. Arhiv Anteja Mahkote
- 2 Sfinga Foto: Oton Naglost
- 3 Na vrhu Sfinge Arhiv Anteja Mahkote

Leta 1967 sva se z Antejem spet znašla v prvi jugoslovansko-slovenski odpravi v Pamir, na streho sveta, s ciljem osvojiti prvi samostojni vrh sedemtisočaka Pik Lenina. Rusi so tokrat prvič odprli to mejno, skrbno varovano območje s Kitajsko. Ante je že doma izdelal projekt za celotno prečenje sedemtisočaka s skoraj 30 kilometrov dolgim grebenom, kar je bila sicer skrivnost, ker ruske oblasti tega ne bi dovolile. Ko je prišel čas za naskok na vrh Pik Lenina, sva se zavedala, da gore ne smeva podcenjevati, saj ima na vesti že preveč alpinistov, ki so na njej večno ostali. Tik pod vrhom me je Ante napodil, naj grem hitro do piramide na vrh, češ da pač potrebuje fotografijo, in se je tako odrekel, da bi bil prvi Slovenec na tem sedemtisočaku. Še na vrhuncu moči sva sestopala proti sedlu Krilenko (Krylenko) in se po dobrih stotih metrih še pred odcepom za sestop po smeri Lipkin odločila za topli napitek. Ante je bil vedno specialist za izbiro kakovostnega snega, ki je moral biti najčistejši in s strukturo za čim hitrejšo talitev. Odložil je mogočen nahrbtnik in se s posodo za sneg napotil proti lepemu snežnemu nanosu na 7000 metrih višine. Nenadoma je izginil ... Z negotovimi koraki sem se plazil po Antejevih sledih in prišel do lepo izoblikovane luknje, v kateri je bila popolna tišina. Ko sem zaklical v globino, se je Ante hripavo odzval. Kaj storiti? Nastopil je mučen trenutek groze, kajti pasti več kot trideset metrov globoko v razpoko in se v sifonu zaustaviti, je pomenilo, da bi bila lahko kakršnakoli poškodba za Antea usodna. V notranjost ledeniške razpoke sem spustil vrvi, na katero se je Anteuju uspelo navezati. Prvi strah, da bi padel še naprej v notranjost, je bil odpravljen, lahko je le obvisel na vrvi. Na drugo vprašanje, kako je s "truplom", je bil odgovor nekoliko

Skupinski posnetek prvega pohoda 100 žensk na Triglav v letu 1966, projekt Anteja Mahkote in ekipe takratnega časopisa *TT*. Kot gorski vodniki so sodelovali: Ante Mahkota (skrajno desno z obešanko belim kartonom), Marjan Keršič Belač, Tone Sazonov, Tone Jeglič, Aleš Kunaver, Jože Hočevar, Martin Gričar, Andrej Kalar, Jože Repič, Franci Ekar, Ljubo Juvan, France Zupan, Aleš Kunaver in zdravnik Evgen Vavken. Arhiv Francija Ekarja

počasen: "Bo nekako šlo, saj sem se že privezal in obrnil." Najtežje, kar me je čakalo, je bilo, kako Antea spraviti iz globine. Začel sem verjeti v čudeže, kajti prav v tem trenutku sem nad sabo zagledal ruske alpiniste, ki so se spuščali z vrha. Čeprav vsi močno izčrpani, so se mi na klic na pomoč z vso vneto pridružili, da smo vse uredili za novo Antejevo rojstvo. Kako naprej? Ali po običajni smeri čim prej dol ali naprej po planu po grebenu proti sedlu Krilenko? Čeprav je Ante nekoliko šepal, bil utrujen in prestrašen, je bil vendarle neomajen in je ukazal "naprej". Ko sva se privlekla do sedla, sva z zadnjimi močmi postavila šotorček in počakala do jutra. Pod nama je bila snežna globina z ledenimi katedralami in seraki. Občutek za opasti in nevarnost sva izgubila. Po skoraj 2000 metrih "prvenstvenega" spusta sva se znašla kot največja nebogljenska na ledeniški moreni pri avstrijskem intervencijskem mini šotoru. Vzpon s prečenjem in osvojitvijo vrha je bil ocenjen kot najzahtevnejši in "naj" vzpon alpinisti 1967. V bazi sva prejela čestitke ne samo od naših članov odprave in od zaslužnih mojstrov športa vodstva alpinisti, ampak tudi od Italijanov in Avstrijcev. Bila pa sva, tako kot ostali člani odprave,

vesela, da je Barbka Ščetinin - Lipovšek dosegla slovenski ženski višinski rekord in je bila tudi prva ženska, ki je prečila vrh Pik Lenina.

Skoraj zadnje slovo od visokogorja in svojevrsten rekord pa je Ante Mahkota doživel na zimskem prečenju japonske gore Fudži (jap. Fuji-san) pri -25 stopinjah Celzija in hitrosti vetra 125 kilometrov na uro. Ta vzpon in prečenje je opravil v rekordnem času, v enem dnevu. Ante Mahkota je cilj želel doseči le z varnim tveganjem. Znal pa je tudi v pravem trenutku sestopiti ali se obrniti v plezalni smeri, se odreči cilju in notranjemu hotenju. Tako se je kar nekajkrat vračal, sestopal je tudi iz severne stene Eigerja, čeprav je pripeljal že do drugega ledišča.

Literarni in publicistični prispevek

Za slovensko planinstvo je izjemnega pomena tudi Antejeva prisotnost v publicistiki in literaturi, saj je poleg množice objavljenih člankov tudi avtor knjižnega dela *Sfinga: zadnja skrivnost triglavske stene*, ki je doživela štiri ponatise, in soavtor knjig *Noči in viharji* in *Na vrh sveta: jugoslovanske odprave od Trisula do Everesta*.

Anteja, kot dušo športa in alpinista, najdemo tudi v funkciji predsednika Veslaške zveze Slovenije, in to leta 1979, ko je bilo na Bledu svetovno veslaško prvenstvo. Zasluge za šport pa ima Mahkota tudi kot ustanovitelj akcije Podarim-dobim, akcije za pridobivanje sredstev za napredek in razvoj slovenskega vrhunškega športa. To dohodkovno uspešno akcijo je Ante deset let tudi osebno vodil. Tudi poseben vsakoletni planinski dogodek Sto žensk na Triglav je nastal na Antejevo pobudo; na njem je neposredno sodeloval in ga vodil. Cilj tega dogodka je bil na neposreden in varen način približati gore ženskam. Antejevo službeno delovanje kot dopisnik Dela, Politike, Oslobođenja v Vzhodni Afriki, kot Delov poročevalec na Japonskem in ZDA je bilo prav tako kakovostno. Bil je glavni in odgovorni urednik revije *Avto*, prvi in glavni urednik revije *Jana* in tednika *Teleks*. In poleg številnih odgovornih gospodarskih funkcij je postal tudi generalni direktor časopisno-grafičnega podjetja Delo. Ob Antejevemu osebnem jubileju se na njegova dela, vrhunske alpinistične dosežke in vso njegovo zapuščino lahko le s hvaležnostjo in ponosom spominjamo in mu iskreno zaželimo kar največ mirne gorske tišine na poti v deveto desetletje. ●

PLAY TO DISCOVER MORE

Uporabite domišljijo, doživite najlepše avanturistične preizkušnje in pospešite svoj korak z opremo, ki vas ne omejuje, ampak omogoča užitek na vsakem koraku. Izkoristite svoje izzive za druženje s prijatelji ter uživajte v naravi z opremo, ki vam bo nudila izjemno kvaliteto, udobje in odličen izgled, v vseh vremenskih razmerah. Lahkotnost, udobje in vsestranskost za vse tiste, ki želite uživati v neokrnjeni naravi!

Gora s petimi stenami

Planjava

Mire Steinbuch

Že dolgo nam planinska zgodovina pripoveduje, da so bili prvi ljudje na Planjavi domačini – verjetno lovci, rudosledci, pastirji in drugi, ki so tja gor šli po opravkih. Zdaj vemo, da so to bili njihovi stari predniki ali celo starodavni predhodniki.

Kratek vpogled v zgodovino

Pred dvajsetimi leti je Tone Cevc z arheologi na ravnici Na stanu pod Kamniškim sedlom – s starosvetnim imenom V Sedli na Brani, zapisanim že leta 1499 – našel očitne sledove prebivanja romaniziranih staroselcev iz 1. ali 2. stoletja, ki so zelo verjetno že bili na ogledih še više.¹ Kmalu nato je Bojan Pollak, najboljši

poznavalec Grintovcev, tik pod vrhom našel železno ost puščice iz 8. ali 9. stoletja.² Pred dobrimi petsto leti je bilo zapisano tudi ime "Studenska Planava ali Oistriza", ki poleg arheoloških ostankov in drugih sledov priča o več kot petstoletni paši ob vznožju vrha in celo tik pod njim.³

Prvi znani turist na Planjavi je bil kranjski grof Franc Jožef Hanibal Hohenwart, ki je stopil na vrh 8. julija 1793 v spremstvu vodnikov, lovcev

Spruka in njegovega tovariša, ki sta grofa pred vzponom v soteski Prédaselj na naravnem mostu za vselej ozdravila vrtoglavice. Hohenwartovega služabnika, ki naj bi stregel gospodu in mu pripravljala hrano, sta pustila v dolini, vodenemu pa namesto gosposkih čevljev priskrbela lesene cokle, nabite z ledniki.⁴ Ime Planjava je bilo še v 18. stoletju znano le na bistriški strani, v Logarski dolini so jo imenovali Baba.⁵ "Prva nesreča, ki pa naposled ni bila nič tragična, se je pripetila leta 1893 na Planjavi. Dunajčan Hermann Wunderlich je na poti z vrha, sledeč Kosovemu znamenovanju čez Sukalnik na Kamniško sedlo bodisi zašel, ali si je hotel skrajšati

¹ France Malešič, Cene Griljc, Vlasto Kopač, Tone Griljc, Miro Štebe: *Zgodovina reševanja v gorah nad Kamnikom*. PZS, 2002, 19 (omenjene ravnice se je v desetletjih po vojni prijel turistično ime Pri pastirjih). – Tone Cevc in sodelavci: *Človek v Alpah. Desetletje (1996–2006) raziskav o navzočnosti človeka v slovenskih Alpah*. ZRC SAZU 2006.

² Bojan Pollak: Zanimiva najdba. *PV* 2000, št. 5, 202.

³ France Malešič: »Skoraj vsak greben ali gora ima posebno ime«. *Kamniški zbornik XXII*, 2014, 219.

⁴ Dušan Škodič: Uradni prvopristopnik na Mangart. Franc Hohenwart. *PV* 2013, št. 9, 6.

⁵ Boris Režek: *Stene in grebeni. Razvoj alpinistike v Savinjskih Alpah (1759–1945)*. PZS, 1959, 21.

1 Veriga Grintovcev nad Mekinjami: na desni strani Kamniškega sedla je Planjava, na levi Brana, Turska gora, Kranjska Rinka, Skuta in Štruca.

Foto: Franci Horvat

2 Zahodna stran Planjave s Sukalnikom, ramo na južni strani gore

Foto: Mire Steinbuch

pot v dolino, zavil v grapo pod Rdečim kupom (sedanji Wisiakov plaz). V dnu pa se je zalezal v globoko krajno poč med skalo in snegom, da ni mogel več iz nje." (Režek, 1959, 308) V krajni poč – robni zevi – je klical na pomoč toliko časa, da ga je slišal pastir pod Kamniškim sedlom. Ker ni vedel, od kod prihajajo klici, je samo sporočil v dolino, da nekdo vpije v Planjavi. Dva domačina sta naslednji dan odkrila, od kod se sliši vpitje, a nista mogla pomagati, ker sta bila brez vrvi. Šele tretji dan so premraženega in lačnega, a nepoškodovanega ponesrečenca potegnili iz razpoke in ga pospremili v Stahovico, kjer so ga domačini navdušeno sprejeli. Od takrat se snežišče pod grapo imenuje Wunderlichov sneg.⁶

Vrhovi Planjave

Gledano od juga, Planjava ni ravno fotogenična gora. Nima očem privlačne vitke oblike, ni narejena po standardih, kot so npr. Špik ali Jalovec ali Tri Cine. Namesto tega je "[...] orjaško ostenje s štirimi vrhovi, ki za vse velja ime Planjava, le vzhodna vzpetina v enakomernem, raztegnjenem grebenu se še posebej imenuje Lučka Baba ali Lučka Brana [...] Vzhodni vrh Planjave je Lučka (Luška) Baba ali Brana." (Režek, 1959, 344)⁷

Pogled z druge strani odkrije zelo drugačno podobo. Zahodni rob južne gmote pada na Kamniško sedlo, na severno stran, z okoli kilometer visoko, v Logarsko dolino padajočo silno severno steno, ki je prostrano ostenje sama po sebi, in vzbuja občudovanje, nekaterim alpinistom začetnikom morda tudi strahospoštovanje. Zahodna stena, ki je sicer nižja od severne, a kljub temu obsežna, je s številnimi smermi priljubljeno igrišče plezalcev.

Zataknilo se mi je pri vrhovih Planjave. Danes se omenjata predvsem dva: najvišji, zahodni, in srednji, na katerega vodi

⁶ Keber (Miha Kos): Nesreča na Veliki Planjavi v kamniških planinah. *PV* 1895, št. 9, 133.

⁷ V *Slovenskih stenah* Tineta Miheliča in Rudija Zamana (Didakta, 2. izdaja, 2003) je na 67. strani zapisano: »Če prištejemo k njenemu masivu še vzhodni predvrh Lučko Brano, pošilja [Planjava] na razne strani kar pet samostojnih sten ...«.

markirana pot in je dva metra nižji od zahodnega. A v pisnih virih so omenjeni kar štirje. Kaj je torej z Lučko Babo? Brskal sem po meni dosegljivi literaturi, a si uganke nisem uspel pojasniti. So Lučko Babo emancipirali in osamosvojili? Kdaj? Obrnil sem se na Franceta Malešiča, pisca, poznavalca Kamniško-Savinjskih Alp in njihove zgodovine, ki mi je poleg

3 Na vrhu Planjave Foto: Piotr Skrzypiec

4 Kamniti rogelj, imenovan Menih, se je usidral v melišče pod severno steno Turske gore, nad potjo z Okrešlja.
Foto: Mire Steinbuch

5 Planjava nad Srebrnim sedlom
Foto: Janez Jarc

6 Zelena planjava Korošice s Kocbekovim domom, levo Planjava, desno Ojstrica
Foto: Mire Steinbuch

pojasnila o vrhovih poslal še nekaj zanimivih podatkov, ki so v uvodnih odstavkih. Takole je odgovoril: "Planjava ima štiri izrazitejše vrhove: zahodnega, ki je najvišji, osrednjega, na katerega vodi markirana pot, vzhodnega in še Lučko Babo ali Lučko Brano. Med zahodnim in osrednjim vrhom so Vilice, skozi katere je slavnemu lovcu Valentinu Slatnarju - Bôsu ušel gams, ki ga je lovil tri dni; med osrednjim in vzhodnim vrhom pa so Male Vilice, dve skali, med katerima je možen prehod na severno stran proti Svetlim platem. Kadar je govora o Planjavi, Baba seveda spada zraven, odkar pa so v njej plezalne smeri, se omenja tudi posebej."

Gora z razsežnostjo pogorja

"Planjava ni gora, je pogorje," sem nekoč nekje prebral. Da je res tako, sem se

V obtoku sta dve verziji o pogoreli lovski preži v Repovem kotu. Ljudski glas pripoveduje, da so gamsi kadili in je eden malomarno odvrigel ogorek, ki je zanetil požar. Po lovski verziji pa ruševje ni dobro preneslo udara strele in je zagorelo, z njim vred pa tudi štant.

prvič prepričal, ko me je Ničo Kregar kot pripravnika peljal v severno steno, v smer Gradišnik-Ogrin. Po neprespansi noči na skupnih ležiščih podstrešja kočice na Kamniškem sedlu sem čemerne molče sestopal na logarsko stran, slabe volje zaradi pijanih nočnih rogoviležev, in se spraševal, kaj bom sploh lahko zmož v tej silni steni, če komaj držim oči odprte in se mlahavo opotekam za

prijateljem. Ko sva obstala pod steno in sem ukrivil vrat navzgor, sem se zgrozil. Zdelo se mi je, da njen vrh podpira nebo. Pripravil sem se na najhujše, plezarija se je začela. Ko sem prisopihal na stojišče prvega raztežaja, sem se počutil, kot da bi spotoma spil močno kavo. Prebudil sem se. Z Ničom sva se zarežala drug drugemu, nato je zapezal v naslednji raztežaj. Ne vem, morda je name vplivala silna razsežnost stene, iz katere se je kanček tihe kamnite moči preselilo vame, morda Ničovo mirno in zanesljivo plezanje, mogoče pa tudi dejstvo, da sem bil varovan od zgoraj – začel sem uživati. Ko sva popoldne izplezala v škrbino, nad katero se severozahodni greben postavi pokonci, iz nje pa se sestopa na Kamniško sedlo, se mi je zazdelo, da to ni bilo samo golo plezanje, napenjanje mišic, temveč pravo plezalsko popotovanje.

informacije

Dostopi: Do Kamniške Bistrice (Kamniške Bebe) se pripeljemo mimo Ljubljane in Mengša, z Gorenjske po avtocesti Ljubljana–Jesenice (izvoz Vodice) oz. po cestah Brnik–Mengeš in Moste–Kamnik. S Štajerske lahko pridemo skozi Tuhinjsko dolino ali po avtocesti Maribor–Ljubljana (izvoz Domžale) ter se skozi Radomlje in Volčji Potok pripeljemo v Kamnik. Iz Kamnika skozi Stahovico (desno prelaz Črnivec), kjer zavijemo levo. V Kamniško Bistrico vozi tudi avtobus.

Do Logarske doline se lahko pripeljemo skozi Kamnik, Stahovico, kjer nadaljujemo proti prelazu Črnivec, pred njim zavijemo levo za Podvolovljek (oznaka) do Luč in skozi Solčavo. Iz Kranja se čez Jezersko in prelaz Jezerski vrh spustimo v Avstrijo, gremo čez Pavličev vrh in mimo Matkovega kota. S Štajerske pridemo po avtocesti Maribor–Ljubljana, sledimo oznakam za Polzelo (Mozirje), skozi Ljubno ob Savinji do Luč v Solčavo. S Koroške najhitreje pridemo iz smeri Ravne na Koroškem in Črna, kjer v dolini Meže pred Koprivno pri Šumlju zavijemo levo na makadamsko cesto, ki nas pripelje na prelaz Spodnje Sleme, 1254 m. Od tu se spustimo na panoramsko cesto pod Olševo, v Podolševi zavijemo levo navzdol v Solčavo.

Pod planino Podvežak pridemo iz štajerske smeri tako, da v Lučah zavijemo na cesto za Podvolovljek. Čez pet kilometrov v križišču (smerne table) zavijemo desno. Iz kamniške strani v Stahovici zavijemo proti Črnicu, 700 metrov pred njim levo na Kranjski rak in Podvolovljek.

Literatura: Andrej Stritar: *111 izletov*. Sidarta, 2013.

Andrej Stritar: *Gore Slovenije*. Kibuba, 2011. Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004.

Peter Ficko: *Kamniške in Savinjske Alpe*. PZS, 2. izdaja, 1977.

Andrej Stritar: *Grintovci. Južni pristopi*. Sidarta, 1995.

Zemljevidi: *Grintovci*, PZS, 1 : 25.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1 : 50.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, Sidarta, 1 : 25.000.

Drugič sem razsežnost gore-pogorja doživel, ko sva se z Damjanom Slabetom po preplezanem stebri X odločila, da je še prezgodaj za sestop in se bova v dolino odpravila čez vrh po severozahodnem grebenu, o katerem do takrat nisva vedela drugega, kot da obstaja. Seveda se mi ni v trenutkih odločanja niti sanjalo, da bom ta dan na vrhu najmogočnejše gore vzhodnega dela Kamniško-Savinjskih Alp doživel do takrat enega svojih najlepših sončnih zahodov. Grebena ni hotelo biti konec. Neutrudno je valovil in valoval in se gubal, postajal sem utrujen. Ker sem tisti litrček čaja že zdavnaj popil, me je začela mučiti taka žeja, da sem haluciniral. Pred seboj sem zagledal vodo, ki je v slapu padala čez rdečkasto steno. Na srečo je bil le privid, saj sva morala to steno še preplezati. Končno so se nama v poje-majoči svetlobi dneva raztegnila usta, ko sva pred seboj naposled zagledala vrh. Zmota! Ni bil pravi. Za njim se je

Pogled na severno steno in severozahodni greben Planjave s poti z Okrešlja
Foto: Mire Steinbuch

prikazal nov in za njim še eden. Končno sva v mraku vendarle obstala na pravem, na katerem sva še ujela in občudovala zgornjo polovico žareče, oranžno rdeče krogle, ki je počasi tonila za obzorje.

Dolgi pristopi

S Planjavo najbrž ne bodo zadovoljni planinci, ki čislajo vzpone v slogu hitre prehrane, torej kratke in hitre. Večina pristopov iz doline je dolgih, nekateri so tudi (zelo) zahtevni. Turo se da olajšati s spanjem v koči na Korošici ali Kamniškem sedlu. Izbral sem štiri izlete, dva z bistriške in dva s savinjske strani. Kratek ni noben, razlikujejo pa se po zahtevnosti, napornosti in slikovitosti. Kdor je dobro preskrbljen s kondicijo in dovolj izkušen, se bo morda odpravil

na naslednji izlet. Od parkirišča za mostom čez Kamniško Belo proti slapu Orglice (pravilno je Orličje; po sporočilu jezikoslovca Dušana Čopa Bojanu Pollaku je rekonstrukcija prvotnega imena verjetno Orličje)–po lovski stezici čez Skok in Šraj pesek na Korošico–čez Škarje na Planjavo–sestop mimo Sebrnega sedla in mimo Britofov na Korošico–čez Presedlaj do avta. Sestop lahko še podaljša s potjo čez Konja in planino Dol na Kopišča. Skupaj od 12 do 14 ur. ◉

Srebrno sedlo, ki "se je nekdanj imenovalo Vrh Repouga kota, je dobilo povojno turistično ime (po drugi svetovni vojni op. M. S.) po vzoru z Monte Rose in himalajskega Nanga Parbata". (Vlasto Kopač: Iverí z Grintovcev, 214). Kljub vedno večjemu obisku se še da doživeti prvinško samotnost te prelepe doline, stisnjene med nazobčani greben Zeleniških špic in južno ter jugo-vzhodno steno Planjave. Tolmuni so lep okras in prijetna poživitev že tako lepega okolja in niso tam zato, da bi v njih planinci izpirali svoj znoj.

Zahtevnost: Zelo zahtevno brezpotje (Repov kot) in zahtevna označena pot. V zgodnjih pomladanskih mesecih potrebuje mo cepin in dereze zaradi

možnosti zdrsa v Wisiakovi grapi. Turo skozi Repov kot v slabi vidljivosti ali nestabilnem vremenu odsvetujemo in ni primerna za začetnike ali planince, nevarne gibanja po brezpotju, kjer je treba tudi malo poplezati.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada.

Višinska razlika: 1552 m
Izhodišče: Jermanca, okoli 840 m.

WGS84: N 46,338032°, E 14,573633°
Od makadamske ceste iz Kamniške Bistrice v Konec se malo pred Žagano pečjo desno odcepi cesta na Jermanco.

Koči: Kamniška koča na Kamniškem sedlu, 1864 m, mobilni telefon 051 611 367, e-pošta kamniska.koca@pdkamnik.si; Kocbekov dom na Korošici, 1808 m, mobilni telefon 041 380 176.

Časi: Izhodišče–Srebrno sedlo 3.30–4 h
Srebrno sedlo–Planjava 1 h
Sestop 3.30–4 h
Skupaj 8–9 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodniki: Andrej Stritar: *111 izletov*. Sidarta, 2013; Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004; Peter Ficko: *Kamniške in Savinjske Alpe*. PZS, 1977; Andrej Stritar: *Grintovci. Južni pristopi*. Sidarta, 1995.

Zemljevidi: *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1 : 50.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, Sidarta, 1 : 25.000; *Grintovci*, PZS, 1 : 25.000.

Vzpon: Z izhodišča gremo po poti do stika z markirano potjo iz Kamniške Bistrice. Po njej mimo Klina, po približno desetih minutah in nekaj ovinkih opazimo stezico, ki se odcepi v desno

Spodnji tolmun v Repovem kotu Foto: Mire Steinbuch

Planjava, 2392 m, čez Presedljaj in po Dežmanovi poti

Pot iz Kamniške Bele je običajna gozdna steza, ni nič posebnega, dokler čez Presedljaj, ozko sedlo med Lučko Kopo in Vežico, ne presedla na savinjsko stran, kjer skozi rušje zakoračimo po zeleni, valoviti in prostrani pokrajini zahodnega roba Dleskovškove planote. S Presedljaja je lep razgled v smeri Kalškega grebena in Grintovca, proti dolini Kamniške Bele, na Rzenik, Konja in Lučko Kopo ter Veliko Planino. Ko se travnata planjava na Pragu prevesi v zeleno kotlino Korošice, zagledamo "stadion", na katerem se vsako leto bije ogorčen prijateljski nogometni dvoboj med štajerskimi in gorenjskimi alpinisti.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. V zgodnjih

pomladanskih mesecih potrebujemo cepin in dereze zaradi možnosti zdrsa v Wisiakovi grapi.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada.

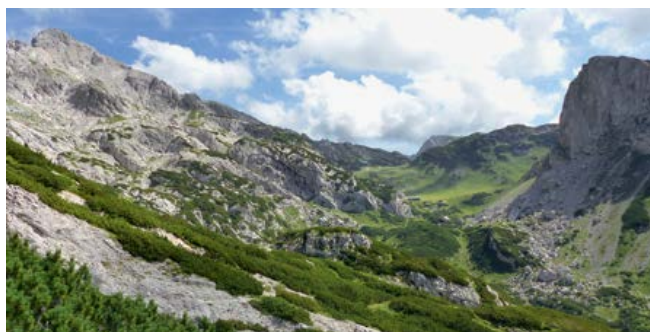
Višinska razlika: 1821 m
Izhodišče: Okoli 50 metrov za mostom čez Kamniško

Belo v smeri Kamniške Bistrice je na desni strani ceste v gozdu majhno parkirišče, 571 m.

WGS84: N 46,319032°, E 14,599865°

Koči: Kamniška koča na Kamniškem sedlu, 1864 m, mobilni telefon 051 611 367, e-pošta kamniska.koca@pdkamnik.si; Kocbekov dom na Korošici, 1808 m, mobilni telefon 041 380 176.

Časi: Izhodišče–Presedljaj 2.30–3 h
Presedljaj–planina Korošica 1.30 h
Planina Korošica–Planjava 2 h

Pogled na Korošico z Dežmanove poti pod Srebrnim sedlom Foto: Mire Steinbuch

Sestop A 5 h
Sestop B 3.30–4 h
Skupaj 10–11 h

Sezona: Kopni letni časi.

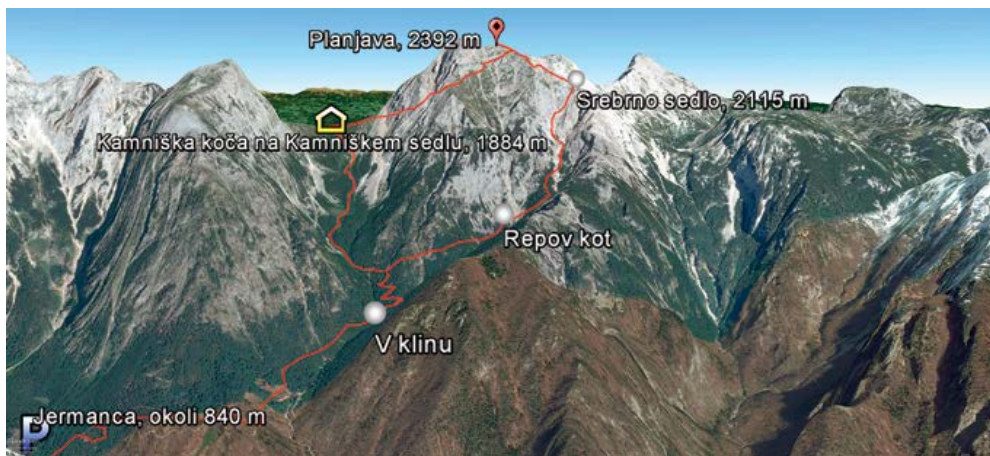
Vodniki: Andrej Stritar: *111 izletov*. Sidarta, 2013; Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004; Peter Ficko: *Kamniške in Savinjske Alpe*. PZS, 1977.

Zemljevidi: *Grintovci*, PZS, 1 : 25.000;

Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1 : 50.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, Sidarta, 1 : 25.000.

Vzpon: S parkirišča gremo v smeri rdeče puščice po široki poti, ki se kmalu zoži. Šumenje Bele slišimo vedno bližje. Po gozdni cesti gremo ob reki navzgor, ko ponikne, ob suhi strugi. Kmalu smo na razpotju (levo slap Orglice, naravnost Presedljaj). Zavijemo levo proti slapu. Skoraj hkrati, ko ga

(naravnost Kamniško sedlo). Tu zapustimo markirano pot in sledimo neoznačeni stezi v Repov kot. Mimo tolmunov se vzpenjamo v ključih navzgor skozi gozd in ruševje, da pridemo pod jugovzhodno steno Planjave, ki ji sledimo do melišča ter po njem pridemo do skalne stopnje. Po njeni levi strani splezamo par metrov navzgor, nato prečimo v desno. Dalje je stezica večinoma dobro vidna, tako da ji sledimo brez večjih problemov. Tu in tam nas razveseli možic. Teren je razgiban, čez škrapljaste plošče pred skalno zaporo prečimo ozko grapo. Iz nje na višji greben in po njem navzgor do okoli 15 metrov visokega skalnega praga (spodnja II. težavnostna stopnja). Čezenj je najlažji

prehod na desni pri kotu s počjo. Lotimo se ga levo od vstopa v kot, ker je tam najlažje. Ko smo čez, po položnih ploščah nadaljujemo naravnost navzgor po najlažjih prehodih. Naslednjo zaporo preplezamo na skrajnem levem robu. Nad njo spet levo proti veliki steni. Ko se približamo njenemu vznožju, se obrnemo desno proti

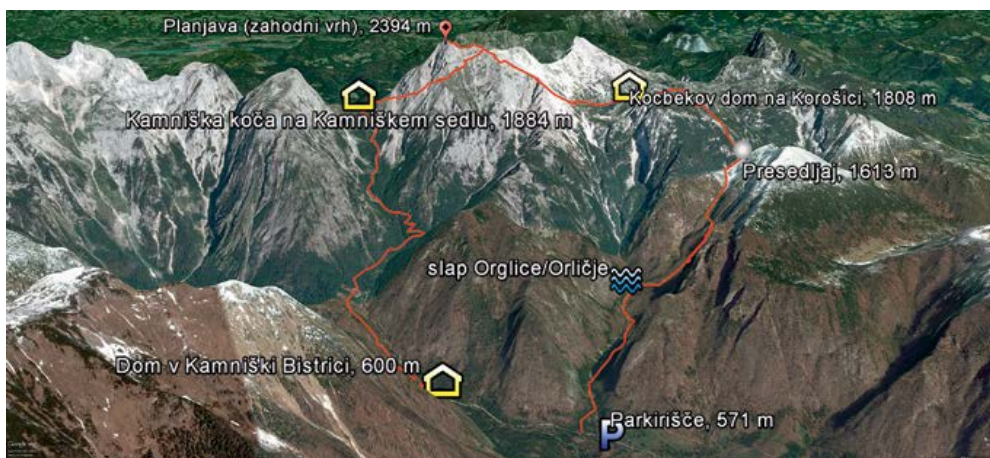
Zeleniškim špicam proti delno travnatem grebenu in po njem navzgor na skrotasto pobočje. Desno po drobljivi stezi je lažji, po škrapljastih ploščah na levi pa lepši dostop na mehke trave Srebrnega sedla. Poiščemo markirano pot s Korošice in po njej nadaljujemo na vrh Planjave. **Sestop:** Po markirani poti čez južna pobočja

Planjave in Sukalnik na Kamniško sedlo, 1864 m, (na nekaterih mestih je pot zavarovana z jeklenico) in z njega na izhodišče

Mire Steinbuch

Planjava, 2392 m, čez Presedljaj in po Dežmanovi poti

skozi vejevje zagledamo, se desno odcepi steza. Zavijemo nanjo zložno navkreber skozi gozd, občasno naletimo na obledelo markacijo. Prečimo grapo, čez nekaj časa pridemo do dveh zaporednih grap. Prva je ozka in peščena, druga širša in kamnita. Steza nas višje v okljukah pripelje na ozek in strm greben (klopca). Zavijemo levo (žična vrvi), se nato dvignemo skozi redke gozd, prečimo studenec in skozi ruševje stopimo na Presedljaj. Pri smernih tablah zavijemo levo, hodimo skoraj vodoravno, malo gor in malo dol po travnatih pobočjih vzhodne strani Vežice in Vršičev do lesene ograje, skozi katero se zmuznemo po ozkem zavitem hodniku. Pri Kocbekovem domu, 1808 m, poiščemo na vzhodni

strani kočice na skali napis Planjava in po Dežmanovi poti sledimo markaciji proti jugozahodu čez travnik v rušje. Prečimo gladke plošče z jeklenicami in klini. Ko za neko jeklenico zmanjka markacij, nam pa idej, kam naprej, pred seboj zagledamo razčlenjeno ploščo z vsadki kamnine oker barve. Zlezemo čez

njo in za robom na desni zagledamo jeklenico. Kmalu dosežemo Srebrno sedlo. Mimo njega gremo navzgor do droga (tabli za Korošico in Kamniško sedlo), pri katerem nadaljujemo desno navzgor po eni od uhojenih stezic. Po vršnem pobočju v zavojih dosežemo vrh Planjave. Na zahodni, dva metra višji vrh,

vodi neoznačena stezica, dosežemo ga v približno 15 minutah.

Sestop: Na voljo sta dve možnosti. A: Sestopimo po poti vzpona. B: Hitrejši sestop je po markirani poti čez Kamniško sedlo v Kamniško Bistrico, a do avtomobila je manj kot kilometer hoje.

Mire Steinbuch

Za moj okus je to lepši in zanimivejši pristop na Kamniško sedlo oz. Jermanova vrata kot tisti na nasprotni, južni strani iz Kamniške Bistrice. Ko nad Okrešljem stopimo iz gozda, se svet razpre in najdemo se pod mogočnimi stenami Turske gore in Brane. Pod nami je zelena živahnost Logarske doline, nad nami kamnita negibnost markantnih vrhov. Pot je speljana tako estetsko, da uživamo v veliki izpostavljenosti, ko po ozki stezici, ponekod zavarovani z jeklenico, prečimo pobočje Brane in se navdušujemo ob pogledu na veličastno severno steno Planjave, ki je po velikosti druga za triglavsko. Turistično pot z Okrešlja na Kamniško sedlo so leta 1876 nadelali na pobudo in po načrtih dr. Johanna Frischaufa.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. V zgodnjih pomladanskih mesecih potrebujemo cepin in dereze zaradi možnosti zdrsa v Wisiakovi grapi.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada.

Višinska razlika: 1422 m

Izhodišče: Logarska dolina, pribl. 970 m.
WGS84: N 46,369931°, E 14,598780°

Koči: Frischaufov dom na Okrešlju, 1396 m, mobilni telefon 041 380 177, e-pošta okreseljd@gmail.com; Kamniška kočja na Kamniškem sedlu, 1864 m, mobilni telefon 051 611 367, e-pošta kamniska.koca@pdkamnik.si.

Časi: Izhodišče–Okrešelj 1 h
Okrešelj–Kamniško sedlo 1.30 h
Kamniško sedlo–Planjava 2–2.30 h
Sestop 4 h

Steza z Okrešlja proti Kamniškemu sedlu čez pobočje Brane je izpostavljena in razgledna. Foto: Mire Steinbuch

Skupaj 9 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodniki: Andrej Stritar: *Gore Slovenije*. Kibuba, 2011; Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej

Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004; Peter Ficko: *Kamniške in Savinjske Alpe*. PZS, 1977.

Zemljevidi: *Grintovci*, PZS, 1 : 25.000;

Planjava, 2392 m, s planine Podvežak čez Škarje

Oskrbnica Kocbekovega doma je na vprašanje, katera steza za Škarje, ki se odcepi od poti na Ojstrico, je bolj razgibana, odgovorila: "Prva." Da je to res, sem se kmalu prepričal, kajti vzponov in spustov se je nabralo kar nekaj, na njihov račun lahko višinski razliki med izhodiščem in vrhom dodamo še dobrih 300 metrov. Pot je lepa in zanimiva, je del Slovenske planinske poti, zato sem bil neprijetno presenečen, ker je določen odsek med Škarjami in stikom s potjo po vršnem grebenu slabo označen. Markacije so obledele in slabo vidne ter redke. Prva slovenska transverzala si nedvomno zasluži spoštljivejši odnos in boljše vzdrževanje.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Orientacija

je v slabi vidljivosti velik problem, v megli pa (skoraj) nemogoča.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje.

Višinska razlika: 912 m

Izhodišče: Parkirišče pod planino Podvežak, okoli 1480 m.

WGS84: N 46,330567°, E 14,674202°

Iz štajerske smeri v Lučah zavijemo na cesto za Podvolovljek. Čez pet kilometrov v križišču s smernimi tablami za več planin, tudi za Podvežak, zavijemo desno. Iz kamniške strani v Stahovici zavijemo proti Črničcu, 700 metrov pred njim levo na Kranjski rak in Podvolovljek. Vsi odcepi so dobro označeni, na vseh se držimo leve.

Koča: Kocbekov dom na Korošici, 1808 m, mobilni telefon 041 380 176.

Časi: Izhodišče–planina Korošica 2–2.30 h

Planina Korošica–Planjava 2.30 h

Sestop 3–4 h

Skupaj 8–9 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodniki: Andrej Stritar: *Gore Slovenije*. Kibuba, 2011; Vladimir Habjan, Jože Drab, Andraž Poljanec, Andrej Stritar: *Kamniško-Savinjske Alpe*. PZS, 2004; Peter Ficko: *Kamniške in Savinjske Alpe*. PZS, 1977.

Zemljevidi: *Grintovci*, PZS, 1 : 25.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1 : 50.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, Sidarta, 1 : 25.000.

Vzpon: S parkirišča gremo sprva po cesti ali označeni stezi proti planini Podvežak, pod katero se obe poti združita. Na planini med obema kočama pa navzgor v gozd. Nato hodimo med ruševjem po razgibanem, večinoma travnatem kraškem svetu. Steza je

Planina Podvežak
Foto: Mire Steinbuch

dobro uhojena in označena do Kocbekovega doma, 1808 m. Kažipot na desni strani vhoda v kočjo kaže smer proti Ojstrici, ki se je bomo držali do prvega odcepa proti Škarjam. Tik pred robom globoke vrtače zavijemo ostro desno. Pod nami je prostrano kraško

Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1 : 50.000; Kamniško-Savinjske Alpe, Sidarta, 1 : 25.000.

Vzpon: Na koncu parkirišča, kjer cesta ostro zavija levo, gremo navzgor po stopnicah (tabla). Čez nekaj deset metrov se desno odcepi Pastirska pot, mi pa nadaljujemo naravnost proti slapu Rinka. Pot ob njem je dobro uhojena, spodnji del je občasno z žicami in stopnicami opremljena kamnita razbitina, od izvira Savinje dalje pa gozdna steza. Pred Frischaufovem domu na Okrešlju, 1396 m, zavijemo desno na stezo, ki vodi rahlo navzdol skozi gozd do večje jase, kjer zavijemo levo (kažipot Kamniško sedlo). Ko pustimo gozd pod seboj, se nad nami odpre širen amfiteater ostenij Turske gore, Brane in Kamniškega sedla. Za boljše počutje so prizadevni

nadelovalci poti izklesali celo kamnite stopnice. Po slikoviti poti pridemo do koče na Kamniškem sedlu, 1864 m. Od nje prečimo pobočje pod Babami, skupino koničastih stolpičev pod robom sedla, in sledimo uhojeni stezi, ki nas pripelje v skalovito, skrotasto pobočje Sukalnika, mogočne rame na južni strani Planjave.

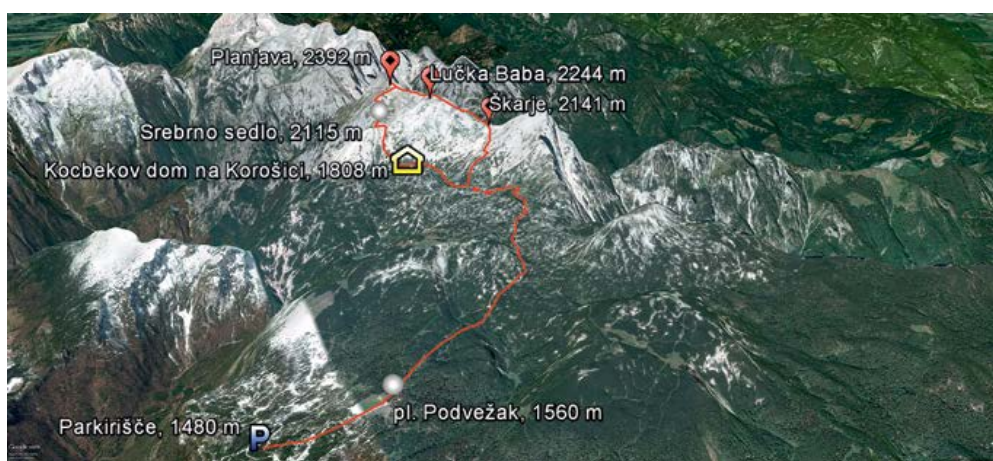
Na težjih oziroma izpostavljenih mestih so jeklenice in klini. Ko dosežemo vrh rame, po njej nadaljujemo proti vzhodu, nato se začnemo po širokem hrbtu zlagoma vzpenjati do vrha. **Sestop:** Najprej sestopimo po poti vzpona. Pri izvira Savinje nas vrhnja smerna tabla na drogu pošilja desno v Logarsko dolino mimo Rinke. Mi

se ravnamo po spodnji tabli (leži ob drogu na tleh), ki kaže naravnost na Pastirsko pot. Ta mehka gozdna steza je mnogo udobnejša in prijaznejša za sklepe, zato se bomo po njej spustili nazaj do avta. Res bomo morda potrebovali 10–15 minut dlje, vendar je ta izguba časa zanemarljiva.

Mire Steinbuch

Planjava, 2392 m, s planine Podvežak čez Škarje

polje in skoraj vodoravno prečimo travnato vesino proti desni. Po okoli pol ure smo pri prvem odcepu za Škarje, kjer zavijemo levo (napis na skali). Pazljivo se spustimo v globoko grapo, nato prečimo travnato pobočje, pod stenami rahlo navzdol in dalje v smeri grebena med Ojstrico, 2350 m, in Planjavo, 2392 m. Po dobri uri od koče pridemo do ozkega prehoda Škarje, križišču več poti. Nadaljujemo po levi strani grebena, včasih po desni ali pa celo po samem robu grebena. Z njega gremo levo čez travnato pobočje pod Lučko Babo, 2244 m (do vrha nekaj minut). Kmalu smo pod novim vrhom z možicem, to je vzhodni vrh Planjave. Za robom zavijemo desno navzdol mimo starih klinov po kratki prečki na melišče. Steza naredi oster ovinek

v levo, naprej sledimo položni gredi, novemu grebenu, nato pa desno navzgor (malce izpostavljeno) v bolj skalnat predel. Za ovinkom sta dva klina in skoba, nato pa steza, ki si jo včasih bolj zamišljamo kot vidimo. Zagledamo blede markacijo, čez približno 20 metrov še eno. Razčlenjeno kamnito pobočje prečimo

vodoravno po ozkih kratkih poličkah proti grebenu pred nami. Prestopimo na dobro vidno stezo, ki nas pripelje do jeklenice. Pridemo do smernih tabel, od njih po hrbtu Planjave in po dobri nadelani poti na vrh. **Sestop:** Sestopimo proti Srebrnemu sedlu. Na skali je puščica, ki pri možicu kaže levo navzdol na Dežmanovo

pot na Korošico. Sprva utrjena steza postane gruščnata. Na robu globoke grape zavijemo desno. Pod seboj na skalnatem terenu zagledamo jeklenico in nekaj klinov. Za njimi postane pot prijetnejša za hojo in kmalu smo pri koči. Od nje gremo po poti vzpona do izhodišča.

Mire Steinbuch

Nič ne bomo okolišili – pohod vzdolž najzahodnejšega dela obmejnega grebena Karnijskih Alp je eno najprijaznejših planinskih doživetij v vsem gorstvu! Idealen za družinsko spoznavanje čarov visokogorja in spanja v planinskih kočah, po meri ukrojena tura za umirjene hodec brez silne nuje po višinskih in časovnih rekordih, raj za vse *fone* Sekstenskih Dolomitov. Hoja čez neobičajno zelena alpska prostranstva ob spremljavi fantastičnih razgledov in udobje postojanke ob idiličnem gorskem jezercu sta blagodejna vsaki planinski duši. Polovico višincev si lahko olajšamo z žičnico in energijo prihranimo za lepši del ture. Ob povratku bomo motornega pogona kar veseli, avtobusnega ali vsaj štoparskega.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Nekaj kratkih izpostavljenih in strmih odsekov. Pazljivo tudi na samem vrhu.

Oprema: Običajna planinska oprema. Okolje je zaradi geološke specifičnosti za to višino precej netipično, zato zlahka spregledamo dejstvo, da se nahajamo v visokogorju.

Višinska razlika: Prvi dan: približno 750 m vzpona in 500 m sestopa. Drugi dan približno 500 m vzpona in 1000 m sestopa.

Izhodišče: Zgornja postaja žičnice na Monte Elmo/Helm, 2041 m.

WGS84: N 46,716215°, E 12,363615°

Iz osrednje Slovenije se pripeljemo skozi karavanski predor in po avtocesti do Spittala. Tam zavijemo v dolino Drave/Drautal do Lienza in v Pustriško dolino/Val Pusteria/Pustertal.

Peljemo do San Candida/Innichen, kjer zavijemo levo v Sesto/Sexten ali Moso/Moos.

Koči: Sillianer Hütte, 2447 m, telefon +43 664 53 28 02, e-pošta viktoria_sch@hotmail.com; Obstansersee Hütte, 2300 m, telefon +43 484 85 42, e-pošta: bhp@tirolspeed.com. V poletni sezoni so na italijanskih planinah Malga Rinfreddo, 1887 m, Malga di Nemes, 1877 m, in Malga di Coltrondo, 1879 m, odprta gostišča.

Časi: 1. dan: Izhodišče–Helm/Monte Elmo–koča Sillianer Hütte 2 h
Koča Sillianer Hütte–Obstansersee Hütte 4 h
Skupaj 6 h (brez žičnice 8 h)
2. dan: Obstansersee Hütte–Pfannspitze/Cima Vanscuro 1.30 h
Pfannspitze/Cima Vanscuro–sedlo Sella dei Frugnoni 1.30 h

Proti vrhu Pfannspitze/Cima Vanscuro z zahoda
Foto: Janja Lipužič

sedlo Sella dei Frugnoni–prelaz Passo Montecroce Comelico/Kreuzbergpass 2.30 h
Skupaj 5.30 h
Sezona: Kopna sezona.
Zemljevidi: *Dolomiti di Sesto/Sextener Dolomiten*,

Monte Cavallino/Grosse Kinigat, 2689 m

S svojo izstopajočo pojavo že na pogled najbolj dominanten vrh opisanega območja je skupaj s sosednjim Königswandom tudi najvišji v obmejnem grebenu Karnijskih Alp zahodno od Peralbe. Kot del karnijske transverzale, samostojen plezalni cilj ali zimska tura je deležen pogostega obiska. Da najbolj večji in pogumni visoko pod vrh pridejo celo s smučmi, ste v tej reviji že lahko prebrali (PV 2014/1). V kopnih razmerah je to seveda precej lažje, čisto enostavno pa tudi ne. Obe poti, tako južna kot zahodna, izvirata iz vojnih časov. Bistveno novejša in izzivalnejša je zavarovana plezalna pot čez severovzhodno steno, polnovredna ferata (Klettersteig po nemško), ocenjena z D.

Križ na vrhu sta postavili občini na obeh straneh meje in simbolizira povezanost v trajnem miru in prijateljstvu.

Zahtevnost: Zahtevna zavarovana pot, težavnost B. Plezalni del je strm, a kratek in dobro varovan.

Oprema: Oprema za visokogorje, čelada, za manj izkušene tudi samovarovalni komplet.

Višinska razlika: 1100 m
Izhodišče: Parkirišče pod planino Casera Pian Formagio, 1590 m.

WGS84: N 46,6543°, E 12,521037°

Do sem se pripeljemo skozi Rateče, mimo Tolmeča/Tolmezzo, skozi Sappado v San Stefano di Cadore, kjer zavijemo desno v dolino potoka Torrente Digón in naprej severno do izrazitega cestnega ovinka.

Majhna, a izstopajoča skupinica priostrenih vrhov – Monte Cavallino/Grosse Kinigat in Königswand na kočo Filmoor-Standschützen Hütte Foto: Janja Lipužič

Pfannspitze/Cima Vanscuro, 2678 m

Karnijske
Alpe

Tabacco 010, 1 : 25 000;
Lienzer Dolomiten. Lesachtal,
Freytag & Berndt WK 182,
1 : 50 000.

Vzpon 1. dan: Mimo turističnih objektov gremo desno po makadamski cesti v smeri Sillianer Hütte, za prvim gostiščem levo (slabo označeno) pa navzgor na Helm/Monte Elmo, 2434 m, že od daleč prepoznaven po značilni hišici, in dol na sedlo z izredno razgledno točko. Za kočjo Sillianer, 2447 m, se kolovoz končno spremeni v planinsko pot. V nenapornem vzponu se držimo pretežno severne strani valovitega grebena (odcepi levo in desno vodijo nazaj v dolino!). Gremo mimo vojaškega spomenika, v nadaljevanju v rahlih spustih in vzponih, ves čas izmenjaje po avstrijski in italijanski strani grebena. Na skromno

označenem razpotju zavijemo levo v smeri od daleč vidnega jezera in kočje Obstansersee Hütte, 2300 m, v kotanji tik pod melišči atraktivnega Rosskopfa, 2603 m.

2. dan: Za kočjo gremo kratko ob meliščih, potem desno navzgor v ozko dolino pod Pfannspitze/Cima Vanscuro. Pot se priključi drugi varianti z

desne, po kateri se bomo vračali. Vršni del je skalnat in strmejši.

Sestop: Sestopimo zahodno na preval Obstanser Sattel/Forcella Pala dei Orti in se dvignemo naravnost na razgledni greben, ki mu sledimo do prevala Sella dei Frugnoni, 2539 m. Mimo opuščene vojaške stavbe se po mulatjeri

v okljukah spustimo levo na sedlo Kniebergsattel/Passo Silvella, 2329 m. Slikovita pot nad potokom najprej privede na planino Malga Coltrondo, 1897 m, splet kolovozov in bližnjic pa nazadnje na glavno cesto na prelazu Passo Montecroce Comelico, 1636 m. Z javnim prevozom se vrnemo na izhodišče.

Janja Lipužič

PLANINSKI VESTNIK | OKTOBER 2016

Monte Cavallino/Grosse Kinigat, 2689 m

Karnijske
Alpe

Nadaljujemo v stransko dolino Val Digón in po njej do konca mimo spomenika padlim in odcepa za planino Melin/Casera Melin.

Kočja: Filmoor-Standschützen Hütte, 2350 m, telefon +43 664 112 71 53 (samo SMS), e-pošta filmoorhuetten@gmx.at (v bližini).

Časi: Izhodišče–planina Pian Formagio–Monte Cavallino/Grosse Kinigat 3.30 h

Sestop 2.30 h
Skupaj 6 h

Sezona: Kopna sezona.

Zemljevida: *Dolomiti Auronzo e del Comelico,* Tabacco 017, 1 : 25 000; *Lienzer Dolomiten. Lesachtal,* Freytag & Berndt WK 182, 1 : 50 000.

Vzpon: Napotimo se na za promet zaprto cestico do planine Pian Formagio,

1590 m, kjer je nekoč stala kočja Cavallino. Pot št. 145 gre od tu v travnata pobočja naravnost v vpadnici našega cilja. Na sedlu Forcella del Cavallino/Filmoor Sattel, 2453 m, je pomembno razpotje. Na avstrijski strani pod nami je kočja Filmoor, 2350 m, kamor se lahko zatečemo v primeru

slabega vremena. Nadaljujemo čez melišča do stene, kjer zavijemo desno in se po široki, zavarovani gredini, edini šibki točki na tej strani gore, vzpnemo na vršni greben. Ostane še krajši odsek zagrščene poti do velikega križa.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Možne so tudi druge variante: sestop

na zahodno stran (strmo, nekoliko težje) in nazaj pod steno, povratek čez vrh La Pitturina/Filmoorhöhe nekoliko vzhodneje na glavnem grebenu ali mimo planine Silvella/Casera del Silvella visoko v zatrepu doline.

Janja Lipužič

Prečenje malo poznane grebena Cresta della Pitturina, ki se razteza vzhodno od glavnega vrha, lahko brez zadrege nominiramo za eno najlepših v Karnijskih Alpah. Smelo trditev podkrepijo atraktivni detajli zavarovane plezalne poti Sentiero Attrezzato Corrado D'Ambrós – prehodi skozi vojaške kaverne (v eni od njih je skrita vpisna skrinjica), pikantne poličke navpik nad zelenimi pašniki, poplezavanje z ene na drugo skalno škrbino in seveda čudovito okolje. Karnijska transverzala okoli Pitturine naredi daljši ovinek in z njo tudi večina pohodnikov, zato gneče na vrhu ne bo. Opisana pot je označena z rdečimi pikami in se pomika od vzhoda proti zahodu; sočasno se stopnjuje tudi težavnost.

Komur to ne ustreza, lahko smer prečenja obrne.

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana pot, težavnost B/C. Izmenjaje si sledijo varovani odseki in mesta, kjer si moramo pomagati z rokami. Obvezna je odsotnost strahu pred globino. Ture se lotimo samo v suhem in stabilnem vremenu!

Oprema: Oprema za visokogorje, čelada in samovarovalni komplet.

Višinska razlika: 1000 m

Izhodišče: Parkirišče ob jezeru Klapfsee, 1680 m. WGS84: N 46,663826°, E 12,581173°

Iz osrednje Slovenije se sem pripeljemo skozi karavanški predor do Spittala. Tam zavijemo v dolino Drave/Drautal do Lienza in v Pustriško dolino/Val Pusteria/Pustertal. Za krajem Strassen zavijemo

V skalo izklesani rovi plezalne poti Sent. Attr. C. D'Ambrós so ostanki vojaških položajev iz prve svetovne vojne.

Foto: Janja Lipužič

levo v dolino Tiroler Gailtal nato skozi Kartitsch do Obertilliacha. Na začetku vasi zavijemo desno na asfaltirano, kasneje makadamsko cesto proti koči Porze. Prav do nje se je mogoče pripeljati

samo za konec tedna, ob drugih dneh je zapornica spuščena.

Koči: Porze Hütte, 1942 m, telefon +43 664 403 89 29, e-pošta porzehuette@gmx.at; Filmoor-Standschützen Hütte, 2350 m,

Porze/Monte Palombino, 2600 m, Karnijske Alpe

Skoraj vsaka koča v visokogorju ima svojo priljubljeno hišno goro in v našem primeru ni nič drugače, še imenujeta se enako: Porze. Pristop sploh ni tako naporen, kot se zdi še globoko spodaj v Obertilliachu, niti tako težaven, kot daje slutiti razbrazdana severno ostenje nad jezerom Klapfsee. Prvi pomislek nevtralizira več kot zgledno vzdrževana gorska cesta z zaključkom na skoraj dva tisoč metrih nadmorske višine, drugega ukrotita dve tehnično malo zahtevni in zanesljivo varovani poti. Vrh prečkata od vzhoda proti zahodu, enkrat po italijanskem, drugič po avstrijskem ozemlju. Obema se lahko priključimo z opisane ali južne, italijanske strani.

Zahtevnost: Zahtevna zavarovana označena pot, težavnost plezanja A/B.

Oprema: Oprema za visokogorje, čelada, za manj izkušene tudi samovarovalni komplet.

Višinska razlika: 950 m

Izhodišče: Parkirišče ob jezeru Klapfsee, 1680 m. WGS84: N 46,663826°, E 12,581173°

Iz osrednje Slovenije se sem pripeljemo skozi karavanški predor do Spittala. Tam zavijemo v dolino Drave/Drautal do Lienza in v Pustriško dolino/Val Pusteria/Pustertal. Za krajem Strassen zavijemo levo v dolino Tiroler Gailtal nato skozi Kartitsch do Obertilliacha. Na začetku vasi zavijemo desno na asfaltirano, kasneje makadamsko cesto proti koči Porze. Prav do nje se je mogoče pripeljati samo ob koncu tedna,

Dvoglavi vrh Porze/Monte Palombino od zahoda

Foto: Janja Lipužič

ob drugih dneh je zapornica spuščena.

Koča: Porze Hütte, 1942 m, telefon +43 664 403 89 29, e-pošta porzehuette@gmx.at.

Časi: Izhodišče–koča Porze Hütte 0.45 h

Koča Porze Hütte–sedlo Tilliacher Joch/Forcela Dignas 2.30 h
Sedlo Tilliacher Joch/Forcela Dignas–sedlo Porzescharte/Passo di Cima Vallona 2.30 h
Skupaj 5.30–6 h

Filmoorhöhe/La Pitturina, 2457 m

Karnijske
Alpe

telefon +43 664 112 71 53
(samo SMS), e-pošta filmo-
orhuette@gmx.at.

Časi: Izhodišče–vstop
v plezalno pot 2 h
Prečenje grebena/Sent.
Att. C. D'Ambrós 2–2.30 h
Sestop 3–3.30 h
Skupaj 7–8 h

Sezona: Kopna sezona.

Zemljevidi: *Dolomiti di
Sesto/Sextener Dolomiten*,
Tabacco 010, 1 : 25 000;
*Dolomiti Auronzo e del
Comelico*, Tabacco 017,
1 : 25 000; *Lienzer Dolomiten*.
Lesachtal, Freytag & Berndt
WK 182, 1 : 50 000.

Vzpon: Prvi etapni cilj je
sedlo Porzescharte/Passo
di Cima Vallona, 2362 m.
Pot št. 461 gre mimo
jezera, navzgor ob potoku
in v okljukah do razpotja
(levo kočja Porze), nato
par ovinkov malo strmeje
do sedla, kjer se odprejo
južni razgledi. Prečimo
vzhodna travnata pobočja

Wildkarlecka/Cima Vallone,
2532 m, in se vzpnemo
do vstopa v plezalno pot,
ki je označena s tablico.
Podroben opis ni mogoč,
zato le bistveno: prva
polovica je tehnično
manj zahtevna od druge,
stopnjuje se tudi izpo-
stavljenost. Približno na
tretjini grebena naletimo na
travnato uravnano, kjer se
v miru naučimo razgledov

(možnost sestopa v sili).
Sam vrh se nahaja par
minut hoje od konca zava-
rovanega dela poti in je tako
kot vrh Wildkarleck/Cima
Vallone opsijski.

Sestop: Spustimo se desno
do kočje Filmoor in priklju-
čimo karnijski transver-
zali v smeri Porze Hütte,
1942 m. Po dobrih tristo
višinskih metrov sestopa
po poti št. 403 se zopet

dvignemo na sedlo pod
Heretkoflom, 2438 m. Na
voljo sta dve možnosti: levo
pridemo do izhodišča (pot
št. 16A) ali nadaljujemo
prečno čez širne travnike
do naslednjega prevala, od
koder se pot št. 403 strmo
spusti na že znani teren,
kjer smo hodili zjutraj. Po
potrebi lahko naredimo še
ovinek h kočji Porze.

Janja Lipužič

PLANINSKI VESTNIK | OKTOBER 2016

Porze/Monte Palombino, 2600 m, Karnijske Alpe

Karnijske
Alpe

Sezona: Kopna sezona.

Zemljevida: *Sappada -
San Stefano. Forni Avoltri*,
Tabacco 01, 1 : 25.000;
Lienzer Dolomiten. Lesachtal,
Freytag & Berndt WK 182,
1 : 50 000.

Opis: V nekaj ovinkih
po makadamski cesti
smo kmalu pri planinski
kočji, kjer se cepita dve
varianti dostopa na Porze.
Izberemo staro vojaško
mulatjero proti sedlu Tillia-
cher Joch/Forcella Dignas,
2094 m, kjer prestopimo na
italijansko ozemlje. Mimo
vojaških ostankov gremo
po poti št. 172 prečno čez
melišče do vznožja stene.
Tu se opremimo. Jeklenica
zavarovane poti Gamsweg/
Via dei Camosci je speljana
vzdolž daljše gredine, nato
ob kratki lestvi v strmejši
skalovje. Brez posebnih
tehničnih težav splezamo
na grebensko ramo, kjer

se pot obrne desno proti
vrhu. Čaka nas eno izpo-
stavljenost, sicer pa
varovala kmalu niso več
potrebna, saj steza vijuga
čez presenetljivo travnata
pobočja. Pod vrhom se
vrnemo v skrotje, teren je
precej krušljiv, markacije
pa zanesljive vse do
najvišje točke.

Po grebenu nadaljujemo
po poti št. 160 v vzhodni
smeri do skromno ozna-
čenega razpotja. Naša pot
gre ob zvutih, neuporab-
nih varovalih desno na av-
strijsko stran. Čez skrotje
se strmo spustimo do na-
slednjega niza jeklenic, ki
varno vodijo čez vsa težja
mesta. Na sedlu Porze-
scharte/Passo di Cima

Vallona, 2362 m, ob manjši
kapelici se pot obrne desno
v smeri kočje. Čez travnata
pobočja sestopimo do
vpadnice jezera, kjer je
neoznačeno razpotje.
Na izhodišče se vrnemo
po stezi, ki se v okljukah
spušča levo proti parkirišču
ali pa naravnost mimo kočje
in nazaj po poti vzpona.

Janja Lipužič

Zeleni odtenki nad 2500 metrov

Zahodni greben Karnijskih Alp

"Pa kje jih ti najdeš!" se je iskreno čudila sogovornica med podajanjem idej za naslednji konec tedna. Opazka je ciljala na izbor njej nepoznanih karnijskih vrhov, ki so se končno pririnili na vrh moje top liste. Ujeli so se tudi muhasto pozno poletno vreme, počutje po preboleli *nebodijotreba* virozi, družba in kar je še nujnih dejavnikov za prijetno dvodnevno raziskovalno turo v sosednji deželi. Kje jih najdem? Dobro vprašanje! Na kratko – v regulatorju. Več njih. Na polici, ki jo bo, če se bo še naprej polnila s takšno eksponentno hitrostjo, treba kmalu *došvasati* ... Bledo rumena srajčka z odrezki, zapiski in skicami v oranžnem "zelo rada bi šla" regulatorju se je s sotrpinkami potrpežljivo stiskala celih osem let. Res so se dolgo medili tile Karnijci. Se je splečalo? Pa še kako!

Janja Lipužič

Po etapah od koč do koč

Sto petdeset kilometrov dolg obmejni greben Karnijskih Alp sestavlja po višini, geološki zgradbi in težavnosti dostopov sila raznolik niz vrhov. Od travnatega Ojstrnika, mizasto prirezanega Trogkofla, bele lepoticice Peralbe, do s temnimi vulkanskimi kamninami obarvane Pfannspitze/Cime

Sredi zračnega grebena Cresta della Pitturina nas preseneti travnata izravnava; v daljavi Monte Cavallino/Grosse Kinigat.

Foto: Janja Lipužič

Karnijska transverzala od zahoda proti vzhodu

Sillianer Hütte–Obstansersee Hütte 4–5 h
 Obstansersee Hütte–Filmloor Hütte 3 h
 Filmloor Hütte–Porze Hütte 3 h
 Porze Hütte–Hochweisstein Haus 8–9 h
 Hochweisstein Haus–Wolayersee Hütte 6 h
 Wolayersee Hütte–Untere Valentin Alm 2.30 h
 Untere Valentin Alm–Zollnersee Hütte 6.30 h
 Zollnersee Hütte–Alpenhof Platner 9.30 h
 Alpenhof Platner–Gasthaus Starhand 8 h

Vanscuro – vsi drugačni, vsi enakopravni. Vsi povezani v Karnijsko transverzalo (Karnische Höhenweg po nemško ali Traversata Carnica po italijansko), ki kar kliče po prečenju. Od vzhoda proti zahodu ali pač v obratni smeri. Sploh ne nujno v eni potezi. (Heh, zanesljivo se bo našel kdo, ki bo ugriznil v vabo!). Pot ima kaj precej obvodov in obvozov zahtevnejših odsekov, kar je odlična novica za manj homogene planinske družčine. Za kočje so v glavnem poskrbela avstrijska planinska društva. Postavljene so na razdaljah, ki jih je mogoče prehoditi v enem dnevu, kjer je obiska več, tudi bolj na gosto. Ali teorija drži tudi na terenu, smo preverili na skrajnem zahodu, kjer se veriga Karnijskih Alp skoraj stika s kulturnimi Sekstenskimi Dolomiti/Dolomiti di Sesto/Sextener Dolomiten, na drugi strani pa se zblizuje z nič manj zanimivo skupino Lienških Dolomitov/Lienzer Dolomiten. S Planinskim vestnikom v teh koncih nismo prvič, le da smo prejšnjic smučali (glej PV 2014/01), tokrat pa pešočimo in tudi plezamo.

En greben, dve državi

Roko na srce, zahodni del osrednjega karnijskega grebena ni čisto blizu našim krajem. Olajševalna okoliščina je dostopnost z obeh strani meje, torej

- 1** Jezero Klappsee je izhodišče za vzpone na Porze/Monte Palombino s severa. Foto: Janja Lipužič
- 2** Koča Sillianer Hütte je končni cilj večine priložnostnih izletnikov. Foto: Janja Lipužič
- 3** Stan in Olio – Rosskopf in Pfannspitze/Cima Vanscuro – nad kočjo in jezerom Obstansersee Foto: Janja Lipužič
- 4** Travnato sedlo Kniebergsattel/Passo Silvella in Col Quaternà/Knieberg, zadaj Sekstenski Dolomiti Foto: Janja Lipužič
- 5** Etapa med Porze/Monte Palombino in Peralbo je med najdaljšimi v celotnem prečenju. Foto: Janja Lipužič

4

Frontna linija prve svetovne vojne je oplazila tudi zahodni greben Karnijskih Alp. Za seboj je pustila večinoma že razpadle ostanke vojaških stavb, bunkerjev, kavern, pokopališč. Mnoge planinske steze so nadelane prav po sledih nekdanjih tovornih in oskrbovalnih vojaških poti. Ena takšnih je zavarovana plezalna pot v grebenu La Pitturine/Filmoorhohe, ki je po vzoru podobnih v bližnjih Dolomitih speljana tudi skozi ozke, v skalo izklesane rove. Vojaško zanimivo je širše območje nad prelazom Passo di Montecroce di Comelico/Kreuzbergpass, kjer je bila med veliko vojno meja med Italijo in Avstro-Ogrsko. Na vrhu Col Quaternà/Knieberg ležijo ostanki opazovalnice, ob poteh s planine Malga Coltrondo na prelaz Sella dei Frugnoni naletimo na zanimiv bunker in kasarno obmejne straže. Tudi na avstrijski strani grebena so še vidne ruševine lesenih barak in drugih objektov. Vsem žrtvam je posvečen velik spomenik in več mirovniških križev na vrhu gora, kot npr. na Cavallinu in Porze. Nekdanje vojaške poti in obeležja danes povezuje t. i. Pot miru/Via della Pace/Friedensweg.

Italije in Avstrije. Izhodišča za vse severne dostope so globoko v dolini Tiroler Gailtal nad izviro reke Zilje. Skozi gozdove prečnih dolin Winklertal, Erschbreumertal, Schöntal in Leiental se proti kočam in dalje na vrhove vzpenjajo številne planinske poti. Zaradi precejšnjih višinskih razlik in navsezadnje dolge poti iz Slovenije in nazaj je nočitev v zavetju Sillianer Hütte, Obstansersee Hütte, Filmoor-Standschützenhütte ali Porze Hütte najudobnejša izbira. Tudi v dolini ne bomo ostali brez strehe nad glavo. Med turističnimi kraji omenimo slikoviti Obertilliach (eno pozitivnejših odkritij – še se vrnemo!) in Kartitsch za istoimenskim cestnim prelazom.

Z italijanske strani se pod karnijski greben pripeljemo precej višje, le da je vožnja zamudnejša in manj udobna. Vodi skozi Tolmezzo, Sappado in San Stefano di Cadore do okrožja Comelico Superiore. Tam se proti severozahodu odvije dolga stranska dolina Val Digon. S planin Casera Melin, Pian Formaggio in Silvella gre proti grebenu več označenih poti. Kombinacij glede na izbrani cilj je kar precej. Ob glavni cesti proti Passo di Montecroce di Comelico/Kreuzbergpass naletimo na odcep ceste k planini Malga Coltrondo, ki je prav tako dobro izhodišče za okoliške ture. Prišepnimo, da se na višino dobrih dva tisoč metrov pride tudi z žičnico. Argumentov proti ni malo, za jih tudi ne manjka (po vrstah

5

pred blagajno sodeč so celo v večini). Spodnje postaje modernih žičnic najdemo v Versciacu/Oberrierschach, Sestu/Sexten in Mosu/Moos. Naštete kraje skupaj s San Candidom/Innichen poleti do zadnjega pograda napolnijo večinoma italijanski turisti, ki se zgrinjajo pod Sekstenske Dolomite. Zgodovinsko najzanimivejši je stari, za promet zaprti del mesteca San Candido z zelo lepo ohranjeno romansko cerkvijo (La Collegiata) iz 13. oziroma 14. stoletja, eno najpomembnejših v vzhodnem alpskem prostoru. V Sestu je velik turistični urad z obilo uporabnega gradiva za raziskovanje območja. Večina lokalnih prebivalcev skoraj bolje (in raje) govori nemško kot italijansko. Manjšina je zelo močna

oziroma kar prevladuje. Logično je, da se je v obmejnem območju dvojezičnost prišla tudi vrhov in tako ima vsaka vzpetina v grebenu dve imeni, italijansko in nemško. Tudi prav, le težko si je vsa zapomniti in povezati v pravilne pare.

Visokogorski camino

Prva etapa od vznožja najzahodnejšega dvatisočaka Hasenkopfla do Cime Vanscuro je v znamenju božanskih razgledov na Sekstenske Dolomite. Tudi samo iz tega razloga se spleča priti na Monte Elmo in občudovati vse stolpičasto veličastje onstran doline: značilne male "dimnike" Punte dei Tre Scarperi, pa Crodo Rosso di Sesto, Tre Cime, Monte Popero in Cimo Bagni, če naštejemo le najbolj znane. Pravzaprav celotno "sekstensko uro", ki prebivalcem v dolini glede na položaj sonca meri čas. Čisto ozračje približa tudi najvišje, večno bele vrhove Visokih Tur in Zillertalskih Alp na severu in zahodu, tako da je vse skupaj že rahlo kičasto. Bomo že prenesli. Verjetno imena Tavo Alto/Hochgruben, Monte Arnese/Hornischegg, La Muta/Demut in Montagna del Ferro/Eisenreich nikomur od bralcev ne pomenijo dosti. Ni zamere. So le z nizko alpsko floro poraščene izbokline v enakomerno valujočem grebenu, čez katere gremo skoraj z rokami v žepih. A s svojimi višinami, ki dosegajo skoraj dva tisoč šeststo metrov, bi se lahko kosali z najvišjimi gorami naših Julijcev.

6 Vojaški objekt na sedlu Tilliacher Joch/Forcela Dignas

Foto: Janja Lipužič

7 Zdaj vemo, da smo na pravi poti.

Foto: Janja Lipužič

V čem je trik? V geološki sestavi kamnin. Šele z Monte Cavallinom/Grosse Kinigat se ta spremeni v apnenčasto, kar prispeva tudi k drugačni, bolj alpski vizualni podobi gora, kakršne smo vajeni pri nas. Na pragu pravega visokogorja se obrnejo tudi množice priložnostnih izletnikov v športnih copatah. Med kočama Sillianer in Obstansersee Hütte srečujemo v glavnem le še planince z dvodnevni nahrbtniki, vzhodnjeje po grebenu pa opremo dopolnijo še s čeladami in varovalnimi kompleti. Enako bomo ravnali tudi mi.

Avstrijska različica transverzale z oznako poti št. 403 po severni strani obide vse težje vrhove, vključno z vrhovi, ki so opisani v prilogi, Porze/Monte Palombino, Filmoorhohe/La Pitturina, Monte Cavallinom/Grosse Kinigat in Pfnannspitze/Cima Vanscura, čeprav slednje ne moremo šteti med problematične. Jo pa v svojo linijo vključi italijanska varianta, ki se skalnim zaprekam po potrebi umika na svojo, južno stran. Ta je sploh bolj živa, polna planin in sočnih pašnikov, prepredena s potmi in kolovozji, ki jih smejo (legalno) uporabljati tudi gorski kolesarji. ○

informacije

Dostop: Na severno stran grebena: Iz osrednje Slovenije se pripeljemo skozi karavanški predor in po avtocesti do Spittala. Tam zavijemo levo v dolino Drave, skozi Lienz in naprej v smeri Silliania. Za krajem Strassen zopet levo v dolino Tiroler Gailtal in skozi Kartitsch do izbranega izhodišča. Na južno stran grebena: Skozi Rateče mimo Tolmeča/Tolmezzo, skozi Sappado in San Stefano di Cadore do Comelica Superiore. Tam zavijemo desno v stransko dolino Val Digón do izbranega izhodišča ali naravnost proti prelazu Passo di Montecroce di Comelico/Kreuzbergpass.

Na zahodno stran grebena: Iz osrednje Slovenije se pripeljemo skozi karavanški predor in po avtocesti do Spittala. Tam zavijemo v dolino Drave/Drautal do Lienza in v Pustriško dolino/Val Pusteria/Pustertal. Peljemo do San Candida/Innichen, kjer zavijemo levo v Sesto/Sexten ali Moso/Moos.

Literatura: Evamaria Wecker: *Karnischer Höhenweg*. Bergverlag Rother, 2016. Veliko informacij najdemo na spletu.

Spletna povezava: www.karnischer-hoehenweg.at

Zemljevidi: *Sappada - San Stefano. Forni Avoltri*, Tabacco 01, 1 : 25.000.

Dolomiti di Sesto/Sextener Dolomiten, Tabacco 010, 1 : 25 000.

Dolomiti Auronzo e del Comelico, Tabacco 017, 1 : 25 000.

Lienzer Dolomiten. Lesachtal, Freytag & Berndt WK 182, 1 : 50 000.

Na dveh kolesih, soliranje in kultura

Poletni dan v gorah

Iztok Tomazin

Polmrak in svež, z nežnimi vonji gozda in Kokre prežet zrak, sta okvir doživljanja zgodnjega jutra. Uživam v nasprotju med spokojnim prebujanjem dneva pred sončnim vzhodom in hitro, dinamično vožnjo na dveh, z dobro stotnijo umetnih konj podprtih kolesih skozi dolino Kokre, mimo za nekatere Karničarje in še koga najlepšega kraja, čez Jezerski vrh in Pavličovo sedlo, skozi neštete ovinke, ki vabijo k polaganju, zaviranju, pospeševanju in drugim motorističnim radostim. Kot bi se razcepil na dva dela. Eden zbrano uživa v hitri vožnji, ki pa ni sama sebi namen, saj sem namenjen v gore, drugi pa se v kratkih, pozornosti na cesto iztrganih trenutkih predaja čarobnemu jutru.

Ves čas do konca Logarske doline moram paziti tudi na živalce, ki ob tem času rade postavajo ob cesti ali celo na njej. Vožnja z motorjem sicer ni presežek doživetja, še manj poglobljena duhovna izkušnja, je pa vsakokrat intenziven, zanimiv in prijeten način dostopa do gora, kjer se seveda začne dogajati marsikaj zanimivejšega in pomembnejšega.

Ko prisopiham na Okrešelj, se prelestni, a s tragedijo za vedno zaznamovani prizori že kopljejo v rumeni svetlobi sonca, ki je pravkar vzšlo. Stene slepeče žarijo, tudi Turska gora, ki pa jo vseeno še vedno doživljam mračno in odbijajočo. Prvih enajst let po tragediji sploh nisem nikoli hote obiskal Okrešlja. Nisem hotel, nisem mogel. Nekajkrat pa sem moral – s helikopterjem, ko sem prišel zaradi pomoči drugim. Danes je silovita teža spominov na 10. junij leta 1997 nekoliko uplahnila, a včasih še vedno kot val z veliko močjo pljuske v zavest in preplavi vse drugo. Takrat se za omejen čas prepustim spominom in se, ne vem kolikokrat, poslovim. Ostenja nad Okrešljem so to jutro presenetljivo prazna, nikjer ni videti ali slišati nikogar. Občutek skoraj popolne samote v prepadih je dobrodejen. Namenjen sem v Vzhodno smer v Mali Rinki. Lep dan si zasluži lepo *plezarijo*. Vzhodna je ravno prav zahtevna za solista brez velikih ambicij. Prvič plezam v njej, odkrivanje prehodov je zanimivo, užitek

v gibanju je neprekinjen, ni se treba *matrati*, na nekaterih mestih pa moram vendarle biti zbran. Izpostavljenost je precejšnja, zdris in padec bi bila usodna, a skala je dobra, mnogi ponavljavci jo upravičeno pohvalijo in z njimi se strinjam, čeprav seveda ni primerljiva na primer z Velebitom.

Rob stene je slabo uro kasneje pričakovani kraj olajšanja. Samotnega plezanja brez varovanja je konec, a ni še konec močnih občutkov, velike zbranosti, tudi pridiha treme in napetosti. Za nekaj

trenutkov jih zavestno spet priklidem, a s čisto drugim namenom. Vizualizacija, intenzivno predstavlanje in podoživljanje so pomembna orodja za nekatere od mojih hribovskih dejavnosti. Stopim na rob stene v popolnem stiku s telesom, pripravljen na odskok, ki ga tokrat ne bo, pogled fiksiram malo pod obzorje, doživljanje prostora je prežeto s prepadom pod mano. Nekajkrat ponovim elemente čim močnejšega, simetričnega, kontroliranega odrida, saj bo kmalu spet šlo zares. Potem se z olajšanjem zavalim v travo in končno začnem uživati po opravljeni lepi turi. Klasika: malica, prežetost z vzdušjem poletnega dne visoko v gorah, raziskovanje bogatega razgleda in vse drugo vključno z neopisljivim. Čez čas sledi sestop do vrha Turskega žleba, ki je okrašen z barvitimi cvetovi, posejanimi po travnatih zaplatah med šodrom. Tako je

Severna ostenja Kamniško-Savinjskih Alp s ceste med Pavličevim sedlom in Jezerskim vrhom Foto: Iztok Tomazin

lepo in prisrčno, da se moram ustavljati, podrobneje pogledati in se dotakniti živopisnih rastlinic.

Turski žleb je kljub poletju skoraj do vrha zalit s trdim, žal precej razbrazdanim snegom. Užival ne bom, a smer in način sestopa sta seveda jasna – naravnost navzdol po strmem snegu kljub obutvi, ki je iz vzgojnih namenov ne bom podrobneje opisoval. Navzdol gre hitro in divje, uboga kolena ječijo, zlizani podplati zdrsavajo v ponekod kot kost trdem snegu, igra ravnotežja in refleksov ter smučarskega znanja je zelo intenzivna. Komaj opazim osuple poglede dveh nemško govorečih planincev, ki počasi sestopata po klinih in jeklenicah markirane poti. V nekaj minutah mojega smučanja ali bolje rečeno "čevljanja" od vrha do vznožja Turskega žleba sestopita komaj nekaj deset metrov.

Na dnu žleba se *razkomotim* na vrhu balvana in nadaljujem uživanje ob drugem delu malice in še vedno lepem, zaradi prevešajočih se sten Rinke in Turske gore za hrbtno nekoliko omejenim razgledom. Vzamem si čas, danes se mi nikamor ne mudi. Od tesnih plezalk stisnjeni prsti končno zadihajo na svežem zraku, preostala hrana in

tekočina pa izginjata v nazobčani odprtini pod čelado.

Naenkrat za hrbtno zaslišim krik. Sunkovito se obrnem in zagledam Avstrijko, kako nekontrolirano, ležeč na hrbtu, z vedno večjo hitrostjo drsi po snežnem jeziku proti vznožju žleba, njen sopotnik pa otrdel stoji na robu snega in nemočno gleda. Očitno ju je moja smuka premamila in sta v spodnjem, položnejšem delu Turskega žleba tudi sama poskusila. *Sranje*, pa ja ne bo tako lep dan pokvarjen z nesrečo ... Nataknem si premočene čevlje in se zapodim navzgor do balvana, za katerim je pristala. Z olajšanjem ugotovim, da je samo prestrašena, premočena in malo odrgnjena. Vprašam, če kaj potrebuje, pa se zahvali. Sestopim in nadaljujem s svojim užitkarskim piknikom na vrhu balvana, medtem pa se njen sopotnik po snegu previdno plazi proti njej. Seveda bom še ostal in ju opazoval, dokler ne bosta na varnem. Nekam dolgo ju ni na spregled, zato se spet obujem in odpravim navzgor. Soočam se z dilemo, če morda nisem preveč vsiljiv ali pokroviteljski, vendar prevlada jasen občutek za njun nevarni

Jutro na Okrešlju Foto: Iztok Tomazin

položaj, ki se ga očitno ne zavedata dovolj. Ko vidim, da nekaj mečkata in se še ne nameravata takoj umakniti, ju vljudno opozorim, da sta na dokaj nevarnem kraju – pod krušljivim previsom in v vpadnici vsega, kar prileti navzdol po zasneženem žlebu. V gorah sem vedno znova začuden, kako skromen ali celo nikakršen občutek za nevarnosti imajo mnogi. Kljub bližajoči se nevihti brezskrbno rinejo po grebenu proti vrhu, sproščeno počivajo na mestih, ki so izpostavljena padajočemu kamenju, dostikrat celo brez čelade, lotevajo se tur, ki jim niso dorasli, nepozorno lomastijo skozi goščavo, kjer je veliko kač, pozimi v plazovitem terenu kolovratijo vseprek ... Ob vsem tem sem presenečen, da ni še več nesreč. Ko se končno umakneta iz vznožja žleba, z olajšanjem začnem sestopati.

Pod Okrešljem na markirani poti prijetno presenečen srečam nekaj vzpenjajočih se družin z na prvi vtis lepo vzgojenimi otroki, najbrž manjšino, ki še ni zasvojena z elektronskimi igračami in pregnetena z narcisoidno sebično

reševanja v Sloveniji. Zato smo večino časa v letu zdravniki reševalci letalci še vedno le naključno dosegljivi in sistem helikopterskega reševanja temelji na naši prostovoljni pripravljenosti in obremenjevanju našega že tako skromnega prostega časa. Podobno je sicer tudi pri gorskih reševalcih s pomembno razliko, da jih je precej več.

Ob prihodu v domačo vas pod Kriško goro je čarobni vrč dneva poln. Lahko bi še vlivaj vanj, a bi ostal enako poln. Lahko bi šel še s padalom poletet s katere od bližnjih gora, časa in moči je dovolj, a tokrat letenje ne bi bistveno prispevalo k dožitju, zato ostanem doma. Zvečer pa me vseeno še enkrat premamijo gore, a na drugačen način. Zajaham "ta malega" BMW-ja, da v garaži ne bo zavisti, in zdrvim pod Storžič. Pred pliniskim domom se začne dragoceni dogodek, ki bi ga bilo škoda zamuditi. Gore na druge načine. Ob sončnem zahodu poteka srečanje literatov. Tokrat le kot poslušalec z velikim zanimanjem vstopim v bogati svet ubesedene domišljije, refleksij, razmišljanj, spominov, občutkov ... V svet z gorami povezane literature.

Nekateri gore živimo intenzivno na različnih ravneh, tudi fizično, nekateri pa samo ali predvsem na

gora, ki večini med njimi telesno niso in ne bodo dosegljive, a obstajajo seveda tudi druge ravni stika; od umetniško izpovedanih utrinkov iz življenj in smrti nekaterih skupnih, žal preminulih gorskih sopotnikov, do naturalističnih izpovedi tistih redkih, ki so se z gorami zbližali tudi v praksi.

Z nekaterimi se pogovarjam in sem vesel, da se še vedno z velikim, od mladosti naprej prav nič otopelim navdušenjem lahko sprehajam med obema svetovoma in ju povezujem. Gore in literatura. Skromen obisk poslušalcev ni moteč, vzdušje je še bolj komorno, skoraj intimno, zanimive pa so primerjave z vaškimi in podobnimi veselnicami, ki vedno privabijo mnogo več ljudi. Ljudje očitno potrebujejo ceneno zabavo bolj kot zahteven in ne vedno prijeten, na prvo žogo zanimiv in izpolnjujoč stik s svojimi in drugimi globinami. Res pa je, da prireditev prenašajo po Radiu Slovenija, zato jo bo lahko poslušalo mnogo več ljudi, vendar brez avtentičnega vzdušja gorskega večera – v mraku ugašajočega severnega ostenja Storžiča v neposredni bližini večerno tihega gozda, v katerem smo, in prihajajočega dežja, ki vzdušju daje nekaj teže in dodatne resnosti, pa tudi svojevrstne mehko in miru.

"kulturo". Očitno nekaterim staršem še vedno uspeva. Prijazni pozdravi, navdušenje v zvedavih očeh, enkrat celo opravičilo, ker ima fante očitno zmoten občutek, da mi je napoti med hitenjem navzdol.

Vožnja z motorjem proti domu je milo rečeno še bolj dinamična. Sredi dneva je asfalt bolj segret, gume primejo bolje, tudi vidljivost je boljša in razpoloženje nekoliko dirkaško. Kljub temu tja do Jezerskega ne manjka kratkih, hitrih postankov, da se naužijem čudovitih pogledov.

Preostanek dneva je mirnejši. Poletje je, na Brniku je dežurna ekipa in vem, da skoraj ni možnosti, da bi me klicali na gorsko reševanje. Vsaj julija in avgusta je zaradi dežurstev helikopterske ekipe GRS¹ pritisk potrebne stalne dosegljivosti in aktiviranja ob včasih zelo zoprnih okoliščinah manjši. Preostali del leta pa smo nekateri zdravniki stalno na udaru, predvsem zaradi birokratov in vrtičkarjev, ki kljub našim dolgoletnim prizadevanjem in argumentom uspešno zavirajo ali celo onemogočajo vse poskuse izboljšanja organizacije helikopterskega

Preplet lepote jutra in tragičnih spominov
Foto: Iztok Tomazin

drugih, subtilnejših, ki jih redki med njimi znajo prelitati v umetniško besedo. Požiram nastope literatov, od utrinkov iz razigranega, s simboli prežetega otroštva, do ponižnih občudovanj najvišjih

Poletni dan se zdi popoln ne glede na naliv, ki me v mraku pere ves čas drvenja na dveh kolesih proti domu. Zavedam se, da bom že naslednji dan gore doživljal enako, predvsem skozi perspektivo dežuranja v ekipi reševalnega helikopterja. Gore bodo tudi takrat lepe in zanimive kot vedno, ne pa nujno prijazne. ●

¹ Gorska reševalna zveza Slovenije.

Gradnja doma in transport

Pogačnikov dom na Kriških podih

Jana Remic

Pogačnikov dom na Kriških podih je od drugih planinskih zavetišč v visokogorju oddaljen po nekaj ur hoda. V skupini gora od Razorja do Škrlatice je edina planinska postojanka, kjer utrujen popotnik lahko prenoči. Do Vršiča jo loči šest do sedem ur hoda, sicer pa je najbližja dolina Trente. Vrli planinci so o vezni koči med Vršičem in Triglavom razmišljali že pred več kot sto leti, do realizacije pa je prišlo več desetletij kasneje. Dr. Fran Tomiňšek je leta 1909 v januarski številki Vestnika v članku Spomini in načrti napisal: "Ob svojih obhodih leta 1902 sem se živo overil o potrebi primerne postojanke v bližini Razora in sem preko zime tudi takoj začel natihoma zbirati potrebne pomočke in podatke za nakup."

Tedaj so z nemškim planinskim društvom bojevali težke tekme, kdo bo naredil v našem gorskem prostoru več planinskih postojank. Dr. Fran Tomiňšek je tako izbral najboljši prostor za novo kočo, in sicer nad Kriško steno in kupil za SPD odmerjeni prostor ob Križu. Nove koče na Križu pa niso postavili, načrte so zadržale druge neodložljive gradnje – Aljažev dom, Kadilnikova koča na Golici, Kamniška koča,

povečanje Triglavske koče na Kredarici, koča na Črni prsti itd. V tistem času so nadelali kar nekaj poti v tem območju, kar avtor v nadaljevanju dokaj podrobno opisuje. Neverjetno, kako aktivni so bili nekateri člani SPD v začetku preteklega stoletja, da so ohranili lastnino naših gora!

Zveza med Vršičem in Triglavom

Ideja ni bila realizirana niti nekaj let kasneje, ko je bil zgrajen Tičarjev dom

na Vršiču in je bilo rečeno, da je treba zgraditi postojanko, da bo ustvarjena zveza po vrhovih med Vršičem in Triglavom. Med okupacijo je bila zgrajena italijanska obmejna stražnica Rifugio Seppenhofer, kakih 150 m pod današnjim Pogačnikovim domom. Danes so vidni le še skromni ostanki temeljev nekdanje stavbe.

Leta 1948 je Kriške pode obiskal dr. Jakob Prešern. Že kot dijak je bil član SPD, v letih 1925–28 je vodil Planinsko

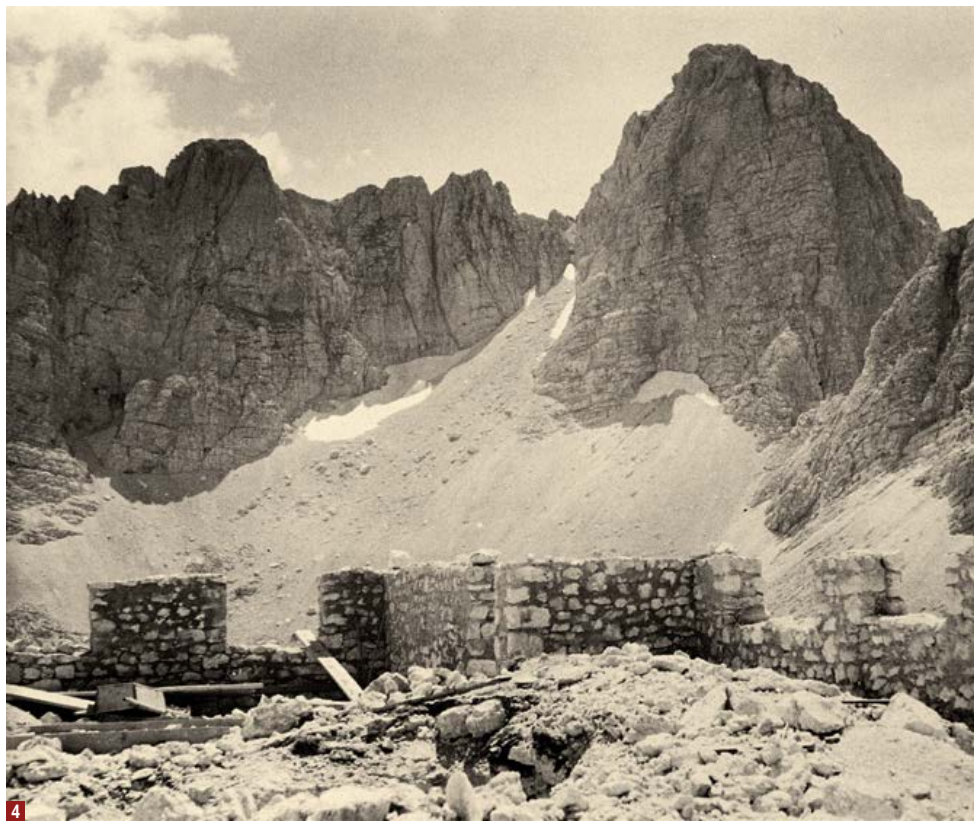
1

2

3

društvo Radovljica kot predsednik, v vseh letih kasneje pa je bil aktiven član upravnega odbora društva. V času med obema vojnama se je na Kriških podih razgledoval po primernem prostoru za gradnjo koč. Tako je Kriške pode znova obiskal in se prepričal, da je za gradnjo najprimernejša Griva, kot je napisal "ker druge tako razgledne, pred vremenskimi nepravilnostmi tako varne točke na Kriških podih ni". Z Grive je bila tedaj proti Trenti že speljana mestoma drzna tovorna pot, zgrajena za potrebe italijanske obmejne stražnice. Istega leta je bil njegov predlog obravnavan in na občnem zboru društva sprejet sklep, da se postojanka zgradi na Grivi. Dr. Jakob Prešern je bil imenovan za vodjo gradbenega odbora in je ves čas aktivno sodeloval pri gradnji doma na Kriških podih.

Gradnja doma na Kriških podih

Pred začetkom gradnje je bilo kar nekaj birokratskih težav, precej organizacijskih težav je predstavljala priprava načrtov, zahtevane spremembe s strani PZS, pa tudi pridobitev kreditov in nakazil za potrebni material. Leta 1949 so pričele potekati prve priprave na gradnjo: popravilo potov, iz materiala italijanske stražnice so na Grivi naredili leseno kočico za delavce, pripravili so

1 Današnji Pogačnikov dom

Foto: Vladimir Habjan

2 Jože Pogačnik

Arhiv PD Radovljica

3 Oktobra 1950 je bila stavba pod streho

Arhiv PD Radovljica

4 Začetek gradnje

Arhiv PD Radovljica

se tudi za sečnjo lesa in kuhanje apna v bližini nove stavbe. Udarniško delo v tem primeru ni bilo mogoče zaradi oddaljenosti prostovoljnih sodelavcev. Društveni odborniki so izračunali, da bi jih več prišlo plačilo prevoznih stroškov in hrane za prostovoljce kot plačana nošnja. Za gradnjo in predvsem za transport so se dogovarjali z delavci v Trenti, kjer je v tistem času primanjkovalo dela. Še vedno so se odborniki srečevali z vrsto birokratskih preprek: najprej delavci niso dobili živilskih nakaznic. Stvar je šla že tako daleč, da so mislili celo opustiti gradnjo. Končno so nakaznice dobili, nakar so delavci ugotovili, da zanje v Trenti ne morejo dobiti živil. Odborniki so težavo rešili tako, da so živila kupovali v Radovljici in jih dostavljali delavcem v Trento hkrati z gradbenim materialom. Gradnja se je pričela konec junija leta 1950, 8. oktobra istega leta je bila stavba pod streho. Birokratske težave pa so gradnjo spremljale prav ves

čas, tudi naslednje leto, ko se je z deli nadaljevalo.

Izjemni Jože Pogačnik

Največ težav je odbornikom predstavljalo pridobivanje kreditov za izplačila nosačem, saj so nekajkrat skoraj obupali nad celotnim projektom prav iz teh razlogov. Leta 1950 je na občni zbor društva prišel Jože Pogačnik, izjemno sposoben sodelavec Planinske zveze, ki je obljubil pomoč in potem sodeloval z odborniki in jim pomagal do konca gradnje: bil je vsestransko sposoben gradbenik, poznal je vso tedanjo zapleteno zakonodajo in gospodarske razmere, knjigovodstvo in računovodstvo ... V bistvu je bil odtlej Jože Pogačnik odličen vodnik in svetovalec odbornikom društva do konca gradnje.

6. oktobra 1951 je potekala slovesnost ob odprtju doma, imenovali so ga Radovljiški dom pri Kriških jezerih. Pozno popoldne je prišla vest o nesreči pod Razorjem, zvečer pa, da se je tam smrtno ponesrečil Jože Pogačnik. Na vse je legla globoka žalost. Odbor je v globoki žalosti dom dva dni po slovesnosti soglasno preimenoval v Pogačnikov dom. Starši pokojnega so darovali društvu denar za sliko, ki še danes visi v jedilnici doma. Dom je bil v letu 1952 tudi za silo opremljen. Planinsko društvo Radovljica je s pomočjo PZS tako postavilo že svojo deseto postojanko.

Transport materiala za gradnjo in oskrbo

V deževni sezoni leta 2014 smo v arhivu PD Radovljica našli nekaj posnetkov, ki prikazujejo transport in gradnjo doma na Kriških podih. Prav ti posnetki so bili razlog, da sem se lotila pisanja.

Nekaj posnetkov prikazuje gradnjo doma, zidar je bil Zorč iz Trente. Nekaj posnetkov pa prikazuje prenos tovora. Moške, ki nosijo težke vreče materiala. Žensko, ki nese tram. Prenos tovora z osli, mulami. Sodelovale so ženske in celo otroci. Težko si danes

predstavljamo napore ob gradnji. Dejstvo pa je, da so se Trentarji takrat izjemno težko preživljali in so bili dela veseli, čeprav je šlo za težko garanje. Dr. Jakob Prešern navaja: "Vse drugo je bilo potrebno znositi na ramah iz doline. Med drugim cementa 13.252 kg, živega in gašenega apna 19.964 kg, tesanega lesa 14.565 kg, rezanega lesa 56.749 kg, žgane opeke za dimnike 3000 kosov, votle opeke za izolacijo 3000 komadov. Iz Loga v Trenti (622 m) so tovor prenesli nosači, s katerimi ni bilo nobenih težav, na višino 2052 m. Ta višinska razlika pove vse! Za tako delo so Trentarji rojeni, vajeni so ga od mladih nog in so ga prav radi vršili. Povprečno je prinesel moški težo med 50 in 60 kg, vreča cementa je bila tako rekoč norma. Od zadnjih dni junija do oktobra 1951 je na primer prinesel Kravanja Jože skupno 7.834 kg, Kravanja Viktor 6.757 kg, Zorč Alojzij 5.719 kg, Hosner Anton 4.219 kg. Sam sem bil priča, ko je prinesel mož 50 kg, žena 30 kg, sinko pa 10 kg." Gramoz, sejan pesek in kamenje so nosili iz melišča pod Razorjem. Društveni delavci so imeli točne podatke o nošnjah; v obeh letih je bilo iz Trente na Kriške pode znošeno 96.526 kg tovora!

Družina Viktorja Kravanje

Viktor Kravanja je z ženo Marijo skrbel za prenose tovora že med gradnjo Pogačnikovega doma. Odborniki društva so po gradnji iskali nekoga, ki bi bil pripravljen prevzeti nošnjo materiala za oskrbo doma. Najprej sta začela nositi z enim oslom, saj denarja za kaj več ni bilo. Pri enem od prenosov je oslu spodrsnilo na gladki skali in s tovorom vred je zdrsnil in se ubil. Potem so

5 Vreča cementa je bila tako rekoč norma.

Arhiv PD Radovljica

6 Trentarji so bili veseli, da so dobili delo, čeprav je bilo težko.

Arhiv PD Radovljica

7 Moč in volja trentarske žene

Arhiv PD Radovljica

8 Zidar Zorč iz Trente

Arhiv PD Radovljica

kupili mule, ki so sicer zelo praktične in okretne, lahko pa tudi nevarne. Vendar je Viktor kmalu poskrbel, da je lahko kupil konje, ki zmorejo nositi več tovora. Tako je vsa naslednja leta prenašal tovor s tremi konji. Vsako leto še pred sezono je odšel Viktor pogledat v Beli potok, kako velik je plaz. Plaz v Belem potoku se običajno zadrži še nekaj tednov v poletno sezono. Pri plazu je moral konje vedno raztovoriti, znositi tovor čez plaz, prepeljati čez konje in jih znova natovoriti. Preden plaz skopni, postane nevaren, saj pod njim tečejo vode Belega potoka. Včasih je moral poklicati minerje, da so prišli nevarni del zminirat. Nema lokrat pa je trdo plazovino odstranjeval sam z ženo in otroki.

Težavna nošnja s konji

Konji so v začetku sezone nesli nekoliko manj, polovično težo ali pa še manj, da so si spet pridobili kondicijo po zimskem času. V nekaj tednih pa so bili pri polni moči in so nosili okoli 100 kg naenkrat. Včasih je Viktor naredil tudi po dve nošnji na dan, saj se je vračal do pripravljenih drv, jih naložil na konje in znova so se vzpenjali do doma. Žena Marija mu je pogosto pomagala. Pripoveduje, da je bila v eni

sezoni na Kriških podih kar 73-krat! "Triinšedemdesetkrat!" poudari. "Bila je dobra sezona in ves čas je manjkalo pijače. Ko sem prišla s tovorom do Pogačnikovega doma, so ljudje kar s konjev trgali pijačo, tako so bili žejni!" Včasih so pomagali tudi njihovi sorodniki, kasneje pa sin. Na poti, ko so nosili, so se znašli v vseh mogočih vremenskih razmerah, preživeli so razne težave s konji, včasih se je poškodoval tovor, najbolj neprijetne za nošnjo pa so bile prazne steklenice. Njihovo naporno delo se je končalo leta 1983, ko je društvo zgradilo tovorno žičnico. Društveni sodelavci so se leta 1978, po upokojitvi Viktorja Kravanje, odločili, da težaško delo transporta s konji ne sme biti več temelj oskrbe doma in začele so se priprave na gradnjo žičnice. Tako so Kravanjevi prenehali z nošnjo. V naslednjih letih je sin Viktor prevzel skrb za upravljanje žičnice in tako družina Kravanja do današnjih dni ostaja tesna vez med Pogačnikovim domom, dolino Trente in planinskim društvom. O njihovem pomembnem doprinosu k oskrbi in upravljanju Pogačnikovega doma navsezadnje pričeva vrsta zahval in priznanj, ki jim jih je podelilo Planinsko društvo Radovljica.

Pogačnikov dom in transport danes

Leta 1979 so društveni odborniki začeli s pripravami dokumentacije za tovorno žičnico, ki je prvi tovor prepeljala leta 1983. Tovorna žičnica je bila v letih 2001–2003 popolnoma obnovljena in posodobljena. Zahteva tudi redno vzdrževanje, obnavljanje, posodobitve, kar nikakor ni majhen strošek. Vendar je transport bistveno manj naporen, kot je bil pred tem.

Tudi sam Pogačnikov dom je bilo potrebno v vseh letih stalno obnavljati, popravljati in posodabljati. V začetkih so težave predstavljali problemi, kot je bilo zamakanje skozi stene ob hudih nalivih. Redko je minilo leto, da ni bila v domu ali ob njem opravljena določena naložba, tako za popravila, ohranitev in varstvo stavbe pred vremenskimi nepravilnostmi, kot za večje udobje planincev, glede energetike, vode in sanitarij, v zadnjih letih pa se zdi, da svoje doda še zahtevna zakonodaja. Zadnji primer je nesrečna zahteva po davčnih blagajnah, zaradi česar so društveni prostovoljni sodelavci pomagali poskrbeti za vzpostavitev spletne povezave v začetku letošnje sezone.

Novosti so potrebne vseskozi, dejstvo pa je, da nobena naložba ne predstavlja takega fizičnega napora, kot ga je pred desetletji. Z oskrbniki postojanke smo v Pogačnikovem domu pripravili malo razstavo o gradnji doma. Da bi znali ceniti dom tak, kot je, in spoštovali moč in voljo vseh sodelujočih pri gradnji in oskrbi planinskega doma.

Danes upravljanje in oskrba doma še vedno potekata s prostovoljci, med katerimi moramo obvezno omeniti še gospodarja doma. Dom je z njihovo pomočjo prijeten in udoben. Seveda pa velik delež doda tudi oskrbniška ekipa, ki vsaki sezoni da svojstven pečat. ●

Viri:

Dr. F. Tominšek, PV 1909, Spomini in načrti, str. 42, 66

Dr. J. Prešern, PV 1952, Kriški podi – Pogačnikov dom, str. 220, 276

T. Tomše, 110 let radovljiškega planinstva, Pogačnikov dom – ponos radovljiških planincev, str. 56

Arhiv PD Radovljica

Marija in Viktor ml. Kravanja, pogovor

Kronist z najdaljšim stažem

Pogovor s Francijem Savencem

Mire Steinbuch

V času, ko splet še ni povezoval sveta in omogočil dostop do informacij domala iz vsakega oddaljenega kotička naše oble, smo iskali informacije o gorah, stenah in smereh po vseh mogočih pisnih in ustnih virih. Če smo ostali nepotešeni ali ne dovolj seznanjeni s tistim, kar nas je zanimalo, je po navadi prišel na vrsto običajni stavek: "Bom pa Savencu telefoniral." Franci Savenc, mož, ki je na tekočem z dogajanjem v slovenskem alpinizmu že okoli petdeset let, je bil naša zadnja možnost, odrešitelj, ki je razsvetlil temo našega neznanja oz. nepoznavanja.

Franci se je ukvarjal z mnogimi dejavnostmi in zadevami. Če bi danes prošnji za službo priložil svoj življenjepis, mislim, da ni šefa, ki bi se brez strahu za svoj stolček upal zaposliti tako izkušenega in vsestranskega podrejenega. Zaradi omejenega prostora bom naštel samo nekaj stvari, s katerimi se je nekdaj ukvarjal. Že med pripravništvom je postal gospodar alpinističnega odseka Akademskega PD, na koncu pa še gospodar Študentovskega doma v Tamarju. Uspelo mu je postaviti reklamno omarico na zid gostilne Šestica, kar za takrat velja kot velik dosežek. Ustanovil je službo

INDOK pri PZS. Sodeloval je pri oživitvi Planinske založbe. Na *svitlo* so spravili *Plezalne vzpone Vzhodne Julijske Alpe*, za kar so porabili sedem let dela. V komisiji za alpinizem Planinske zveze Jugoslavije je nasledil Pavla Šegulo; okoli 12 let je predsedoval koordinacijski komisiji za alpinizem pri PZJ. Organiziral je prvi jugoslovanski seminar za alpinistične inštruktorje. Organiziral je prvo predavanje Reinholda Messnerja v Ljubljani, na fakulteti za elektrotehniko leta 1972. Ukvarjal se je s filmom. Leta 1965 je imel po televiziji dve polurni oddaji o Andih. Tudi to je bil velik dosežek, saj takrat alpinizma oz. planinstva po televiziji še ni bilo. V pogovoru z njim smo izvedeli še več.

2

Ste kje objavljali, preden ste začeli z Alpinističnimi novicami (AN) v Delu?

Začel sem v *Planinskem vestniku*, resneje pa v *Delu*.

Konec šestdesetih?

Začelo se je leta 1966 s članki o alpinističnih vzponih Mahkote, Ščetinina in drugih, objave so bile na dva ali tri tedne. Tako da so me spoznali na *Delu* v športni redakciji. Slučajno sva se maja 67 z Jožetom Deklevo srečala na PZS in naredili smo rubriko Gore in ljudje.

Ste vedno poročali o novicah ali ste kdaj objavili tudi kakšno zgodbo, opisali doživetje?

Enkrat za radio. Vodil sem tudi okroglo mize in pisal o naših odpravah.

1

1 Franci Savenc Foto: Vladimir Habjan

2 Franci Savenc nekje v Julijah Arhiv Francija Savenca

3 Franci Savenc na srečanju alpinistov veteranov leta 2010

Foto: Vladimir Habjan

4 Franci Savenc Risba Stevan Djukic - Stiv

Imenujejo vas edini kronist našega alpinizma. Se strinjate s tem?

Edini nisem ...

... z najdaljšim stažem pa verjetno?

Od začetka šestdesetih let, torej več kot petdeset let. Moral bi pogledati, kdaj je bila prva objava v *Planinskem vestniku*.¹ Stalno sem začel kot kronist v rubriki Alpinistične novice, kar pa je bilo prej, so bili posamezni članki.

Ste poleg *Plezalnih vzponov v Julijskih Alpah* avtor ali soavtor še kakšnega vodnika?

Pri vodnikih sem kasneje še sodeloval. Včasih sem bil samo urednik ali pa sem pomagal, ne da bi bil naveden v kolofonu. Vodničke kot take sem jaz

¹ PV 1962/02 (op. ur.).

zasnoval. Predlagal sem, da bi se lotili kompleksnih vodnikov po območjih. Prvi, ki je ugriznil v to, je bil Marko Šurc, ki je naredil *Bohinj*; prvo, ciklostirano izdajo. Z Igorjem Mezgecem sva izdala *Martuljek*. V sodelovanju s Stankom Klinarjem smo postavili zasnovo planinskih vodnikov. Po spletu okoliščin mi je Stanko predlagal, da bi šla skupaj v Beljak v založbo Heim in se dogovorila za izdajo vodnika *Karavanke* – z naše strani in

je prijatelj takratnega predsednika. Preživeli smo celo malo revolucijo, puč, 180. po vrsti. Če ne bi bilo objavljeno v časopisih in radiu, sploh ne bi vedeli, da je bil.

Kako obsežen arhiv imate?

Papirnega je vsaj štiri kubike. Imam vse, kar je od začetka izhajalo. In knjige, seveda. Digitaliziranega je mogoče pet odstotkov.

napredoval do profesorja. Predčasno sem odšel v pokoj. Razmere so bile vse bolj neurejene. Postavil sem pogoj, da se uredijo ali grem. Ker se ni nič izboljšalo, sem se ob polletju upokojil, z minimalnimi pogoji.

Kakšen je bil slovenski medvojni alpinizem?

Medvojni?

Kamniške Alpe; potem je Klinar napisal *Karavanke*. Na osnovi teh pogovorov sva, v sklopu Planinske založbe, oblikovala zasnovo, po kateri sem kot urednik postavil temelj kasnejših planinskih vodnikov. Kasneje sva s Tineto Miheličem uredila *Julijce*. Sodeloval sem tudi pri prireditvi prvega turnosmučarskega vodnika Cirila Pračka in pri knjigah *Na vrhovih sveta* in *Na vrh sveta*. Z Andrejem Zorčičem sva pripravila prvi pregled alpinističnih smukov. Pa še marsikaj bi se našlo.

Kakšne spomine imate na odpravo v Ande? Je bila to vaša edina odprava zunaj Evrope?

Nepozabne. Tam smo bili leta 1964, trajala je štiri mesece. Zelo prvobitna narava, naredili smo deset prvih pristopov. V Cordillera Real, v Boliviji, smo "obdelali" tri skupine: Huayna Potosí (naš prvi šesttisočak), skupino Condoriri, kjer smo opravili večino prvenstvenih vzponov, in Pico del Norte. Prevažala nas je vojska s kamioni.

Kdo pa vam je to omogočil?

V La Pazu je živel neki Slovenec iz Šentvida in je imel dobre zveze. Bil

Že razmišljate, komu ga boste zapustili?

Enkrat se bom moral posvetiti pripravi arhiva, da bo sploh primerno urejen za predajo, za zdaj je (še) preveč v razpršenem stanju. Torej, ko bo urejen, ga bom seveda najprej ponudil Slovenskemu planinskemu muzeju, kamor sem že odnesel nekaj svoje (pra)stare opreme, za del katere se je celo našlo mesto v stalni zbirki.

Vas zdaj, v dobi spleta, še dosti sprašujejo za razne informacije?

Manj, a včasih še vedno. Največ jih zanimajo kontakti – naslovi, telefonske številke in podobno. V *mobiju* imam 1700 števil.

Kako dolgo ste plezali?

Začel sem okoli leta 1955, plezal sem do začetka sedemdesetih. Po poroki sem počasi nehal, pridobil sem hišico v Bohinju in ves prosti čas preživel tam. Prvih pet let sem delal samo na hiši, veliko sem naredil sam.

Kaj ste po poklicu?

Kemik. Zaposlil sem se na srednji kemijski šoli, od asistenta sem

Aja, med obema vojnama – tako bi moral reči.

Na kratko se ga ne da opredeliti. Naši predhodniki so veliko storili za ohranitev slovenstva tudi v stenah, mislim pa, da evropskega nivoja niso dosegli, čeprav so bili tega sposobni. Izjemi sta bili Debelakova in Jesihova, ki sta bili na svojem vrhuncu v samem vrhu ženskega alpinizma. Pavlo malce *dol tiščijo*, ker je bila počasna, prevečkrat je bivakirala, morda ni bila tehnično tako izborna plezalka, vendar je bila prva v navezi, tako kot Debelakova.

Zakaj plezalci niso dosegli višjega nivoja? Najbrž so bili dovolj sposobni.

Bili so sposobni, toda v njih je bilo premalo zagona. Zadovoljili so se z reševanjem slovenstva, da sten niso preplezali samo tujci. Nekateri so bili že takrat zmožni ponoviti Aschenbrennerja v Travniku, a ga niso. Tudi med Gorenjci bi se dalo najti koga, a do tega pač ni prišlo. Morda se je pri nas v tehniki najboljše tujim plezalcem še najbolj približal Miha Arih, ker je imel precej stikov z avstrijskimi reševalci. Hodil je na njihove tečaje, nekaj časa tudi še po začetku vojne. Tik pred

Franci Savenc v družbi Petra Ščetinina in Janeza Ruparja
Foto: Vladimir Habjan

drugo vojno je bil pri nas verjetno on špica.

Se motim, če mislim, da je bil v tem obdobju vzpon, ki je najbolj odmeval v tujini, Direktna v Špiku, ki jo je preplezala Mira Marko Debelak v navezi s Stankom Tominškom?

Hja, prav veliko odmevov, namreč kot novica v časopisih in revijah, ni bilo. Mislim, da sta dva članka. Kasneje jih je bilo več. Zgodilo se je celo tole. V zadnji knjigi o Angelu Diboni Anna Escher trdi, da so smer Debelakove prvi preplezali oni (Dibona, Luigi Apollonio, Anna Escher in Ida Mally, op. M. S.). To je zasledil Sandi Blažina, jaz sem o tem pisal v zadnji objavi druge verzije gore-ljudje.² V knjigi je tudi fotografija z vrisano smerjo, ki pa je bila narejena po spominu. Escherjeva trdi, da so oni rešili problem in da se niso umikali v desno.

Kaj menite o odnosih znotraj slovenskega alpinizma skozi desetletja?

Prihajalo je do rivalstva, trenj. Ne sicer do takšnih, kot so bila okoli Rzenika med navezo Modec-Režek na eni in Kamničani na drugi strani. Po vojni je bilo kar nekaj rivalstva med Matico in Akademskim odsekom, vendar ni bilo resno, bolj tovariško, saj smo bili vsak četrtek zvečer po sestankih skupaj v Unionski kleti. Šlo je zato, kateri so bolj vodilni, kdo ima boljše alpinistično šolo itd. Šlo je tudi za odnose med posameznimi območji. Štajerci so se vedno čutili zapostavljene, to so tudi očitali. Ampak ko sem jih pozval, naj pošljejo

² Glej <http://www.gore-ljudje.net/novosti/6934/>.

poročilo o vzponih, sem od njih težje dobil podatke kot od drugih. Saj ne, da bi jih skrivali, verjetno se jim ni ljubilo in jih niso popularizirali.

Ampak plezali so pa dobro?

So, seveda so. Izvzeti moram Kneza in Zupana, ki sta bila dostikrat pri meni doma. Prišla sta proti večeru in referirala o najnovejših vzponih. Imeli smo tudi pisne stike, ker so bili telefoni še redki.

Katere tuje in domače revije ste (so)urejali?

En stik mi je vzpostavil Aleš Kunaver. Jaz naj bi postal reden poročevalec za revijo *Alpinismus*. Že pred tem sem sodeloval z bolgarskim časopisom *Eho*; imel je veliko alpinističnih novic, ki sem jih uporabljal tudi sam. Hkrati sem sodeloval z Józefom Nyko, urednikom poljskega *Taternika* in enim glavnih popularizatorjev alpinistične informatike v Evropi. Zdaj ima svojo spletno stran, čeprav je še starejši kot jaz. Včasih sva si dopisovala tudi vsak teden ... V času urednikovanja Tineta Orla sem v *Planinski vestnik* posredoval precej novic z njegovim podpisom. Skozi vse to sodelovanje in dopisovanje so me sprejeli v komisijo za informatiko v UIAA, čeprav sem z njimi bolj pasivno sodeloval. Ko je AN prevzel Aleš Bjelčevič, se je nekajkrat udeležil njihovih sestankov in bil naš predstavnik v tej komisiji. Jaz zaradi neznanja zahodnih jezikov nisem mogel iti. Sodeloval sem s pomočjo prijateljev, ki so mi prevajali. Pomemben je bil Adams Carter, urednik revije *American Alpine Journal* (od 1960–1995, op. M. S.). Z njim sem imel redne stike, skoraj vsako leto je prišel

v Slovenijo. Tukaj je živela njegova nekdanja študentka, ki mi je včasih zanj kaj prevedla. Uredil sem, da je dobil zlati častni znak PZS, ki smo mu ga predali na Zvezi. Nekaj stikov sem imel tudi z Guidom Tonello,³ znanim italijanskim planinskim publicistom, ki je imel rubriko v *Corriere della Sera*. Józefu Nyki je dejal, da nihče drug toliko ne poroča o alpinizmu kot jaz za AN, ki so bile takrat glavni vir za vso Jugoslavijo, v kateri so bili nekateri naročeni na ponedeljkovo *Delo* samo zaradi alpinističnih novic. Takrat smo precej poročali tudi o dogajanju v drugih republikah.

Kaj je za vaše delo pomenil razcvet računalnikov?

Veliko. Bil sem eden prvih, ki je imel PC, Apple II Plus. Leta 1984 so mi ga *prešvercali* iz Nemčije, stal je 3500 mark. Vsake tri leta sem kupil novejšega. Zamenjal sem že enajst računalnikov.

Koliko zadetkov imajo gore-ljudje v vseh teh letih?

Celovite statistike ni, ker smo menjali verzije spletne strani. Od 20. junija 2013 do 28. septembra 2016 je bilo 4.169.574 obiskov. Pred leti smo imeli ob ponedeljkih čez 5000 obiskov na dan. Obiskov, ne obiskovalcev; nekateri pridejo na stran po večkrat na dan. Zdaj jih ni več toliko. Klik na simbol v spodnjem levem kotu objave gore-ljudje prikaže nekatere podatke o obisku. ●

³ Glej <http://www.gore-ljudje.net/novosti/100041/> (op. M. S.).

Z AED ne moreš škoditi!

Uporaba defibrilatorja¹

Andrej Golob

V zadnjih letih opažamo, da se je planinstvo kot način življenja močno razmahnilo med starejšimi. Vedno več je dejavnosti v gorah namenjenih generacijam v tretjem življenjskem obdobju, povečana mobilnost pa omogoča, da lahko zaidejo tudi v visokogorje in predele, ki se nahajajo precej daleč stran od urbanih naselij.

Univerzalni simbol za AED

Posledično na poteh srečujemo več planincev, pri katerih lahko govorimo o povečanih srčno-žilnih dejavnikih tveganja pri ukvarjanju s planinstvom. Tega tveganja pa ne smemo pripisali le starejšim! Med planinci je zaznati več stremjenja k čezmernim naporom in slabo pripravljenih obiskov gorskega sveta, ki privedejo do dehidracije in poškodb ter dodatno povečajo možnost nastanka srčnega zastoja. Ker je v takem primeru profesionalna pomoč zelo oddaljena, dragocena pa vsaka minuta, narašča tudi potreba po laičnem ukrepanju in dajanju prve pomoči.

Veriga preživetja

Pod izrazom veriga preživetja navadno povzemamo ključne povezave, potrebne za uspešno oživljanje poškodovanca ob srčnem zastoju ali srčnem zastoju z zadušitvijo. V tem članku se bomo podrobneje posvetili tretjemu členu – defibrilaciji, pri kateri igra pomembno vlogo pravilna uporaba avtomatskega eksternega defibrilatorja (AED). Omenjena naprava je v zadnjem desetletju naredila velik preskok iz profesionalne v laično rabo in je, čeprav sama po sebi ne rešuje življenj, postala izredno dobrodošel dodatek masaži srca in umetnemu dihanju. Laiku namreč olajša odločanje v primeru temeljnih postopkov oživljanja, dodatno pa omogoča tudi ponovno vzpostavitev ritma srca z elektrošokom. Očividec, ki ustrezno uporabi napravo, lahko tako k preživetju poškodovanca doprinese celo več kot reševalna ekipa, ki na kraj dogodka prispe kasneje. Zato tovrstne aparate že srečujemo na obljudenih javnih mestih,

kot so šole, knjižnice, trgovska središča in tudi planinske kočice. Vseeno pa ključno vprašanje ostaja: ali si jo, če je to potrebno, upamo uporabiti?

Uporaba defibrilatorja

Znanje prve pomoči je eno najkoristnejših, a hkrati najbolj zanemarjenih znanj sodobnega človeka, ljudje pa smo do njegove uporabe – predvsem v primerih, v katerih je potrebno takojšnje ukrepanje – precej zadržani, čeprav nam že sama zakonodaja veleva, da je "vsakdo dolžan poškodovanemu ali bolnemu v nujnem primeru po svojih močeh in sposobnostih dati prvo pomoč in mu omogočiti dostop do nujne medicinske pomoči". Če se človeku ustavi srce in mu nihče ne pomaga, bo umrl v približno 10 minutah. Pri tem se možnost preživetja z vsako minuto zmanjša za 10 odstotkov, nepopravljive okvare možganov pa se zgodijo že v prvi polovici tega intervala. Primeri so pokazali, da so pri zastoju

srca v dobrih 90 odstotkih prisotni očividci. Le-ti v večini primerov pokličejo nujno medicinsko pomoč, zgolj petina pa se jih odloči, da bo bolnika skušala oživljati, čeprav sta oživljanje z masažo srca in defibrilacija ključna prav v minutah, ko reševalcev še ni na prizorišču nesreče. Namen tega članka je torej spodbuditi gornike, alpiniste ali zgolj sprehajalce, da se kljub pomanjkanju samozavesti odločijo za uporabo tega zgolj na videz zapletenega pripomočka. Pod kratico AED razumemo prenosno elektronsko napravo, ki se od ročnih defibrilatorjev v bolnišnicah razlikuje predvsem v tem, da je sposobna samodejno zaznati zastoj srca, in da laika vodi skozi proces obujanja srčnega delovanja s pomočjo električnega sunka. Čeprav se od proizvajalca do proizvajalca razlikuje, je skoraj v vseh primerih sestavljena iz ohišja z baterijo in dveh nalepk oz. elektrod, dodatno pa lahko na njegovem ohišju najdemo tudi

¹ Članek o uporabi defibrilatorja bo služil kot dodatno gradivo tekmovalcem na državnem tekmovanju Mladina in gore januarja 2017 v Idriji (op. ur.).

Kljub različnemu videzu imajo vsi defibrilatorji enak princip delovanja.

dva gumba (enega za vklop in enega za proženje električnega sunka), zvočnik (po katerem nam aparat daje glasovna navodila v slovenskem jeziku) in ekran za izpis navodil.

Postopek oživljanja ob pomoči defibrilatorja začnemo tako, da napravo vklopimo, iz embalaže vzamemo elektrodi, odstranimo zaščitno folijo in ju nalepimo na gol prsni koš žrtve pod desno ključnico in na levo spodnjo stran prsnega koša, pod pazduho. V trenutku, ko sta elektrodi na svojem mestu, začne naprava avtomatsko analizirati dogajanje v srcu. Če bo ocenila, da je električni sunek potreben, nas bo na to jasno in glasno opozorila, v nasprotnem pa bo uporabo elektrošoka odsvetovala in z varovalom preprečila, da bi pomotoma sprožili sunek. Tako z defibrilatorjem nikakor ne moremo škoditi, kvečjemu lahko pomagamo.

Pred sprožitvijo elektrošoka je zelo pomembno, da se nihče ne dotika žrtve, tudi mi ne! Zato je najbolje, da najprej preverimo, ali smo sami v stiku s poškodovancem, nato pa zakričimo: "Vsi stran!" in pritisnemo na osvetljeni gumb. Telo osebe bo trznilo, mi pa moramo takoj za tem nadaljevati z masažo srca in umetnim dihanjem. Če opazimo življenjske znake, npr. da oseba zadira, jo zvrnemo na bok (položaj za nezavestnega), elektrode pa pustimo na prsnem košu, saj tako poskrbimo, da aparat še naprej nadzoruje delovanje srca.

Poudariti velja, da moramo tudi v primeru, kadar aparat oceni, da električni sunek ni potreben, preveriti življenjske znake in (če le-teh ni) oživljati s stiski prsnega koša in umetnim dihanjem. Elektrode med tem pustimo nameščene, saj aparat spremlja dogajanje in sproti preverja, da ima srce ustrezen ritem.

AED je primeren za uporabo pri odraslih in otrocih, starejših od enega leta. Kadar nam model to omogoča pri otrocih uporabimo otroške elektrode in izberemo nastavitve za otroka. Če to ni možno, uporabimo nastavitve za odrasle.

Idealno je, če lahko k dajanju prve pomoči neodzivni žrtvi, ki ne diha, pristopita vsaj dve osebi. Ena naj začne s temeljnimi postopki oživljanja – menjaje 30 pritiskov na prsni koš z dvema vpihoma skozi usta – druga pa naj med tem "skoči" po AED, ga prižge in pripravi elektrodi. Ko je naprava nared, naj prva oseba prekine z oživljanjem, namesti elektrodi in sledi

Na spletni strani PZS so koče, ki premorejo AED, označene s standardnim simbolom.

navodilom. Z oživljanjem naj se nato nadaljuje menjaje z zunanjo masažo srca in umetnim dihanjem in električnimi sunki, vztraja pa naj se, dokler žrtev ne zadira, dokler nismo popolnoma izmučeni, ali dokler na kraj nesreče ne prispe reševalna ekipa.

Kako AED deluje?

Srce je mišica, ki leži v prsnem košu. Njegova osnovna funkcija je, da z izmeničnim krčenjem in sproščanjem svojih

votlin poganja kri po telesu. Pri tem ima organ svoj lastni ritem, ki ga pridobiva po posebnih živčno-mišičnih vlaknih. Le-ta so razpredena po celem srcu in s prevajanjem električnih impulzov sprožajo krčenje. Kadar prevajanje teh impulzov iz kakršnih koli razlogov postane moteno, srce izgubi svoj ritem (aritmija). Najpogostejši vzrok tovrstnih motenj je bolezen žil v srcu (ateroskleroza), ki v večini primerov nastopi, ko se zaradi nezdravega načina življenja

EUROPEAN RESUSCITATION COUNCIL

Temeljni postopki oživljanja in avtomatska zunanja defibrilacija

Preverite odzivnost

Narahlo potresite
Glasno vprašajte: "Ali ste v redu?"

Če ni odziva

Odprite dihalno pot in preverite dihanje

Če ne diha normalno ali ne diha

Če diha normalno

Pokličite 112, najдите in prinesite AED

Takoj pričnite s KPO

Roke položite na sredino prsnega koša
Napravite 30 zunanjih masaž srca

- Čvrsto pritisnite vsaj 5 cm v globino s hitrostjo 100 stisov/min
- Svoje ustnice zatesnite okoli ust
- Enakomerno vpihujte, dokler se prsni koš ne dvigne
- Dajte naslednji vpih, ko prsni koš uplahne
- Nadaljujte s KPO

KPO 30:2

Vklopite AED in prilepite elektrode

Takoj sledite glasovnim ukazom
Eno elektrodo prilepite pod levo pazduho
Drugo elektrodo prilepite ob prsnici pod desno ključnico
Če je prisotnih več reševalcev - ne prekinjajte zunanje masaže

Umaknite se in defibrilirajte

Nihče se ne sme dotikati žrtve

- med analizo
- med defibrilacijo

Če se bolnik prične zbuhati: premikati, odpirati oči in normalno dihati, prenehajte s KPO
Če je nezavesten, ga obrnite v položaj nezavestnega*.

POMNI!

- AED je popolnoma varna naprava, ki jo lahko uporablja vsakdo!
- Samo uporaba AED, brez stiskov prsnega koša in umetnega dihanja, je neučinkovita!
- Z AED ne moreš škoditi!

kadar so prisotni očitni znaki življenja (dihanje, premikanje, goltanje ...)!

Kje najdem AED?

Avtomatski defibrilatorji so praviloma nameščeni na tistih mestih, kjer se zadržuje večja populacija ljudi. Na primer v športnih dvoranah, pisarniških kompleksih, šolah, zdravniških ordinacijah, nakupovalnih središčih, letališčih in drugih javnih ustanovah. Poleg tega aktualen seznam lokacij (in navodil za uporabo) ponuja tudi baza AED Slovenije, ki je dostopna na spletnem naslovu www.aed-baza.si.

Za opremljanje z avtomatskim defibrilatorjem se v zadnjem času odloča tudi vse več planinskih koč, vendar je odločitev v večini primerov odvisna od angažiranosti oskrbnika, planinskega društva in razpoložljivih sredstev. Vseeno veseli dejstvo, da so najbolj obljudene koče že naredile ta pomemben korak k varnejšemu obiskovanju gora, in da tudi Planinska zveza Slovenije k temu spodbuja in daje ustrezno bazo. Zagotovo pa bi vizija vseh, ki si prizadevajo za večjo varnost obiskovalcev gora, morala biti, da bodo nekoč v prihodnosti s to napravo opremljene vse koče in da bo znanje uporabe razširjeno med vsemi strokovnimi kadri. Do takrat pa, kdo ve, morda pa bo že znanje iz tega članka v kombinaciji z napravo na planinski koči nekemu nekoč rešilo življenje! ●

na stenah žil naberejo neželene snovi in zato se le-te zožijo. Včasih se katera od žil popolnoma zamaši! Takrat osebo zaradi izgube prekrvavitve dela srčne mišice doleti srčni infarkt.

Poznamo dve smrtno nevarni motnji ritma: ventrikularna fibrilacija – neusklajeno migetanje obeh prekatov, zaradi katerega srce krvi ne črpa več; ventrikularna tahikardija brez pulzov – prehitro utripanje prekatov, zaradi katerega se srce ne uspe več dovolj napolniti s krvjo, zato nima več kaj iztisniti. Obema tema stanjema rečemo tudi zastoj srca in ju pozdravi samo električni sunek.

Kadar izvajamo masažo srca, posnemamo njegovo bitje in povzročamo pretok krvi po telesu. S tem podaljšujemo čas do nepovratnega nastanka okvar v možganih, vendar pa zgolj z masažo ne moremo povrniti spontanega bitja srca. Da se ponovno vzpostavi redni ritem, je potreben močan električni sunek, ki srce resetira. Drugače povedano, ko srce fibrilira, ga želimo z defibrilacijo povrniti nazaj v prvotno stanje. Od tod tudi izraz defibrilator. Glede na to, da se srce nahaja za in levo od prsnice, je torej smiselno, da namestimo elektrodi tako, da je srce med njima (pod desno ključnico in pod levo pazduho).

Zakaj tudi po sunku nadaljujemo z masažo srca?

Če se je srce zaustavilo ali je preživelo eno od hudih aritmij, je lahko od tega dogodka tako "utrujeno", da tudi po resetiranju ne začne takoj biti s polno močjo, ampak le-to doseže šele

Veriga preživetja je sestavljena iz 4 členov:

- 1.) Zgodnja prepoznavna in klic na pomoč (112), da se prepreči srčni zastoj.
- 2.) Zgodnje izvajanje temeljnih postopkov oživljanja (TPO), da se pridobi čas.
- 3.) Zgodnja defibrilacija, da se požene srce.
- 4.) Oskrba po oživljanju, da se povrne kakovost življenja.

postopoma. Do takrat je pomembno, da mu s stisi prsnega koša še pomagamo. Z oživljanjem prenehamo le v primeru,

Nenadna srčna smrt

Zastoj srca

Petra Zupet

Bolezni srca in ožilja nedvomno predstavljajo poglavitni problem sodobne civilizacije in dandanes največ ljudi umre zaradi srčnega infarkta. Dobri preventivni ukrepi lahko sicer zmanjšajo pojavnost bolezni srca in ožilja, odpraviti pa jih ne morejo. Vsak laik se bo zato lahko znašel v situaciji, ko bi s pravilnim ravnanjem svojcu, prijatelju ali neznanцу s srčnim infarktom lahko rešil življenje.

Kaj je srčni zastoj?

Srčni zastoj pomeni prenehanje mehničnega in elektrofiziološkega delovanja srca. Srčni zastoj ni isto kot srčni infarkt (miokardni infarkt), je pa slednji najpogostejši povzročitelj zastoja srca. Srčni infarkt nastane, ker na enem izmed plakov v žilah, ki prehranjujejo srce, nepričakovano nastane razpoka, na njej pa krvni strdek, ki zapre svetlino prizadete arterije, ki prehranjuje srce (venčne arterije). Srčna mišica zato prične odmirati, v najhujšem primeru pa pride do nenormalnega prevajanja električnega impulza in srce se praktično ustavi. To najhujšo obliko srčnega infarkta imenujemo nenadna srčna smrt. Ta največkrat nastopi povsem nepričakovano in več kot polovica bolnikov pred usodnim dogodkom nima prav nobenih težav. Nenadna srčna smrt največkrat nastopi zaradi tako imenovane prekatne fibrilacije, za katero je značilna povsem kaotična električna srčna aktivnost. Mehanična aktivnost srca, torej črpanje krvi po telesu, nenadoma povsem preneha in če ne ukrepamo takoj, se začne proces umiranja, ki v 5–10 minutah postane nepovraten. Ker do nenadne srčne smrti največkrat pride zunaj bolnišnice – v domačem okolju, na cesti ali v službi – so ob dogodku praviloma prisotni le laiki.

Kako prepoznamo zastoj srca?

Bolnik se pogosto brez predhodnih znakov, kot sta bolečina v prsih ali občutek nerednega bitja srca, nenadoma zgrudi. Na klic se ne odziva in ne moremo ga "zbuditi". Pogosto ima predvsem v začetku lahko tudi krče, kar lahko napačno ocenimo kot božjast (epileptični napad). Velikokrat ti bolniki v začetku tudi hropejo, kar lahko napačno ocenimo za "težko" dihanje.

Kasneje dihanje preneha. Srčnega utripa ni. Z določenimi takojšnjimi ukrepi se lahko srčni zastoj prekine oziroma se povzroči ponovno delovanje srca, brez intervencije pa skorajda vselej sledi smrt.

Vzroki zastoja srca

Pri odraslih je vodilni vzrok nenadne srčne smrti zaradi srčnega zastoja obstoječa bolezen srca, zlasti koronarna arterijska bolezen. Pri otrocih so srčni zastoji redki, poglavitni vzroki pa so poškodbe, zastrupitve in različne bolezni dihal. *Bolezni srca.* Okoli 60–70 odstotkov primerov nenadne srčne smrti povzroči koronarna arterijska bolezen, imenovana tudi ishemična bolezen srca. Med manj pogoste vzroke nenadne srčne smrti sodijo anomalije koronarnega žilja (npr. hipoplazija večnih žil), bolezni srčne mišice (kardiomiopatije) in srčno popuščanje različne etiologije, bolezni srčnih zaklopk, vnetne bolezni srca (miokarditisi), tumorji srca (npr. miksom), prirojene srčne napake (predvsem tiste z desno-levim spojem in pljučno hipertenzijo), primarne elektrofiziološke motnje srca in električna nestabilnost srca s polimorfnimi prekatnimi aritmijami. Tudi hud psihični stres lahko zaradi nenadnega dviga kateholaminov in proženja maligne aritmije vodi v nenadno srčno smrt.

Drugi vzroki. Okoli 35 odstotkov primerov nenadne srčne smrti ne povzročijo bolezni srca. Med vzroki, ki niso povezani s srčnimi boleznimi, so najpogostejši poškodbe, krvavitve (npr. krvavitev v prebavila, ruptura aorte,

intrakranialna krvavitev), preodmerjanje z nedovoljenimi drogami, utopitev in pljučna embolija. Srčni zastoj je lahko tudi posledica zastrupitve.

Dejavniki tveganja in diagnoza

Dejavniki tveganja za pojav srčnega zastoja so podobni kot pri koronarni bolezni srca in vključujejo kajenje, premajhno telesno dejavnost, debelost, sladkorno bolezen in prisotnost bolezni srca v družini.

Klinično se srčni zastoj običajno diagnosticira z odsotnostjo srčnega utripa. Včasih je bila odsotnost utripa v vratni arteriji zlati standard za diagnosticiranje srčnega zastoja, vendar pa lahko odsotnost srčnega utripa (zlasti periferne) povzročijo tudi druga stanja, na primer cirkulatorni šok. Študije so pokazale, da reševalci na kraju urgentnega dogodka pogosto napačno tipajo srčni utrip

Vsak laik se lahko znajde v situaciji, ko bi s pravilnim ravnanjem svojcu, prijatelju ali neznanцу s srčnim infarktom lahko rešil življenje. Foto: Oton Naglost

v vratni arteriji, kar velja tako za zdravstvene delavce kot za laike. Zaradi pogostih napak pri določanju utripa v vratni arteriji so številni strokovni organi, kot na primer Evropski svet za reanimacijo (ERC, European Resuscitation Council), izpostavili ta problem in priporočili, naj metodo ocenjevanja srčnega utripa uporabljajo le usposobljeni zdravstveni strokovnjaki.

Pravilni ukrepi laika ob zastoju srca

1. **Prepoznavna znakov (glej zgoraj opisane znake).**
2. **Takojšnje obveščanje urgentne medicinske službe.**

Če posumimo na nenadno srčno smrt, moramo takoj obvestiti urgentno medicinsko službo. V ta namen pokličemo številko 112 in dispečerju kratko in jedrnato povemo, kaj se je zgodilo.

3. **Osnovno srčno oživljanje laikov.**

Vsak laik se bežno spominja osnovnega srčnega oživljanja, bodisi iz pouka v osnovni ali srednji šoli bodisi tečaja Rdečega križa pred vozniškim izpitom. Ker večina ljudi nikoli ni bila v situaciji, da bi morala resnično oživljati, in ker tega znanja redno ne obnavlja, povprečen laik v tej situaciji le redko pravilno ukrepa. Najboljši način, da si laik pridobi

znanje o pravilnem ravnanju, je obisk tečaja o postopkih osnovnega oživljanja. Z osnovnim srčnim oživljanjem, ki ga izvajamo, medtem ko je urgentna medicinska ekipa na poti do bolnika, ustvarimo približno 20 odstotkov normalnega srčnega pretoka in s tem začasno vzdržujemo srce in centralni živčni sistem pri življenju. Lahko bi rekli, da za bolnika "kupimo" pomembne minute do prihoda urgentne ekipe, ki lahko edina ponovno vzpostavi delovanje srca. Vsak laik bi zato moral poznati osnovne postopke srčnega oživljanja, ki so v bistvu veliko bolj preprosti kot na primer delo z računalniki, gospodinjstvi aparati ali vožnja avtomobila. Podatki na področju Ljubljane so pokazali, da le 20 odstotkov laikov ob prihodu medicinske ekipe izvaja osnovno oživljanje, in še to žal pogosto nepravilno. Če laik ni pripravljen dajati umetnega dihanja usta na usta, mora obvezno izvajati zunanjo masažo srca.

4. **Čimprejšnja defibrilacija –**

»elektrošok«.

Čimprejšnja defibrilacija ali laično »elektrošok« je edini poseg, ki lahko vzpostavi ponovno delovanje srca. Menimo, da je najpomembnejši. Z vsako minuto zamude do »elektrošoka«

verjetnost preživetja pade za približno 10 odstotkov. V naših razmerah defibrilacijo trenutno lahko izvede le urgentna medicinska ekipa, saj je za prepoznavo te motnje ritma in pravilen poseg potrebno medicinsko znanje, ki ga laik nima. Da bi zmanjšali zamudo do defibrilacije, se uveljavljajo avtomatski zunanji defibrilatorji.

Zaključek

Srčna kap je en najpogostejših vzrokov umiranja v razvitem svetu in tudi v Sloveniji. Pri reševanju življenj je izobražen laik nepogrešljiv in usodnih napak na terenu, ki izvirajo iz neznanja, tudi sodobna bolnišnična medicina ne more več popraviti. Osnovno znanje o prepoznavanju in ukrepih pri srčni kapi zato sodijo v splošno izobrazbo vsakega laika. Avtomatski zunanji defibrilatorji, ki postopoma prihajajo v slovenski prostor, pa nedvomno pomenijo pomembno nadgradnjo pri srčnem oživljanju s strani laikov. ●

Doc. dr. Petra Zupet, dr. med., prof. šp. vzg., spec. medicine športa, je predstojnica Inštituta za medicino in šport (IMS) v Ljubljani, predsednica Združenja za športno medicino Slovenije in zdravnica GRZS.

Praznik gorniškega erudita

70 let Andreja Mašera

Vladimir Habjan

Tako je nanoslo, da se je Andrejevih sedemdeset let letošnjega aprila zgodilo ravno na dan uredniškega sestanka PV, kamor smo ga povabili in ga presenetili s skromnim darilcem. Takoj je bilo videti, da smo ga s tem dejanjem prijetno osupnili in celo raznežili. Andrej Mašera je nedvomno velika avtoriteta v uredništvu, čeprav formalno ni več njegov član, je pa v njem deloval skoraj polnih petnajst let in še sodeluje kot zunanji član. Spoznal sem ga konec devetdesetih let, ko sem pripravljal izdajo zbranih del Henrika Tume, pa takrat nisem bil najbolj večš Zahodnih Julijcev, kjer se je Tuma pogosto gibal. Zato sem poiskal pomoč poznavalca. Koga drugega kot Mašero!

Prof. dr. Andrej Mašera je doktor medicinskih znanosti in zaslužni profesor patologije na Univerzi v Ljubljani. Bil je dolgoletni predstojnik Katedre za patologijo na Medicinski fakulteti v Ljubljani in tudi njen prodekan. Po upokojitvi je predaval patologijo še na visokih šolah za zdravstvo v Novem mestu in Celju. V mnogih pogovorih z njim sem spoznal področja, ki se jim je v življenju najbolj posvečal in jih tudi najbolj obvlada, to so: medicina, gore, glasba (Mašera je tudi šolani violinist), zgodovina, filozofija in astronomija s kozmologijo. Kdor se je kdaj znašel pri njem doma, je gotovo osupnil: v svoji knjižnici ima namreč več kot pet tisoč naslovov, med drugim več kot tisoč petsto planinskih publikacij! O izidih evropskih planinskih založb je na tekočem, kar včasih pride prav tudi Založbi Mladinska knjiga, kjer občasno sodeluje kot svetovalec. Obvlada štiri jezike, angleškega, italijanskega, francoskega in nemškega, torej mu ni težko prebirati tuje literature. V slovenski planinski javnosti se je Mašera najbolj uveljavil kot publicist, čeprav ni zanemarljiva niti njegova predavateljska dejavnost. V njegovi bibliografiji so med drugim naslednji gorniški vodniki: *50 zavarovanih plezalnih poti* (Sidarta, 1996, več izdaj, kasneje *55 zavarovanih plezalnih poti*, leta 2015 četrta, dopolnjena in razširjena izdaja:

Zavarovane plezalne poti), *Zahodne Julijske Alpe* (Sidarta, 1998, več izdaj, leta 2015 prenovljena in dopolnjena v večjem formatu, tudi italijanska: *Alpi Giulie Occidentali*, 1999, in avstrijska: *Die 55 schönsten Klettersteige in den Karawanken, Julischen und Steiner Alpen*, 2014), *Čudovite Alpe* (Planinska založba, 2006) in *Dolomiti, sanjske gore* (PZS, 2009).

Za Mašerov publicistični začetek šteje knjižno izdajo *Sledi* (1994, PD dr. Gorazd Zavrnik na Medicinski fakulteti), kjer je bil avtor in član uredniškega odbora. Dokler je društvo obstajalo (Mašera je bil njegov ustanovitelj in prvi predsednik), je v njem aktivno deloval, med drugim je bil pobudnik izdaje več številnih biltenov z enakim imenom *Sledi*, za katere je tudi pisal. V obsežni knjigi *Sledi* je osrednji del besedila njegov, predstavil je vrsto plezalnih poti v Kamniško-Savinjskih Alpah, Karavankah in Julijskih Alpah. Očitno je bila to tema, v kateri se je v tistem času najbolje našel. Gradiva se je nabralo precej, ponudil ga je založbi Sidarta in za svojega abrahama dočkal izdajo svoje prve knjige. Spremenno besedo je prispeval Mašerov dolgoletni dobri prijatelj in tudi soplezalec Tine Mihelič, čigar besedilo se ohranja v vseh dosedanjih izdajah. Mašera se je že s prvo knjigo predstavil kot odličnega poznavalec gora, ki nas pritegne s sočnim in vabljivim slogom pisanja.

Ne zadovolji se namreč z golim opisom ture, pač pa ga popestri z drobcici zgodovine, ki mu pogosto sledi poetičen dodatek o divji in nedotaknjeni gorski krajini, pri čemer ne pozablja na vsa potrebna opozorila o potencialni objektivni nevarnosti in napornosti izleta z opozorilom na ključna mesta. Prepoznaven je tudi slog njegovih ocen, katera tura je najlepša, najtežja, najnapornejša, najdaljša ipd. Opisi so slikoviti in tako vabljivi, da nas kar zasrbijo podplati. Z vsem naštetim je v marsičem podoben Tinetu Miheliču ali Kugyju. Zadnja, lanska izdaja *Zavarovanih plezalnih poti* vsebuje že 62 z železjem opremljenih poti, med njimi so opisane tudi moderne športne ferate. Mašera še vedno redno spremlja razprave o zavarovanih poteh (tudi o ocenjevanju), o čemer smo pogosto pisali tudi v *Planinskem vestniku*. Prav zanimivo je dejstvo, kako lahko ena sama publikacija, npr. planinski vodnik, spodbudi obisk kakega gorovja. Tak je bil namreč primer Mašerovih *Zahodnih Julijskih Alp*. Izbirni vodnik petdesetih tur, od najlažjih pa do najzahtevnejših, je namreč po prvi izdaji leta 1996 ter po ponatisih v naslednjih letih nedvomno pospešil obisk slovenskih planincev v te gore, povečalo pa se je tudi zanimanje za vodene izlete. Glede na to lahko Mašero brez dvoma šteje kot tistega avtorja, ki je Slovincem na novo odkril Zahodne Julijce in jih povabil vanje. Seveda je pri tem treba upoštevati dejstvo, da je bilo to gorstvo dolgo časa strogo varovano z državno mejo. Tako je bilo vse do osamosvojitve naše države, ko je meja izgubila veliko svoje ostrine. Nova doba je neusmiljeno terjala nove ukrepe. In v pravem času se je tu pojavil nov vodnik. Skozi besedilo, predvsem uvodne dele, lahko spoznamo avtorjevo poznavanje tega gorovja, ki nas podžiga, da ga ne bomo gledali le na fotografijah, pač pa ga tudi obiskali. Zadnja izdaja tega vodnika, v povečanem formatu, je z

vrsto odličnih fotografij tudi oblikovno dovršen knjižni izdelek.

S knjigo *Čudovite Alpe*, pri kateri sem tudi sam aktivno sodeloval, pa je Mašera segel še dlje na zahod, proti Karnijskim Alpam, Visokim Turam in Dolomitom. Zdi se, da sta bili prvi dve knjigi le skromen uvod v ta vodnik, kajti bogastvo znanja se čuti že iz avtorjevih obsežnih uvodov. Vem, da bi Mašera o vsakem vrhu lahko napisal še precej več, kot je, vendar v vodniku, ki naj bi popotnika le na kratko seznanil z goro in ga pripeljal na cilj, to žal ni bilo mogoče. Nekje je pač moral potegniti črto, sicer bi iz vodnika lahko nastala cela študija. Čeprav Andrej Mašera nikoli ni bil vrhunski alpinist (vendar je v naših in tujih gorah vseeno preplezal nekaj srednje težkih smeri), nam o vsaki izbrani in opisani gori, o plezalnih smereh, ki potekajo po tamkajšnjih stenah, o zgodovini in še o marsičem ve povedati toliko, da mu lahko samo zavidamo in se obenem čudimo. Vodnik zato beremo, kot bi prebirali napet roman. Pa saj to tudi je – ker ne gre zgolj za gole popise poti in pristopov na vrhove, pač pa tudi za celo vrsto zgodb o njih.

Podobna, kot so *Čudovite Alpe*, je tudi avtorjeva zadnja knjiga – o Dolomitih. To je nedvomno gorovje, ki je Mašeri najbolj pri srcu. Tudi v tej knjigi, ki je spet precej več kot le gorniški vodnik, se je pokazalo avtorjevo bogastvo poznavanja teh gora, predvsem pa neizmerna ljubezen do njih. Zato ni čudno, da je knjiga že davno razprodana. Kot mi je znano, ima Mašera pripravljeno obsežno gradivo za razširjeno in dopolnjeno izdajo, vendar pobuda pri izdajatelju žal ni naletela na ustrezen

odziv. Priznam, da mi ta odločitev nikakor ni šla v glavo, saj mi ni jasno, kako lahko zavrnejo tako "zlato žilo". Kakorkoli, verjamem, da Mašera na tem področju še ni rekel zadnje besede in da bomo slej ali prej dočakali novo izdajo. Očitno je, da se nam Andrej Mašera z vsemi svojimi publikacijami predstavlja

kot izreden poznavalec Alp v Sloveniji in zunaj nje, kot pisec, ki so mu znane najmanjše podrobnosti o gorah, o katerih piše, ki pozna zanimivosti iz davne zgodovine osvajanja vrhov in prvih pristopov, in kot sodobnik, ki redno spremlja dogajanje v svetu Alp. To čutimo ob branju opisov, ob katerih nikakor ne moremo ostati ravnodušni, saj nas dobesedno vabijo in potegnejo vase. Takole je v eni od recenzij zapisal Mitja Košir: "Ker gre za avtorja širokih razgledov in podprtega z lastnimi bogatimi spoznanji, predvsem pa za nekoga, ki ima, kot bi rekel Tine Mihelič, gore rad, velja [...] knjigo brati literarno in priročniško hkrati, kajti šele tako se bomo lahko vživel v klic takšnih gora, kakršne so Civetta ali Marmolada, Antelao ali Pelmo, Watzmann ali

več kot zgolj priporočilo za uporabo vodnika, je napotilo na branje pripovedi o desetletjih, preživetih v gorah. In to preživetih intenzivno ter poglobljeno, do tiste doživljajske ravni, kjer človek zasliši klic k izpovedi. Takšni, ki ne bo le za lastno dušo, ampak bo nagovarjala tudi drugega."

Mašera se je uveljavil tudi kot pisec spremnih besed in urednik več publikacij, med drugim: *Klic gora* (Sidarta), *Razširjena slovenska planinska pot* (PZS), *Karavanke* (PZS), *Iz mojega življenja* (Julius Kugy, PZS), *Kar na Karnijce* (Narava) idr. Za *Planinski vestnik* je Mašera pisal številne članke, sredice (*Z nami na pot*), tudi male vodničke, bil urednik člankov zlasti na področju predstavljanja gorstev (Gorski velikani), zgodovine gornišstva in gorske

medicine, kot velik estet pa je vedno pripomogel k boljši oblikovni podobi revije. Kot gorniški erudit in prekaljeni planinski publicist s svojim strokovnim znanjem še vedno bistveno prispeva k sedanjosti kakovosti revije.

Bodi dovolj o delih. Govorijo sama zase. Za deli pa vedno stoji človek. Moram reči, da je Mašera nekaj posebnega. Ni samo veliki občudovalec in poznavalec gora, nabit z znanjem, pač pa jih je v dolgih desetletjih tudi strastno spoznaval. Željā, da bi stal na vrhovih občudovanih gora, ima še vedno precej, zato skrbno prebira literaturo in svetovni splet, kjer se da videti marsikaj, od fotografij do video posnetkov, visoke vrhove pa si redno ogleduje še iz zelenih dolin. Tako je na tekočem z dogajanjem in spremembami na terenu. Pogovor z njim je ena sama pesem o gorah, pri čemer včasih komajda pridem do besede. Čeprav sva v mnogih stikih včasih

stala tudi na nasprotnih bregovih, sva vedno znala ohraniti medsebojno spoštovanje, pri čemer spor nikoli ni prešel na osebno raven. Verjamem, da bo tako tudi v prihodnje. Ob jubileju zaželimo Andreju Mašeri še veliko ljubljenih vrhov, lepih tur ter pestro publicistično ustvarjalnost. ◉

Risba: Lorella Fermo

Grossglockner. Vse te in vse ostale gore se izrisujejo pred našimi domišljajskimi očmi kot Kugyjevi 'prestoli bogov' po estetski plati in kot cilj vsakršnega Tumovega racionalnega, raziskovalskega napora. Tolikšno, na lastnih izkušnjah temelječe znanje, kakršnemu vseskozi sledimo v Mašerovi knjigi, je

Zmagovalec že drugič

Valvasorjev dom pod Stolom – naj planinska koča 2016

Zdenka Mihelič

Odlična in raznovrstna ponudba kakovostne hrane, prijaznost oskrbnika in celotnega osebja, gostoljubje in nasmeh na vsakem koraku, predanost delu, poznavanje vrhov, poti in njihovih razmer, urejena koča in njena okolica, dobra izhodiščna oz. končna točka, odprtost vse dni, prijetno počutje obiskovalcev ... vse to je gotovo pripomoglo h glasovanju za Valvasorjev dom pod Stolom za naj planinsko kočo 2016.

V letošnji poletni akciji Planinske zveze Slovenije in spletega portala Siol.net se je za laskavi naslov *naj planinska koča*

potegovalo 66 planinskih koč od skupno 179 planinskih koč, zavetišč in bivakov, ki imajo bodisi certifikat Okolju in/ ali Družinam prijazna planinska koča bodisi vgrajeno čistilno napravo. Obiskovalci gora so po letu 2014 zaupanje ponovno izkazali Valvasorjevemu domu v raju pod Stolom, ki je zmagal s prepričljivo prednostjo. Za akcijo *Naj planinska koča 2016* se je letos v obeh krogih glasovanja nabralo skoraj 70 tisoč glasov, lansko leto, ko je zmagovalni naslov odšel v Posavsko hribovje k Planinskemu domu na Kumu, pa skoraj 45 tisoč. Porast števila oddanih glasov iz leta v leto prav gotovo priča o čedalje bolj priljubljeni akciji med obiskovalci

Oskrbiška ekipa Valvasorjevega doma pod Stolom: Maša Štefe, Jana Zemlja, Janja Tavčar, Milka Rumora, kuharica Iva Zupan, Petra Bratuša in oskrbnik Aleš Štefe

Foto: Manca Čujež

gora, ki želijo za "svojo" kočo oddati glas podpore. Pokazati, kje se dobro počutijo in kam se vedno znova želijo vračati. In takih, ki so glasovali za Valvasorjev dom pod Stolom na 1181 metrih nadmorske višine v osrčju Karavank, je bilo letos skoraj neverjetnih 25 tisoč.

Dom, ki je last Planinskega društva Radovljica in ga že četrto leto vodi oskrbnik Aleš Štefe s svojo ekipo, slovi med planinci, družinami, turnimi kolesarji, zimskimi sankarji in turnimi smučarji po svoji odlični kulinariki. Kot je običajno v kočah, je tudi tu največ

povpraševanja po jedeh na žlico. Lahko se okrepčate z ričetom, bogračem, vampi, joto ... ali s hišno specialiteto – Babudrovim presenečenjem, seveda pa vas lahko že kaj kmalu premamijo tudi dišeči domači kruh, štruklji, zavitki na takšen ali drugačen način ipd. Morda poskusite kar jabolčnega, saj je bil dve leti nazaj izbran za najboljši štrudl.

Letošnji naslov naj koč, pravi oskrbnik Aleš, je dobra spodbuda in prava energijska injekcija, hkrati pa tudi pokazatelj, da so na pravi poti. O željah gostov pa je povedal: "V štirih letih, odkar delujemo tu, je to naš drugi naziv naj planinska koča. Prvega smo dobili leta 2014, lani smo zasedli drugo mesto, letos pa je ta naziv zopet pri nas. Z odlično ekipo sodelavcev se trudimo po svojih najboljših močeh, da se planinci in drugi gostje dobro počutijo. Del gostov so tudi nedeljski izletniki, ki pridejo le na kosilo. Za dobro počutje vseh gostov pa je treba iz leta v leto narediti praktično vedno več. Gostje niso več zadovoljni zgolj s tem, da potešijo lakoto in žejo. Želijo kakovost, želijo domačnost, želijo dobro informiranost, skratka vsakemu gostu, vsakemu planincu se je potrebno močno posvetiti." Tako predan svojemu delu pripoveduje oskrbnik, ki opaža tudi porast števila obiskovalcev, in nadaljuje: "Obisk Valvasorjevega doma se je v zadnjih letih med stalnimi in tudi občasnimi gosti res povečal. To je za nas potrditev in dokaz, da delamo dobro. Ekipa mora za tako delo dihati isti zrak, in dejansko je pri nas tako. Zato se ljudje radi vračajo, česar smo zares veseli.

Še vedno prevladujejo domači gosti, je pa povečan tudi obisk tujih gostov in tudi ti se radi vračajo, to pa nas še posebej veseli. Namreč če nekdo z Nove Zelandije pride k nam in čez eno leto pride njegov sorodnik, je to za nas zelo dobra spodbuda in potrditev, da smo lanskoletnega gosta dobro postregli." Valvasorjev dom v obzoru gora pod najvišjim vrhom Karavank, Stolom, je odprt vse dni v letu in kot tak zanimiv za številne pohode. Lahko je končna točka ali izhodišče za različne zanimive poti in vrhove, primerne tako

Vrstni red finalistk za laskavi naslov naj planinska koča 2016:

1. Valvasorjev dom pod Stolom (PD Radovljica)
2. Roblekov dom na Begunjščici (PD Radovljica)
3. Planinski dom na Kalu (PD Hrastnik)
4. Cojzova koča na Kokrskem sedlu (PD Kamnik)
5. Tončkov dom na Lisci
6. Planinski dom pri Gospodični na Gorjancih (PD Krka Novo mesto)
7. Koča na planini Razor (PD Tolmin)
8. Češka koča na Spodnjih Ravneh (PD Jezersko)
9. Koča Antona Bavčerja na Čavnu (PD Ajdovščina)
10. Krekova koča na Ratitovcu (PD za Selško dolino Železniki)

za izkušene planince kot začetnike in najmlajše planince. V kopnem času se do doma lahko tudi pripeljemo.

"Naš dom je res odlično izhodišče za dvatisočaka Stol in sosednji Vajnež. Več kot 150 pohodnikov pa se pri nas skoraj dnevno vpisuje v knjigo ljubiteljev Valvasorja. To so pohodniki, ki k nam prihajajo iz doline in tem je Valvasorjev dom ciljna točka. Pri nas popijejo čaj, malo posedijo, se nadihajo in gredo nazaj. Poleg dvatisočakov smo izhodišče tudi za lepe krožne ture, proti Roblekovemu domu na Begunjščici, proti Begunjščici, Stolu in Prešernovi koči na Stolu, Golici, k Planinskemu domu na Zelenici, h

Koči pri izviri Završnice ... To so sicer daljše in/ali zahtevnejše ture, ki so primerne za dobro pripravljene pohodnike, kljub temu pa pri nas zelo razgiban dan ali dopust lahko preživijo tudi družine. V okolici Valvasorjevega doma so namreč izredno zanimive planine, poleti pašne, žive planine, kot so npr. Zabreška, Potoška in Žirovniška planina. Ne smem pa pozabiti tudi na arheološko najdišče Ajdna, ki je od našega doma oddaljeno samo pol ure in je zanimiva in zelo oblegana točka naših gostov," kot dober poznavalec bližnjih planinskih poti Štefe našteje različne možnosti za izlete in pohode.

Tudi idej, želja in načrtov ekipi Valvasorjevega doma ne manjka, prav tako ne volje.

"Že v začetku novembra nas čaka organizacija naše največje tekmovalne prireditve, 8- in 24-urna vzdržljivostna preizkušnja, imenovana Valvasorjev maraton. V decembru zaključujemo našo letošnje akcijo Ljubitelji Valvasorja. Če nam bo zima naklonjena, se bo cesta tudi letos spremenila v priljubljeno 6,5 kilometrov dolgo sankališče. Spomladi pa imamo željo po postavitvi razširjene šotorske ponudbe našega doma na travnati površini v bližini, kar bo vsekakor edinstvena ponudba v naših gorah. Prepričan sem, da bo zanimiva za zelo širok krog naših obiskovalcev in bi znala pritegniti tudi tiste, ki želijo poskusiti nekaj novega," je z nami delil načrte vedno dobrovoljni oskrbnik Aleš Štefe. Za zaključek pa dodal: "Naslov naj planinska koča je prav gotovo dobra motivacija in hkrati obveza za nadaljevanje tako dobrega in trdega dela. Vsi v ekipi se tega zavedamo, prav tako moji domači. Tako delo pomeni odpovedovanje, pomeni, da si vedno vsaj z enim delom svojih misli pri obiskovalcih doma. A v prvi vrsti je to dobra motivacija, zato – gremo polni elana še naprej!" ◉

» Urejeno gospa,
na pregled k specialistu
ste naročeni že
naslednjo sredo.«

Olajšamo in skrajšamo pot do ustreznega
zdravnika, diagnoze in okrevanja.

Center Zdravje

www.as.si

080 81 10

Goran Knežević

Zakaj je vreme slabo najraje prav za konec tedna

Miha Pavšek

Letošnji kimavec – v prejšnjem stoletju so mu tisti, ki so si upali, rekli tudi mesec delegatov – nam je ponudil naravnost zlat zaključek najvišje gorniške sezone. Vendarle pa tudi letošnji septembrski konci tedna niso bili v celoti "uporabni" za hribolazenje. Ste tudi vi med tistimi, ki se skoraj vsak mesec sprašujejo, zakaj za vruga se vreme najraje poslabša (to pomeni, da nas obiščejo padavine in njihovi spremljajoči vremenski pojavi) prav za konec tedna? Možnost slabega vremena v soboto in nedeljo je večja kot ob delavnikih, praznikov pa raje niti ne omenjajmo, še posebej "ta dolgih". Pa le brez skrbi – to se dogaja tudi mnogim drugim.

Če nas petkova popoldanska jasnina in toplina še hočeta zavesti, pa se v soboto zjutraj, ko naposled le dočakamo konec tedna in smo prosti, začno na nebu kopičiti prvi ali pa že bolj temni oblaki. Komaj zlezemo iz postelje, že dežuje. Si to le domišljamo ali je res nekaj na tem? Da ob koncih tedna dežuje pogosteje kot ob delavnikih, so pred časom dokazali celo znanstveniki in tudi razložili zakaj. Statistiki z univerze v ameriški zvezni državi Arizona so raziskovali ta "pojav" in našli zanimive podatke v zvezi z vremenskimi cikli. Analizirali so

petnajstletne podatke o padavinah 1979–1995 na vzhodni obali ZDA. Rezultati so pokazali, da ob koncih tedna res večkrat dežuje, nevarnost slabega vremena pa je kar za petino večja kot ob delavnikih. Eden od strokovnjakov je celo ugotovil, da gre za sedemdnevni cikel. V povprečju se povečuje pogostost deževja od srede naprej in doseže svoj vrhunec ravno ob koncu tedna. Najmanj padavin pa je ob torkih. Med vzroki naj bi bili tudi izpušni plini, ki jih med delavniki oddajajo v atmosfero avtomobili, industrija in gospodinjstva. Posledica tega je močnejši razvoj oblakov, iz katerih se potem "z zamudo" ali faznim zamikom sproščajo padavine. Bolj kot to bo verjetna tista razlaga, da smo za konec tedna in za praznike bolj pozorni na vreme kot ob delavnikih. To seveda ne velja v primeru, ko smo od vremena neposredno odvisni, na primer kmetje, gozdarji, cestarji in navsezadnje tudi planinci. A tudi mestnim in podeželskim vrtničarjem ni vseeno, kakšna bo usoda njihovih pridelkov. Glede ugotovitev o vremenu ob koncih tedna lahko upravičeno domnevamo, da veljajo tudi na Kranjskem, zato se kaže kot najboljša rešitev možnost, da bi konce tedna prestavili na ponedeljek in

Danes smo se še ubranili neviht, jutri pa gotovo nič več. Veliki Nabojs in Viš s škrbine nad Cijanerico v zahodnih Julijskih Alpah Foto: Miha Pavšek

torek ali – po našem mnenju še drugo, še bolj primerno, tako rekoč optimalno rešitev. Da bi jih enostavno za ta dva dneva podaljšali, tako da bi trajal konec tedna štiri dni, kot si to lahko na primer privoščimo za določene praznične dneve. V primeru štirih dni je tudi statistično gledano precej večja možnost za to, da bosta vsaj en ali dva dneva "brezpadavinska" in bomo lahko smuknili kam navzgor. Zdaj vsaj vemo, zakaj so pri nas v zadnjih letih vse bolj priljubljene tako imenovane "pošihne" ture. To so tiste, ko na določen dan v tednu, najbolje tisti, ko je lepo vreme, zapustimo delovno mesto predčasno (kdor sme in lahko) in se podamo na popoldansko večerni izlet ali celo turo. Ta pa se zaradi hitenja in lovljenja svetlega dela dne včasih rada zaplete in postane nočna, zato so nad tovrstnimi planinci najmanj navdušeni člani gorske reševalne službe. Čeprav je tudi med zadnjimi kar nekaj takih, ki prisegajo nanje, saj o njih redno poročajo na spletnih forumih s planinskimi vsebinami. ◉

Poškodovana žival – pustiti ali vzeti?

Dušan Klenovšek

Mnogi med bralci so v naravi – v hribih ali v bližini doma že naleteli na onemoglo, poškodovano ali zapuščeno žival.

Pri tovrstnem srečanju se seveda pojavijo dileme: pustiti ali ukrepati. Prepustiti osebek 'ukrepanju' narave ali poskušati reševati? Če slednje, kaj lahko in kaj smem storiti? Kako ukrepati, da bo imela žival kar največjo možnost preživetja in vrnitve v naravo?

Ob takih dogodkih je pomembno tudi vedeti, katera dejanja nas lahko privedejo v navzkrižje z zakonodajo. Zato je dobro poznati dejstva, ki so v zvezi s to tematiko zapisana v Zakonu o ohranjanju narave (ZON) ter Uredbi o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah. ZON tako med drugim v 12. členu pravi, da so rastline in živali pod posebnim varstvom države, v 14. členu opozarja, da je rastline ali živali prepovedano namerno, brez opravičljivega razloga ubijati, poškodovati, jemati iz narave ali vznemirjati, v 19. členu pa, da je živali domorodnih in tujerodnih vrst prepovedano zadrževati v ujetništvu v neustreznih bivalnih razmerah in brez ustrezne oskrbe. Uredba navaja, da je prepovedano zavestno poškodovati, zastrupiti, usmrtiti, odvzeti iz narave, loviti, ujeti ali vznemirjati živali živalskih vrst iz poglavij A in B priloge, vrste hroščev in metuljev, ki živijo nad gozdno mejo ter vse vrste jamskih hroščev. V 6. členu uredbe so navedene izjemne situacije možnega odvzema iz narave – pod pogojem, da se jo kasneje vrne v naravo živo, zdravo in brez oznake (obroček, značka, radijski oddajnik). Začasen odvzem je mogoč za bolno ali ranjeno žival, za katero se presodi, da se bo po začasni oskrbi lahko vrnila nazaj v naravo. Omejitev se zožuje še ob dejstvu, da moramo osebkje rjavega medveda, volka, risa, divje mačke, vidre, bobra, vseh vrst iz redu delfinov in kitov, vseh vrst morskih želv, človeške ribice in vseh vrst ptic (razen mlakarice, kmečke in mestne lastovke, taščice, kosa, velike sinice, šoje, srake, sive vrane ter domačih in poljskih vrabcev), odvzete iz narave, oddati v zatočišče v roku štiriindvajsetih ur od odvzema iz narave.

Tudi sam sem že večkrat reševal posamezne osebkje različnih živalskih vrst. Mlada postovka je v želji po osvežitvi v poletni vročini priletela v vodnjak, iz katerega ni več mogla. Premočena in podhlajena bi težko preživela noč. Na srečo me je najditelj še pravi čas poklical in še pred temo je bila že na varnem in toplem. Koščki surovega piščančjega fileja so ji potešili lakoto, do jutra si je v veliki kartonasti škatli tudi povsem opomogla. Po jutranjem hranjenju in ob ugotovitvi, da ni poškodovana, smo jo vrnili v njeno domače okolje. Ko sem v bližini slišal tudi oglašanje staršev, smo jo mirne vesti spustili. Starša sta se kmalu prikazala in prepoznala svojega naraščajnika. Srečen konec.

Pred leti sem naletel na primer, ko so našli mladega kosa in z mislijo, da je zapuščen, so zanj že dva dni neutrudno iskali deževnike. Vrnili smo ga na mesto najdbe, ga odložili na veji drevesa in ... Že po prvem njegovem glasu je okoli vogala priletela mama, ga pogledala, zopet odletela in se po pol minute vrnila s polnim kljunom hrane.

Daljše obdobje oskrbe za lastovko sem srečal letos. Gospa je na tleh svoje domačije našla onemoglega in poškodovanega mladička. Vrnitev v gnezdo pod stropom hleva bi bila težko izvedljiva, verjetno bi tudi podlegel poškodbi. Posvojenka je ob njeni veliki skrbi in trudu – vsak dan je (tudi ob pomoči sosedov) nalovila dovolj muh, okrevala in zrasla. Poleti sta me obiskali v pisarni. Kako presenetljivo in hkrati razveseljivo je dejstvo, da so ljudje pripravljeno toliko 'žrtvovati' za rešitev drobcenega, večini ljudem nepomembnega živega bitja. A dobro vem, da je lastovka s svojim žvrgolenjem na njeni rami, spremljanjem med delom na kmetiji ali vožnji v avtu pošteno poravnala račune. Še primer poljskega zajca – tri mladičke so našli na pokošnem travniku. Mokre, podhlajene, lačne, zapuščene. Čeprav so vedeli, da le-ti v ujetništvu praviloma ne preživijo, so poskusili. Iskali so informacije o prehrani (dobili so tudi nasprotujoče). Tudi sam sem bil zelo vesel, ko me je ponosna kolegica poklicala in zaupala, da

Rešena postovka iz vodnjaka je bila izpuščena v svoje naravno okolje.

Foto: Dušan Klenovšek

je eden preživel in uspešno raste. Raste in postaja vse bolj divji – skupni dnevi so se bližali koncu.

Navedel sem le nekaj primerov, ko so bile živali začasno odvzete iz narave. Poznam tudi primer najdbe poškodovanega mladiča velikega skovika med dopustovanjem v kampu. Preživel je najhujše, dopust se je zaključeval, skrbniki pa so klicali ustrezne ustanove, kaj storiti. Prepustite ga njegovi usodi ali ... In zdaj že nekaj let živi z družino v stanovanju. Tudi poleti meter ali dva, a kobilic nikoli ne bo uspel sam upleniti. Kaj šele poleteti na drevo in z značilnim 'čuuuuk' vabiti samico. A videti je živahen in zadovoljen. Dilema pustiti ali pomagati ostaja. Obe rešitvi sta legitimni in legalni in odločitev je naša. Če skušamo pomagati, potem pomagajmo strokovno, poiščimo nasvete in se zavedajmo, da nam bo novi začasni družinski član spremenil običajni ritem življenja. In ko si varovanec zaželi svobode, mu to omogočimo. ◻

Vira:

Zakon o ohranjanju narave (ZON, Uradni list RS, št. 96/04, 61/06, 8/10 in 46/14). Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11 in 15/14).

Gorski škrati in Poljanska baba

Pripovedke iz gorskega sveta

Zbrala Dušica Kunaver

Bergmandelci

Gorenjska, predvsem okolica Jesenic, Bohinja in Železnikov, je bila nekdanja zakladnica železove rude, a izkoriščali so jo vedno tujci – Rimljani, Benečani, nemški fevdalci in italijanski trgovci. Našim kmetom je ostalo le trdo delo rudarjev, oglarjev in fužinarjev. Ljudstvo na rude in rudarstvo gleda s svojimi očmi. Kakšna bitja živijo pod zemljo? Tudi tu ljudske predstave sledijo zdravemu razumu. Pod zemljo si rove kopljejo škrati, ki so nekdanje varovali rudna bogastva.

Tudi v gori Begunjščici so živeli gorski škrati Bergmandelci. Rudarji, ki so kopali pri Jamah na Begunjščici, so nekega dne opazili, da jim nekdo kraje kruh in zaseko. Začeli so stražiti svoje malice in kmalu opazili, da se tam okrog smuka možic, oblečen v zelene hlače in zelen jopič, na glavi pa je imel prišiljeno kapico. Zdaj so vedeli, kdo jim kraje malico.

Treba bi bilo škrata ujeti, da bi povedal za zaklade v Begunjščici. V visok škorenj so nastavili slanike in krajec kruha, na dno pa še zelenko močnega žganja. Bergmandelc je pojedel slane ribe in se lotil žganja. To mu je hitro stopilo v glavo. Začel si je pomerjati škorenj. Ker mu je bil prevelik, je vtaknil obe nogi vanj, a ven ni več mogel. Pristopili so k njemu rudarji, ki so bili dotlej skriti. Možic jim je povedal, da iz studenca Roža pod vrhom Begunjščice v božični noči teče zlato namesto vode, medtem ko v Begunjah bije polnoč.

Rudarji so bili izdane skrivnosti zelo veseli. Bergmandelcu so sezuli škorenj in mu v zahvalo dali še preostanek žganja in škrat je hitro izginil. Rudarji pa niso vedeli, da je pogovoru med njimi in gorskimi škratom prisluškoval eden od nadzornikov, eden od tujcev, ki je komaj zmerjati znal po kranjsko. Ta nadzornik je vedno oprezal za rudarji in jih priganjal k delu. Ko je slišal škratove besede, je kupil celo Begunjščico in tako postal gospodar vseh rudnih bogastev v gori. Božično stražo v rudniku je

pridržal zase. Ko se je bližala polnoč, je s škafof prišel k studencu Roža. Ko se je v Begunjah opolnoči oglasil zvon, je hitro podstavil škafof pod curek vode v studencu in začel spremljati donenje zvona – ena, dve, tri ... Zdelo se mu je, da

Begunjščica Foto: Franci Horvat

curek cinglja kot zlato in ne žubori kot voda – ... devet, deset, enajst – tedaj bi moral hitro odstaviti škafof, a v upanju, da bo padlo vanj še nekaj zlata, je zamudil trenutek, ko je zvon utihnil. Hitro je segel v škafof, a namesto bleščečega zlata je bila v njem ledeno mrzla studenčnica. Zaradi pohlepa je bil ob vse.

(Vir: Begunjščica – gora in ljudje, Almanah; Janez Jalen, Zlato v Roži)

Ne le škrati, ki varujejo rudna bogastva, tudi druga skrivnostna bitja, ki so nekdanje živela po gozdovih, so bila povezana z rudarstvom. Plavži so potrebovali mnogo lesa za oglje. Treba je bilo trebiti gozdove. (Nemška beseda "roden" pomeni trebiti, od tod beseda rovt, ki pomeni čistino sredi gozda.) Na šture podrtih dreves so drvarji zasekavali križe. Na takem štoru bi drvar, ki bi ga v gozdu zalotila divja jaga, našel varnost.

Tudi vile in njihove malo starejše vrstnice, žalžene, so na štoru, zaznamovanem s križem, našle zavetje pred gozdnimi in divjimi možmi.

Poljanska baba

V starih časih je živela pod Belščico v starem gradu tuja, a mogočna rodbina. Graščaki s tega gradu so gospodovali daleč naokrog. Kmetje so jim morali kot sužnji zidati grad, lomiti kamenje, trebiti gozd in zemljo orati. Za plačilo pa so dostikrat morali sedeti v temni ječi, za katero so sami sejali pesek in žgali apno. Kakor kamen je bilo trdo srce velikašev v gradu pod Belščico. Gospa in gospod sta bila neusmiljena, njuna hči edinka pa tudi ni bila nič drugačna.

V jeseni na svetega Mihela dan so bili na lovu in kmetje so morali goniti zveri.

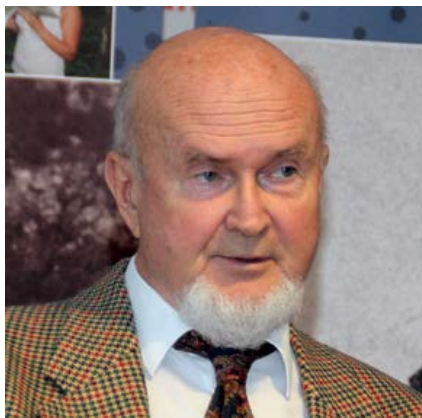
Lovci so bili postavljeni po gozdu in dobro zavarovani, da se jim ni bilo bati divjih zveri. Tudi graščakova hči je bila na lovu. Na skali stoje je videla, kako je blizu nje divja zver zgrabila že ranjenega starega gonjača. Lahko bi ga rešila, a se ni ganila z mesta. Tudi sluga, ki je z orožjem stal poleg mlade ženske, ni smel na pomoč. Kruto mladenko, ki je imela kamnito srce, je tedaj doletela kazen. V hipu je okamnela. Tam še dandanes stoji in bo stala, dokler se ne bo rodil njen rešitelj. A prej bodo na Mežakli vse smreke devetkrat posekane in bodo devetkrat druge zrasle. Graščak in graščakinja sta zapustila grad in odšla daleč, da nihče ne ve kam. Njuna hči pa kot velika mogočna skala še danes stoji v rebri nad vasjo Poljane blizu Blejske Dobrave in čaka na rešitelja. Domačini so skali dali ime Poljanska baba. Za vedno bo zgodba krute graščakinje zapisana v kamnu, v katerega se je spremenila.

(Vir: Jakob Kelemina, Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva) ◉

Tone Strojin

(1938–2016)

Miro Eržen

Slovenski planinci in gorniki smo se 22. julija 2016 na ljubljanskih Žalah poslovili od prof. dr.

Toneta Strojina, planinskega tovariša in prijatelja, neutrudnega in aktivnega člana organov Planinske zveze Slovenije, kateri je s svojim dolgoletnim prizadevnim delom na številnih področjih dal neizbrisen pečat. Pripadal je generaciji pomembnih planinskih osebnosti, ki je s svojim širokim pogledom, strokovnostjo, ustvarjalnostjo in navdušenjem oblikovala in razvijala slovensko planinsko organizacijo v letih, ko je ta močno širila svojo dejavnost. Utrjevala se je v domačem družbenem in športno-rekreacijskem okolju ter postajala enakopraven sogovornik sorodnim planinskim organizacijam v alpskem območju in tudi pomemben dejavnik pri vzpostavljanju odgovornega odnosa do gorskega sveta.

Po včlanitvi v planinsko organizacijo leta 1953 je kmalu začel z delom v Mladinski komisiji PZS ter na osnovi svojih izkušenj in pridobljenega znanja že v letu 1964 napisal *Priročnik za mladinske vodnike*. Strokovnost, pripravljenost za delo in širina planinskega obzorja sta ga uvrstila med najaktivnejše planinske funkcionarje in delavce, saj je bil v obdobju 1969–1990 s presledki član upravnega odbora PZS, dvanajst let načelnik Kulturno-propagandne komisije in v mandatnem obdobju 1986–1990 tudi podpredsednik PZS. V tem obdobju je posebno pozornost posvečal sodelovanju s planinci iz Hrvaške, Bosne in Hercegovine ter tudi aktivni vlogi PZS v okviru srečanja treh dežel. Zelo se je zavedal pomembnosti varovanja okolja – posebno še občutljivega gorskega sveta, kar je izpostavljal tako na srečanju treh dežel kot tudi v vlogi predsednika Komisije za varstvo narave v okviru Planinske zveze Jugoslavije in navsezadnje tudi kot eden izmed pobudnikov ustanovitve Gorske straže v okviru PZS. V programskih usmeritvah PZS, ki jih je zagovarjal, je opozarjal na neizkoriščenost

potenciala slovenskih planinskih koč in poti na področju turizma ter poudarjal potrebo, da širša družbena skupnost to prepozna in tudi ustrezno ovrednoti ter podpre. Široko razgledan je videl prihajajoči razvoj novih gorskih športov in dejavnosti ter poskušal najti načine in vzvode, kako jih vključiti v dejavnosti planinske organizacije. Vsekakor teme in dileme, ki so še kako aktualne tudi danes in za katere iščemo usmeritve in rešitve. Posebno pozornost je Tone Strojin posvečal osvetljevanju, preučevanju in dokumentiranju slovenske planinske zgodovine. Tako je leta 1970 napisal *Gradivo za slovensko planinsko zgodovino* in v letu 1978 še razširjen *Oris slovenske planinske zgodovine*. Bil je pronicljiv raziskovalec življenja in dela pomembnih osebnosti iz obdobja delovanja SPD. Tako so izpod njegovega peresa prišle monografije o Ivanu Žanu in Triglavskih prijateljih (*Gorsko društvo Triglavski prijatelji – predhodnik Slovenskega planinskega društva*, 1978), Ivanu Bergincu - Štruklju (*Prvi čez steno*, 1986), Jakobu Aljažu (*Jakob Aljaž v slovenskem planinskem izročilu*, 1980), Franu Orožnu (*Fran Orožen in začetki Slovenskega planinskega društva*, 1993), Miri Marko Debelakovi in Edu Deržaju (*Strmine njunega življenja*, 2000), ter dve knjigi o Henriku Tumi (*Dr. Henrik Tuma, veliki slovenski alpinist, publicist in politik*; 1976; *Dr. Henrik Tuma*, 2008). Leta 1980 je izbral in uredil razprave dvanajstih avtorjev v knjigo *Triglav, gora naših gora*; uvodno poglavje in še tri je napisal sam. Vse to gradivo je predstavljalo vsebinsko in materialno podlago za planinski muzej, saj je vodil tudi pripravljalni odbor za njegovo ustanovitev v Ljubljani. Žal se namera takrat ni uresničila, zbrano gradivo skupaj z izdanimi publikacijami pa je bilo v veliko pomoč pri ustanovitvi Triglavske muzejske zbirke leta 1984 in 2010 ob postavitvi stalne razstave Slovenskega planinskega muzeja v Mojstrani. Seveda sodi v ta sklop dela

Strojina tudi organizacija številnih prireditelj, ki so bile tako ali drugače povezane z znanimi osebnostmi iz slovenske zgodovine planinstva in gorništvu; na primer ob 90-letnici Aljaževega stolpa in Triglavskega doma na Kredarici; ob 100-letnici rojstva Janka Mlakarja, ob 115-letnici rojstva Frana Kocbeka, ob 200-letnici prvega vzpona štirih srčnih mož na Triglav, če omenimo samo nekatere.

Poleg že naštetih monografij obsega publicistično delo Strojina tudi številne članke in objave v *Planinskem vestniku*, kjer je bil med drugim tudi nad petnajst let član uredniškega odbora in je tako pomembno prispeval k vsebinski in aktualni podobi te naše najstarejše revije.

Več kot petdeset let je spremljal delovanje in razvoj slovenske planinske organizacije in ji posvetil večino svojega publicističnega dela. Spominjal se je ljudi in dogodkov, obletnic in dosežkov; o vsem tem in še o mnogih drugih sorodnih temah je pisal z vso zavzetostjo in tehtno, kolikor mu je bilo le mogoče. Tako je spomin na marsikaj in marsikoga *otel* pozabi. S svojim nadvse obsežnim delom je eden glavnih pričevalcev, kako dragocen je *Planinski vestnik* kot imenitna kronika vsega slovenskega planinstva.

Seveda pa ne moremo mimo drugih publikacij, ki jih je objavil oziroma izdal. Poleg že omenjenega *Orisa slovenske planinske zgodovine* sodijo med najpomembnejše še *Etika in odgovornost v gorah*, *Gorništvu*: izbrana dela iz sociologije gorništvu, planinski spomini z naslovom *Poti skozi lepote*, za tuje planince je pripravil brošuro *Julijske Alpe*, ki je bila prevedena v angleščino. Je tudi soavtor vodnika *Julijske Alpe* in urednik vodnika po *Ljubljanski mladinski krožni poti*.

V začetku leta 2009 je kmalu po svoji sedemdesetletnici po dolgih desetletjih zbiranja in priprav izdal svoje življenjsko delo *Zgodovino slovenskega planinstva*, ki je še posebno za starejša obdobja nadvse važen vir podatkov. Po tem njegovem temeljnem delu seže vsakdo, ki želi pisati o naši planinski zgodovini in prav tako tudi vsi, ki jih veseli brati o vztrajnem delu številnih srčnih ljudi, ki so pripomogli, da se je pri nas razcvetelo planinstvo kot le malokje. Za svoje delo in dosežke je Tone Strojin prejel številna priznanja, med drugim zlati častni znak PZS, zlati znak PSJ, medaljo dela in najvišje priznanje PZS – svečano listino. Ob nenadnem odhodu se slovenski planinci in gorniki z veliko hvaležnostjo in globokim spoštovanjem hvaležnostjo njegovi osebnosti, ki bo ostala svetel vzor pripadnosti planinskemu delovanju in ljubezni do gora. ●

Čeprav gre sezona počasi h koncu in je prvi jesenski hlad že objel naše vršace ter začel spreminjati barvo listov na drevju, je bilo kar precej dogajanja v naših in tujih stenah. Zatorej bi bilo na mestu, da ne dolgovezimo preveč in se brž posvetimo našim plezalcem, ki so zagnano lovili lepe sončne dneve za uresničevanje sezonskih želja.

Domače stene

Količina težjih vzponov počasi zamira, a za pretekli mesec velja izpostaviti vzpone Tjaše Jelovčan (AO Kranj), ki se je še z gosto montblanško krvjo nemudoma podala v Triglav in z Nejcem Klemenčičem (AO Tržič) preplezala smer **Na drugi strani časa (350 m, VIII/VII+)**. Tjaša je bila navdušena nad strmo in konstantno plezarijo v odlični skali z lepimi prehodi, nekoliko manj pa s plezanjem do roba stene, zato sta sestopila s spusti po vrvi po Skalaški smeri. Da, romantična plat izgublja veljavo in mladina že v rosnih letih skrbi za kolena za jesen življenja. Ker je "privarčevala" pri obrabi kolen, se je Tjaša že naslednji dan navezala z Blažem Tehovnikom in med vsem prepadjem, ki ga premore ta naša deželica, izbrala, jasno, prepade Triglava. Tokratni cilj je bila **Bergantova smer (350 m, VIII+IX-)**. Najtežji raztežaj sta oba preplezala v drugem poskusu, ko sta se zedinila, da so tiste majhne izbokline in nepravilnosti v gladki steni stopi in oprimki. Da pa dan le ni bilo tako popoln, kot se je zdelo na prvi pogled, je poskrbela navihana Tjašina jopica, ki se je odločila, dasiravno ima lastnico rada in jo nanjo

vežejo lepi spomini, da ji ne bo sledila domov, temveč se bo nastanila in najbrž tudi prezimila nekje v območju Helbe, Bergantove in Metro-polisa. Starejši poznavalci vedo povedati, da je jopica zaklicala še "Poberi me drugo pomlad" in z vetrom odvihrala na zasluženih počitek.

Omeniti velja tudi vzpone Nejca Pozveka (Posavski AK) in Andreja Grmovška (AO Kozjak), ki sta še v juliju preizkušala formo v Vršacu. Najprej sta se podala v smer **Onkraj resničnosti (1100 m, VIII-/VI-VII)**, kjer sta opravila verjetno tretjo ponovitev. Smer sta v celoti preplezala na pogled oz. *flash*. Smer sta leta 1989 preplezala Jože Šerbec in Edo Kozorog, ki je tako dodal svoji zbirki prvenstvenih smeri eno izmed najiminitnejših in drznih. Naslednji dan sta z rdečo piko opravila še s **Stebrom (350 m, VIII+/VI-VII)** in s tem šele drugo njegovo ponovitev. Smer sta leta 1984 preplezala Edo Kozorog in Miroslav Svetičič - Slavc, ki je čez nekaj let opravil tudi prvo zimsko ponovitev smeri. Prvo prosto ponovitev sta leta 2012 opravila Tadej Krišelj in Nejc Marčič.

Petra Klinar in Blaž Kramer (oba Akademski AO) sta pokukala čez Luknjo in nad Zadnjico v Vršacu preplezala **Puntarsko smer (800 m, VII-/V-VI)**. Njunjo pričakovanje je bilo veliko in na robu stene sta se strinjala s predhodniki, ki so govorili o lepoti in "oh in sploh super" smeri. Kramer je z detajlom smeri opravil, kot bi mignil, Petri je pa vzel nekaj minut več, saj se je jako želela preizkusiti in izvajanju komedij. In želja se ji je izpolnila, težave je čutila, ampak jih na koncu tudi premagala. Posebno veselje je predstavljala zgornja zajeda, ki ponuja številne razkošne in čvrste prijeme in ni

malo manjkalo, da bi Petra omenjeni raztežaj preplezala še enkrat, a je Blaž s privzdignjeno obrvjo zastrigel z ušesi in ostalo je le pri želji. Nekoliko sta pogrešala prisotnost klinov, ampak tudi tu je Petra našla nekaj pozitivnega, saj se je radostila ob dejstvu, da je bila prisiljena zabiti kak klin. Skratka, dan ne bo šel zlahka v pozabo in prav gotovo se bosta akterja še kdaj znašla v stenah nad Zadnjico. Nad dolino Tamar pa sta Gregor Malenšek in Neda Podergajs (AO Ljubljana-Matica) plezala v Travniku, in sicer v smeri **Sveča (800 m, VII-)**. Pripravljena na Frančkove šestice sta se veselila razpok vseh vrst, ki so v goste prijazno sprejemale metulje in ostala varovala z njunih plezalnih pasov.

V Pelcu nad Klonicami je prvo ponovitev doživela smer **Ples oblakov (200 + 150 m, IV+)**, in sicer sta jo opravila Katarina Rogelj in Luka Plut (oba AO Kranj). Zadovoljna nad njeno težavnostjo sta si na vrhu družno razdelila nekaj zelenjavnega okrepčila za sestop v Trento. Skladno z imenom pa so jima družbo delali oblaki, ki so veselo kolovratili okoli Pinje.

Prvo ponovitev je doživela tudi smer **Pajak (500 m, VI/IV+)** v južni steni Temena, ki sta jo opravila takisto člana kranjskega odseka Matej Arh in Klemen Gerbec. Fanta sta sicer smelo začela, a kasneje nekoliko zgrešila in dodala raztežaj svoje variante, ki sta jo ocenila nekje med zgornjo peto in spodnjo šesto stopnjo. Omenjeni raztežaj ponuja čudovito plezanje po počti, ki "požre" toliko metuljev, kot jih premoreš, pa še kakšnega zraven. Zadovoljna sta bila nad lepoto plezarije in vrnitvijo v skalno vertikalo.

Janez Kekec (AO Rašica) in Janez Marinčič (AO Ljubljana-Matica) sta preplezala

Desno smer (130 m, VI/V) v severni steni Lučkega Dedca. Mladi Kekec je zadevo preplezal prosto, četudi se prišteva med klasike, Janez pa je izkoristil naložbo v svojo plezalsko izobrazbo in za uspešen vzpon uporabil vse zvižaje in trike tehničnega plezanja. Jaka Križanič in Tadej Marolt (oba AK Vertikala) sta preplezala nekoliko redkeje ponavljano **Zajedo spominov (450 m, VI/V)** v SV steni Stenarja. Fanta sta kmalu ugotovila, zakaj je tako osamljena. Skala namreč ne ponuja veliko zaupanja in sta jo razdelila v dve skupini, in sicer na slabo in še malo slabšo. Tudi opremljenost smeri ni zgledna, tako da je potrebnega precej zabijanja, ki pa zaradi slabe skale ni mačji kašelj.

Nove smeri na domači grudi

V triglavski steni je avgusta nastala nova varianta Skalaške smeri, krivda za to pa gre Mariji Jeglič (AO Ljubljana-Matica) in njenima dvema prijateljema Evi Dolenc in Janezu Ciprlu. Namen je bil sicer preplezati Skalaško z Ladjo, a je Marija zavila malo po svoje in nastala je 150-metrška varianta **Roj Perzeidov (V+)**. Smer se priključi originalu en raztežaj pod ključnim mestom Ladje. Marija pravi, da je varianta zanimiva popestritev originala, poleg tega pa postreže tudi z odlično skalo.

20. avgusta sta Tadej Golob (AK Črna) in Peter Bajec (AO Železničar) potegnili novo smer v zahodni steni Vrha Osojne krnice nad Zadnjico. Osivela, a na trenutke še vedno poskočna starca sta si zaželela nekoliko razmigati artritčne kosti in sta v levem delu preplezala novo smer **Džoli (200 m, III-IV)**. Smer ni najlepša, je pa naša, sta modrovala ob vrčku piva in kovala načrte za prihodnost.

Pijanska smer Foto: Peter Bajec

Zlatorog Foto: Matej Balažič

V severni triglavski steni sta bila dejavna Matej Balažič (AO TAM) in Blaž Gladek (AO Kamnik), ki besno trenirata za prihajajočo odpravo v Patagonijo. Tako sta preplezala novo smer **Zlatorog (250 m, VI/IV-V)**, nad katero sta bila navdušena. Ponuja odlično skalo, lepe prehode in zaviljivo strmino. Do Amfiteatra sta dostopila po Skalaški smeri in naprej po Zlatorogovih policah.

Silvo Karo (AO Domžale) in Gorazd Pipenbaher (AK Slovenska Bistrica) sta bila dejavna v skrajnem desnem delu SZ stene Planje nad krnico za Zidno steno in sta preplezala dve novi smeri. Najprej sta konec avgusta preplezala **Bergmandeljca (200 m, VI+/V)**, ki poteka v odlični skali z lepimi prehodi, kjer pa je včasih kakšen meter več med varovali. Nekaj dni kasneje sta desno od Bergmandeljca potegnili še **Divjo jago (200 m, VII-/V-VI)**, ki je nekoliko težja, a z enakimi značilnostmi kot starejša sestra.

V severni steni Malega Špičja sta Janko Mikuž in Peter Bajec (oba AO Železničar) preplezala novo smer in ji nadela pomenljivo ime **Pijanska smer (200 m, VI-V)**. Skala v smeri je dobra in zelo prijazna do klinov in ostalega premičnega varovanja, tako da se v njej plezalec počuti relativno varno.

Sredi septembra sta Silvo Kragelj (AO Ljubljana-Matica) in Primož Lavrič (AO Kamnik) za dobrih sto metrov podaljšala Silvovo smer iz leta 2012 **Ledeno luno**, ki je po novem dolga 500 m in ocenjena s VII/IV-V. Konča se na vrhu Slovenskega turnca.

Nad Mlinarico je v južni steni Lešarjeve peči nastala nova smer izpod prstov Primoža Bregarja in Petra Bajca (oba AO Železničar). To je že četrta smer v tej zanimivi steni, ki preseneti

s kakovostjo kamnine in prehodi. Smer sta poimenovala **Gams (400 m, IV-V)**.

Kje so naše ladje?

Luka Kranjc in Albin Simonič (oba AO Celje-Matica) sta plezala v Rodi di Vael, kjer sta se preizkusila v **Spominski smeri Hermanna Buhla (400 m, IX)**. Smer sta prva preplezala Dieter Hasse in Lothar Brandler ter jo posvetila Hermannu Buhlu, ki se je leta 1956 smrtno ponesrečil na Chogolisi. Luka je smer preplezal prosto, Albin pa si je v težjih raztežajih pomagal s klini, prosto je šlo do VIII+.

Tjaša Jelovčan in Miha Zupin (oba AO Kranj) sta v treh dneh opravila z najdaljšo smerjo v Alpah, in sicer z več kot 4500 metrov dolgim **Peutereyskim grebenom**.

Imela sta se fantastično in pohvalila sicer dolgo, a na splošno čudovito in nepozabno turo.

Nejc Pozvek (Posavski AK) in Andrej Grmovšek (AO Kozjak) sta opravila odličen vzpon v Dolomitih, v SZ steni Civette, kjer sta zavila v novejšo smer **Colonne d' Ercole (1200 m, do IX, obv. VIII+)**, ki je bila preplezana leta 2012 (Alessandro Bau, Alessandro Beber in Nicola Tondini) in do njunega obiska deležna le ene ponovitve. Prvi dan sta tako preplezala sedemnajst raztežajev in uživala v lepoti popoldansko-večerno-nočnega ambienta v steni. Noč, ki je sledila, je bila nekoliko manj prijetna, saj je minila v iskanju udobnega polsedčega položaja in bitki z omahovanjem glave. Naslednji dan sta se nekoliko lažja v jutranjem hladu lotila še preostalih trinajst raztežajev do roba stene, kamor sta priplezala tik pred temo. V zadnjih treh zaporednih osmicah sta se morala pošteno potruditi in napeti vse sile, da sta lahko zavriškala na predvrhu Civette. Malce zaradi veselja nad

uspehom, malce pa zaradi groze ob triurnem sestopu v dolino. Nejc je dodal, da je težko strniti doživetje takšne *grand course* v nekaj stavkov, a k sreči spomini ne zbledijo.

Novice je pripravil
Peter Bajec - Poli.

NOVICE IZ TUJINE

Dve novi v Cordilleri Huayhuash

V Peruju so bili avgusta zelo uspešni Francozi, saj so med drugim opravili dva zanimiva prvenstvena vzpona v Cordilleri Huayhuash, ena smer je nastala v južni skalni steni gore Puscanturpa Este, 5442 m, druga pa v bližnji in precej znamenitejši Siuli Grande, 6344 m, in sicer v še nepreplezani vzhodni steni. Arnaud Bayol, Antoine Bletton, Cyril Duchene in Dimitry Munoz so prispeli v Peru sredi avgusta in postavili bazni tabor pri jezeru Seruacocha na višini 4800 metrov. Najprej so razmišljali, da bi za aklimatizacijo preplezali smer Poco Loco v Puscanturpi, ki so jo prvi preplezali leta 2012 nizozemski alpinisti, vendar so se po ogledu možnosti odločili, da bodo vstopili kar v centralni del južne stene, in to po novi smeri. Med 18. in 28. avgustom so nato preplezali 400-metrsko linijo, kjer so za varovanje uporabljali kombinacijo tradicionalnega oziroma klasičnega varovanja z nekaj svedrovci. Vrh so dosegli 26. avgusta, nato pa so v naslednjih dveh dneh prosto ponovili še raztežaje, ki jim jih ob prvem vzponu ni uspelo. Smer **El Juego Sumando** ima težave z oceno do 7b, prost vzpon v enem poskusu pa čaka na prihodnje plezalce. Za skalo pravijo, da je odlična.

Precej daljši vzpon v nekoliko drugačnih razmerah pa je čakal francosko navezo v vzhodni steni Siule Grande. Max Bonniot in Didier Jourdain sta iz baze ob jezeru Siula odšla v steno 24. avgusta. Vzpon sta začela po 750-metrskem vzhodnem stebri, ki ju je pripeljal v vršni del stene. Po dveh bivakih in plezanju s težavami do 6c sta dosegla vrh stebra, 5700 m, od koder sta se po vrvi spustila sto metrov navzdol in so se jima odprla vrata v mogočen severovzhodni greben Siule Grande. Zaradi prihajajočega poslabšanja vremena sta hitela naprej in nato še z enim bivakom preplezala 750 metrov snežno-lednega grebena, kjer se je naklonina ves čas gibala okoli 70 stopinj. Po bivaku v ledeniški razpoki na 6200 metrih sta vrh dosegla 27. avgusta zjutraj, nato pa ju je čakal še dolg sestop z enim bivakom po južnem grebenu, kjer sta pred 31 leti sestopala tudi Angleža Simon Yates in Joe Simpson (njuna epska zgodba je opisana v knjigi in filmu *Touching the Void* oz. *Dotik praznine*). Francoska smer z imenom **Le bruit des glaçons** je visoka 1400

metrov, njena ocena pa 6c, 70°. Preplezana je v alpskem slogu brez uporabe svedrovcev.

Zimski solo v Patagoniji

Kanadčan Marc-André Leclerc in Avstrijec Markus Pucher sta si svoje cilje sredi evropskega poletja našla v zimski Patagoniji. Njuni cilji so bili solo vzponi na Torre Egger, 2850 m, Cerro Torre, 3128 m, in Cerro Polone, pribl. 2600 m. 17. septembra je Leclerc dosegel vrh Torre Eggerja in s tem postal prvi, ki mu je uspel zimski solo vzpon. Vzpon je opravil nekje v okviru smeri **Winter Link-Up** (6a, A2, 90°, 950 m) v jugovzhodni steni, ki so jo avgusta 2010 prvi preplezali Dani Arnold, Thomas Senf in Stefan Siegrist, kar je bil prvi zimski vzpon na goro. Leclerc se je v osrednjem delu lotil variante čez ledeni žleb (W13) pod ogromnim serakom v desni strani vzhodne stene, nato ga je čakal kombinirani raztežaj (M5, A1) ter še krajši skalni del (6a) do vršne stene. Je prvi, ki je goro preplezal

Cerro Torre, Torre Egger in Cerro Standhardt
Foto: Boris Strmšek

sam pozimi, opravil je drugi zimski vzpon in obenem drugi solo vzpon nanjo. S tem je zaokrožil solo trilogijo Cerro Torre, Cerro Standhardt in Torre Egger. Zelo razgibano patagonsko zimsko pustolovščino je imel Marcus Purcher, ki je po smeri **Ragni** (M4, 90°, 600 m) sam poskusil splezati na vrh Cerro Torreja. Če bi mu uspelo, bi bil to že njegov tretji solo vzpon po isti smeri na vrh gore, vendar so ga raztežaj pod vrhom odvrnile zelo slabe razmere. Je pa obljubil, da ponovno poskusi naslednje leto. Ni pa bil to njegov edini cilj. Pred tem se je lotil tudi Fitz Roya, 3405 m, in po smeri **Supercanaleta** (VI, 90°, 1500 m) je prišel okoli 300 metrov pod vrh, po poskusu v Cerro Torreju pa je odšel še pod Cerro Polone in po smeri **Cara Sur** (IV, 65°, 400 m) dosegel vrh 17. septembra. Na vrhu se je moral tudi varovati, zadnji zahtevni metri pa so odvrnili že kar nekaj alpinistov. S tem je opravil prvi solo in prvi zimski vzpon na goro.

Španska smer
Foto: Boris Strmšek

Prosto čez Špansko smer v Veliki Cini

Poljska plezalca Jacek Matuszek in Łukasz Dudek sta konec avgusta opravila še le drugo prosto ponovitev **Španske smeri** (8b+, 500 m) v severni steni Velike Cine (2999 m) v Dolomitih. Španska *direttissima* iz leta 1977 je bila prvotno preplezana tehnično (VI, A3), nato nekoliko pozabljena, leta 2003 pa je s prostim vzponom poskusil Italijan Mauro Bole - Bubu, ki mu je uspelo ponoviti vse raztežaje do ocene 8a+, ostal mu je le eden, najtežji raztežaj čez veliko streho. Tako je prvi prosti vzpon po številnih predhodnih neuspelih poskusih avgusta lani opravil Avstrijec Much Mayr in mu dal oceno 8b+/8c.

Poljaka sta lani v tem času prosto opravila z **Bellavisto** (8b+, 500 m) v Zahodni Cini, letos julija pa sta se lotila Španske smeri. Na začetku se jima je zdela nekoliko nenavadna, oviralo

ju je tudi vreme, a počasi sta napredovala. Prva ovira je bil že uvodni raztežaj, ki je bil bistveno težji od 6b+, kakor je bil označen. Vmes jima je zmanjkalo časa, nato pa sta se konec avgusta oba spet vrnila v steno, da dokončata začetno. Najprej sta se odpravila v smer za osvežitev spomina in namestila nove svedrovice na varovališča, kjer so bili stari že v slabem stanju. Drugi dan sta se lotila smeri zares. Dudek je uspel preplezati ključni raztežaj v prvem poizkusu, Matuszek v tretjem, nato pa ju je čakal še zgornji del stene, ki je sicer nekoliko lažji, pa vendar postreže še z dvema raztežajema z oceno 7c. Nato ju je ulovila noč. Odločila sta se, da nadaljujeta s čelnimi svetilkami in vrh sta dosegla ob pol štirih zjutraj. S tem sta na svoj bogati spisek prostih ponovitev dodala še eno izmed najtežjih smeri v Alpah. Za njima so namreč že proste alpske smeri, kot so **Silbergeier** (8b+), **End of Silence** (8b), **Des Kaisers neue Kleider** (8b+), **Brento Centro** (8b), **Bellavista** (8b+) in druge.

Boris Strmšek - Strmina

Sudar do prvega balvana 8B

Zan Sudar je avgusta plezal v Magic Woodu, kjer je nanizal nekaj izjemno težkih balvanskih vzponov. Najpomembnejši zanj je bil uspešen vzpon v problemu Steppenwolf (8B), kar je njegov najtežji vzpon v balvanih. Dobro formo je potrdil še v problemih One summer in paradise (8B), The bomb is explosion (8A) na *fleš* in Muttertag (8A).

Janja Garnbret svetovna prvakinja!

Sedemnajstletna Janja Garnbret se je na svetovnem prvenstvu v težavnostnem plezanju v Parizu z vrhom v finalni smeri povzpela v vrh svetovnega plezanja. Druga je bila Anak Verhoeven, ki je v finalu enako kot naša tekmovalka dosegla vrh smeri, vendar se je Garnbretovi obrestovalo boljše plezanje v polfinalu. S tretjim mestom je za popoln slovenski večer poskrbela Mina Markovič in s tem dosegla že svojo peto medaljo na svetovnih prvenstvih. Na zadnjem svetovnem prvenstvu v Gijonu je bila druga v težavnosti in tretja v kombinaciji, prej pa je osvojila še dve medalji v kombinaciji. Naša reprezentanca je imela prvič v zgodovini svetovnih prvenstev dve tekmovalki na zmagovalnem odru. Janja Garnbret je po Martini Čufar, ki je naslov svetovne prvakinje osvojila v Winterthurju leta 2001, druga slovenska plezalka z naslovom svetovne prvakinje.

Poleg ženskih odličij je 16. septembra slovenski tekmovalac Gregor Selak na svetovnem prvenstvu v športnem paraplezanju osvojil bronasto kolajno v kategoriji Rp3, v kateri tekmujejo plezalci z omejenim gibanjem sklepov, močjo in ravnotežjem, kar je druga slovenska kolajna na svetovnih prvenstvih v paraplezanju. Na največjem športnoplezalnem dogodku letošnjega leta se je v finale težavnosti uvrstil tudi Domen Škofic, ki je zasedel 4. mesto, do polfinala pa so priplezali Jernej Kruder z 11. mestom v balvanih, Urban Primožič z 12. mestom v težavnosti in Rebeka Kamin (21. v težavnosti). V kvalifikacijah svetovnega prvenstva so nastopili še Tjaša Kalan, ki se je v težavnosti uvrstila na 27. mesto, balvanistki Tjaša Slemenšek in Julija Kruder, ki sta tekmovanje sklenili na 27. oz. 29. mestu, ter Martin Bergant (37. v težavnosti) in Gregor Vezonek (45. v balvanih).

Novice je pripravil
Peter Mikša.

Literarni natečaj

Spomladi smo vse, ki radi ubesedite svoja doživetja, povezana s hribi, povabili k sodelovanju na nagradnem literarnem natečaju. Ali je bilo merilo, da naj bodo zgodbe zabavne oz. šaljive, razlog, da na naš naslov ni prišlo dovolj besedil, da bi natečaj izpeljali do konca, ali ste morda počitnice preživljali bolj aktivno kot s tipkanjem, ne vemo, bomo pa zato natečaj predvidoma kmalu ponovili. Pa naj vam bo ta informacija za spodbudo in razmislek, o čem boste pripovedovali.

Uredništvo

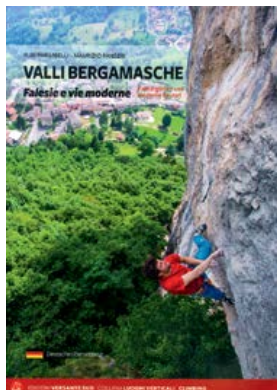
P. Herold, A. Cardia, D. Deidda, C. Pitzalis: Mountain Bike in Sardinia. 77 rides between the mountains and the sea. Edizioni Versante Sud, Milano, 2016. 432 str., 33,00 EUR.

Kot je iz naslova razvidno, gre za gorsko kolesarske ture na območju Sardinije, ki so koncentrirane na vzhodnem in južnem delu otoka. V uvodnem delu knjige so napotki o gorskem kolesarjenju, posebno poglavje je namenjeno geološki sestavi Sardinije, najdemo tudi mini slovarček uporabnih izrazov. Pri vsakem opisu je kar 14 uporabnih simbolov, pregledna skica ter diagram vzponov in spustov. Knjiga je delo kar štirih avtorjev, ki je druga, prenovljena izdaja. Vodnik je napisan v angleščini.

Yuri Parimbelli, Maurizio Panseri: Valli Bergamasche. Falesie e vie moderne/ Klettergärten und moderne Routen. Edizioni Versante Sud, Milano, 2016. 416 str., 33,00 EUR.

To je plezalni vodnik klasičnih in modernih plezalnih smeri v območju kraja Bergamo (blizu Milana). Plezališč je v tem območju cela vrsta, kjer so ponekod tudi daljše smeri,

kar je sicer za vodnike te založbe dokaj netipično. Med poglavji/sectorji so članki plezalcev, ki v tem območju plezajo ali so postavljali smeri. Vodnik je napisan v italijanščini, opisi pa tudi v nemščini. Vodnike lahko naročite tudi po svetovnem spletu.

Vladimir Habjan

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza je objavila razpis najvišjih priznanj PZS za leto 2016, ki jih bo PZS podelila na slavnostni prireditvi 3. decembra v Lendavi. Upravni odbor PZS se je 6. oktobra sestal na 11. seji v tem mandatnem obdobju. Na dnevnem redu je bilo kar nekaj zanimivih točk, tudi o gibanju članstva v letošnjem letu, o dvonamenskih planinskih poteh, sodelovanju s Planinsko zvezo Češke, projektu planinskih vasi v Sloveniji idr. Kaj so sklenili, bomo poročali v naslednji številki *Vestnika*.

S planinskimi dogodki, združenimi pod imenom Slovenija planinari, se je evropskemu tednu športa med 10. in 28. septembrom že drugič pridružila tudi PZS s svojimi društvi. Ob ponovnem odprtju krožno-kabinske žičnice na

Kaninu so iz PZS sporočili, da lahko za vožnjo z veljavno planinsko izkaznico uveljavljate popust, do začetka poletne planinske sezone 2017 pa se ob novopostavljenem bivaku oz. zimski sobi obeta tudi vnovično odprtje Doma Petra Skalarja na Kaninu.

Mladinska komisija (MK) bo 12. novembra dobila novo vodstvo. Da bi razvejane niti MK poprijelo čim več svežih in zagnanih rok, so objavili razpis kandidacijskega postopka za volitve v organe MK PZS za mandatno obdobje 2016–2018, rok za oddajo vlog je bil 6. oktober. MK je sredi avgusta pripravila izlet za otroke slovenskih vojakov, zagnane mlade planince pa povabila na 28. državno tekmovanje Mladina in gore, ki bo potekalo 21. januarja 2017 v Idriji v organizaciji OŠ Idrija in PD Idrija. Regijska tekmovanja se bodo zvrstila letošnje jesen, 12. novembra, kjer bodo udeleženci reševali naloge iz splošnih planinskih vsebin.

Vodniška komisija je izvedla kopna izpopolnjevanja v Planinskem učnem središču Bavšica in objavila razpis za zbiranje predlogov za najvišje vodniško priznanje, imenovano častni vodnik PZS. Naziv častni vodnik PZS se podeli vodniku PZS za izjemen prispevek na področju prostovoljnega vodništva ali za vodništvo v okviru PZS in je poteklo vsaj 30 let od njegove prve registracije.

Gospodarska komisija je posredovala razpis za najemnika Planinskega doma I. Štajerskega bataljona na Čreti, rok za oddajo ponudb je 30. oktober. Koča na Hleviški planini ima nova otroška igrala, z naslovom naj planinska koča 2016 pa so obiskovalci gora okitili Valvasorjev dom pod Stolom (več o tem v tej

številki *Vestnika*). Planinske kočje že zapirajo svoje duri in prehajajo na jesenski delovni čas. Priporočamo, da pred načrtovanim prenočevanjem ali obisku predhodno preverite informacije o odprtosti, več na: www.pzs.si/koce.php.

Komisija za planinske poti (KPP) je poročala o obnovljenih in popravljivih zavarovanih planinskih poteh v visokogorju. Poletno-jesenske akcije so potekale na Batognici, Prisojniku/Prisanku, na več poteh na Triglavu, na Škrlatici, Jalovcu idr., varneje in udobneje pa se obiskovalci lahko podajo tudi s planine Kisovec na Malo in Veliki planino. KPP še obvešča, da je zaradi poškodovanih varoval pastirska pot iz Logarske doline na Okrešeljo do nadaljnega zaprta, pod vrhom Vrtače pa je prišlo do večjega podora, rob je nestabilen in se mu ni varno približevati. Obiskovalce gora prav tako prosijo, da vse opažene poškodbe in pomanjkljivosti na planinskih poteh sporočajo na e-naslov poskodbe.poti@pzs.si.

Komisija za varstvo gorske narave je povabila na naravovarstvene dogodke odseka za varstvo narave PD Kum Trbovlje, Meddruštvenega odbora planinskih društev (MDO PD) Zasavje in Odseka za varstvo gorske narave Savinjskega MDO PD.

Komisija za alpinizem (KA) je razpisala obnovitveni seminar za alpinistične inštruktorje, zimski plezalni tabor za perspektivne alpiniste Chamonix 2016, potekal bo od 15. do 23. oktobra. Poročali so z alpinističnega tabora Mali Koritniški Mangart pod vodstvom Luke Stražarja in Nejca Marčiča, o slovenski mladinski alpinistični reprezentanci, ki je v začetku avgusta gostila v naših stenah norveške alpiniste, in o Nastji Davidovi in

Seznam zaprtih poti na dan 27. 9. 2016 ob 20.59

Informacije o zaprtih planinskih poteh najdete na spletni strani <http://stanje-poti.pzs.si/>.

Na podlagi obvestil društev in skrbnikov poti jih zbira ter objavlja PZS. Hoja po planinskih poteh je na lastno odgovornost.

Odsek: Dovška JZ Čez Kamen S

Lahka pot, dolžina = 898 m, Področje: Gorenjska, Julijci, skrbnik: PLANINSKO DRUŠTVO RADOVLJICA Pogačnikov dom–Pihavec (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Razcep ob Bistrici Most pod žičnico

Lahka pot, dolžina = 2328 m, Področje: Kamniško Bistriški, skrbnik: PLANINSKO DRUŠTVO KAMNIK Koželjeva pot ob Kamniški Bistrici (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Petačev graben Selo nad Polhovim Gradcem

Lahka pot, dolžina = 1622 m, Področje: Notranjska, skrbnik: PLANINSKO DRUŠTVO BLAGAJANA Petačev graben–Prosenov grič (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Kanja greben Bavški Grintavec

Zelo zahtevna pot, dolžina = 335 m, Področje: Posočje, skrbnik: PLANINSKO DRUŠTVO JESENICE Koča pri izviru Soče–Bavški Grintavec (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Na Bavški Grintavec čez sedlo Kanja (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Zavetišče pod Špičkom–Kanja–Bavški Grintavec (Pot prijateljstva) (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Poče Na Strelanjih

Lahka pot, dolžina = 1319 m, Področje: Posočje, skrbnik: PLANINSKO DRUŠTVO CERKNO Poče–Medrce–Porezen (Posamezni odseki so ZAPRTI.) Poče–Porezen (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Na Strelanjih Medrce S

Lahka pot, dolžina = 2195 m, Področje: Posočje, skrbnik: PLANINSKO DRUŠTVO CERKNO Poče–Porezen (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Na Strelanjih Sedlo Medrce

Lahka pot, dolžina = 1275 m, Področje: Posočje, skrbnik: PLANINSKO DRUŠTVO CERKNO Poče–Medrce–Porezen (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Odsek: Rinka S Rinka V (novi)

Zahtevna pot, dolžina = 669 m, Področje: Savinjska zahod, skrbnik: PLANINSKO DRUŠTVO CELJE-MATICA Logarski kot–Izvir Savinje (Posamezni odseki so ZAPRTI.)

Pred dnevi so policisti posredovali obvestilo o večjem podoru na severnem delu Vrtače. Markacisti PD Tržič so se po ogledu stanja poti odločili za manjšo prestavitev planinske poti.

Na mestu prestavljene poti so obstoječo pot fizično zaprli in postavili opozorilno tablo ter z novimi markacijami preusmerili pot na novo, spremenjeno traso. Ker obstaja nevarnost nadaljnjih podorov, svetujejo, da upoštevate spremembo in se na Vrtačo povzpnete po nadomestni poti. Zaradi poškodovanih varoval je Pastirska pot, ki vodi iz Logarske doline na Okrešelj, do nadaljnjega zaprta, ker so plazovi močno poškodovali varovala.

Mire Steinbuch

Maticu Joštu, ki sta se 15. septembra vrnila z alpinistične odprave Haptal 2016 v indijski Himalaji. Na spletni strani KA lahko tudi preberete, kje vse organizirajo alpinistično šolo.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je v tem obdobju skupaj z vso plezalno navdušeno Slovenijo držala pesti za naše tekmovalce na svetovnem prvenstvu, kjer smo v težavnosti po letu 2001 znova dobili svetovno prvakinja. Tokrat je bila nepremagljiva Janja Garnbret, na tretjem mestu se ji je pridružila še Mina Markovič. Janja je pometla z vso konkurenco tudi na prestižni tekmi Adidas Rockstars 2016 v Nemčiji. Več o uspehih športnih plezalcev najdete v Športnoplezalnih novicah. KŠP je razpisala seminar za pridobitev naziva vaditelj športnega plezanja, povabila na drugo tekmo državnega prvenstva v težavnosti (15. in 16. oktober v Tržiču) in v šolo športnega plezanja za otroke, mladino in odrasle. Rok za oddajo vlog na razpisu OKS v sodelovanju z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport ter Fundacijo za financiranje športnih organizacij v RS za športne štipendije za šolsko oziroma študijsko leto 2016/17 pa se je iztekel 7. oktobra.

Komisija za gorske športe je znotraj svojih aktivnosti povabila na duatlon Završnica in poročala z letošnjega sevniškega planinskega maratona.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je poročala o uspešnem in v polnosti doživetem že 8. turnokolesarskem taboru, ki je potekal od 13. do 18. avgusta v Kranjski Gori z okolico. Oddaja TV Slovenija *Migajraje z nami!* je konec avgusta na 2. programu predstavila Slovensko turnokolesarsko pot (STKP). KTK je vesela poročala o prvih

turnih kolesarjih, ki so s STKP že opravili in v dnevniko odtisnili vse žige kontrolnih točk. Pia Peršič in Andrej Martinčič sta po STKP kolesarila v enem zamahu, Marko Vidmar pa je STKP prevozil po ločenih etapah in prvi zaključil letos odprto STKP. KTK je povabila na jesensko turo, in sicer po odseku STKP na Veliko Milanjo, najvišji vrh Volovje rebri.

Na preventivnem področju so opozorili na odpoklic posameznih plezalnih artiklov proizvajalca Black Diamond, na zaščito s cepljenjem proti klopnemu meningoencefalitisu, na izdano priporočila PZS za gradnjo, vzdrževanje in obnovo zavarovalnih plezalnih poti in na dan varnejšega gibanja v gorah v kopnih razmerah v organizaciji Gorske reševalne službe Ljubljana s Športno zvezo Ljubljane.

Na spletni strani so povabili na festival pohodništva Dolina Soče, na praznovanje 120-letnice Triglavskega doma na Kredarici in k sodelovanju na fotografiskem natečaju Slovenskega planinskega muzeja (rok za oddajo je 2. maj 2017). Poročali so tudi o skorajšnji izdaji nove zbirke pravih zgodb nekdanjih časov z naslovom *Ljudje v gorah* izpod prstov prekaljenega planinskega publicista, romanopisca in člana našega uredništva Dušana Škodiča.

Zdenka Mihelič

Slovenski planinski muzej z nagrado kralja Alberta I.

Slovenski planinski muzej (SPM) je 3. septembra v gorski koči Diavolez-za na nadmorski višini

Nagrada Slovenskemu planinskemu muzeju je prvo tovrstno odlikovanje za Slovenijo. Na sliki s prejeto nagrado (z leve) predsednik PZS Bojan Rotovnik, nekdanji vodja SPM Miro Eržen, direktorica Gornjesavskega muzeja Jesenice Irena Lačen Benedičič, kustosinja SPM Eli Gradnik in veleposlanik Republike Slovenije v Švici Franc Mikša. Foto: Monika Pinter

2973 metrov s pogledom na švicarski štiritisočak Piz Bernina v Švici prejel nagrado Fundacije kralja Alberta I., kar je prva tovrstna nagrada za Slovenijo in potrditev pomembnega prispevka SPM k razvoju planinske kulture v celotnih Alpah in njegove vloge pri povezanju evropskih planinskih muzejev. Slovenski planinski muzej vse od ustanovitve spodbuja, razvija in oblikuje z gorami in planinstvom povezano identiteto Slovenije, so zapisali v obrazložitvi nagrade. SPM igra zelo pomembno vlogo narodnega arhiva slovenskega alpinizma ter je pomemben regionalni organizator kulturnih dogodkov in pospeševalec turizma. Fundacija kralja Alberta I. priznava njegov edinstven kulturni prispevek k celotni alpski regiji, v muzeju pa vidi pomembnega partnerja v nastajajoči gosti mreži evropskih planinskih muzejev. SPM je bil leta 2012 med nominiranci za evropski muzej leta, nagrada Fundacije kralja Alberta I. pa je drugo visoko priznanje iz tujine.

"To je veliko priznanje vsem generacijam slovenskih planincev, ki so ustvarjali slovensko planinsko zgodovino, posebej pa še tistim planinskim zanesenjacom v Mojstrani na čelu z Avgustom Delavcem, ki so z zbiranjem materialne in snovne dediščine slovenskega planinstva leta 1984 omogočili odprtje Triglavske muzejske zbirke kot temelja današnjega Slovenskega planinskega muzeja. Seveda je nagrada namenjena tudi vsem posameznikom, ustanovam in donatorjem, ki so uredili projekt gradnje in vsebinske postavitve Slovenskega planinskega muzeja," je ob prejemu nagrade izpostavil nekdanji vodja SPM Miro Eržen. Direktorica Lačen-Benedičičeva pa je poudarila, da upa, da bo SPM kot edini planinski muzej v Sloveniji, ki deluje v okviru Zgornjesavskega muzeja Jesenice, prepoznan tudi kot nacionalni muzej, za kar si prizadevajo skupaj z ustanovitelji in partnerji. Med njimi je tudi Planinska zveza Slovenije, ki delovanje muzeja vseskozi aktivno podpira. Predsednik PZS Bojan Rotovnik je dejal,

da je nagrada v prvi vrsti zahvala in priznanje vsem, ki so v preteklosti kakorkoli sodelovali pri vzpostavitvi in dosedanjem več kot šestletnem delovanju muzeja, še posebej pa vodji projekta postavitve muzeja in nekdanjemu vodji muzeja Miru Erženu ter Občini Kranjska Gora. Fundacija kralja Alberta I. je bila ustanovljena leta 1993 v spomin na belgijskega kralja Alberta I., izjemne osebnosti, alpinista in velikega ljubitelja gora. Fundacija je nagrade letos podelila dvanajsti, in sicer za izjemne in trajne dosežke posameznikov ali ustanov, ki imajo pomemben vpliv na gorski svet in zaščito Alp. Svoboda, etičnost in odgovoren ter spoštljiv odnos do gorskega okolja so glavni kriteriji, na katerih temelji podeljevanje nagrade. Do zdaj je nagrado, ki jo podeljujejo vsaki dve leti, prejelo že več kot 50 prejemnikov. Poleg našega planinskega muzeja kot edine nagrajene ustanove letos so letošnji prejemniki nagrade kralja Alberta I. tudi italijanska

alpinistka Nives Meroni in zamejski Slovenec Roman Benet, ki sta se skupaj povzpela že na trinajst od štirinajstih osemstisočakov, nemški raziskovalec zemeljskih plazov Michael Krautblatter ter švicarska plezalca Claude in Yves Remy.

Po sporočilu za medije povzela Zdenka Mihelič.

Promocija trajnostne mobilnosti v Julijskih Alpah

20. septembra 2016 je potekal rekreacijsko-naravoslovni dogodek Kolesarski izlet po Bohinju. V okviru Evropskega tedna mobilnosti in v sodelovanju z Občino Bohinj ga je kot točko programa Europe Direct za Gorenjsko, skupaj s partnerji projekta Parkiraj & Doživi naravo, organizirala agencija RAGOR.

Junaki animiranega filma *Premik v glavi, premik k naravi* – promocija mehke mobilnosti v Julijskih Alpah

REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA RAZVOJ
IN EVROPSKO KOHEZIJSKO POLITIKO

Na dogodku je bilo uporabljenih tudi 14 novih koles z dodatno opremo, ki so bila kupljena v okviru projekta. Namen dogodka je bil opozoriti na pomen trajnostnih potovalnih načinov in alternativnih oblik mobilnosti v povezavi z njihovimi pozitivnimi vplivi na zdravje. Dogodek je vključeval vodeno kolesarjenje z izkušnim kolesarsko-turističnim vodnikom po kolesarski poti Bohinj. Udeleženci so ob postanku v Centru TNP Bohinj v Stari Fužini zvedeli še več o tej dejavnosti na zavarovanih območjih narave, in sicer o novem sistemu info točk trajnostne mobilnosti v Julijskih Alpah: Naj vas narava zapelje in o dveh izposojevalnicah koles. Izposojevalnici sta locirani v Bohinjski Bistrici (agencija Hike & Bike) in v Stari Fužini (Center TNP Bohinj). Njuna prednost je, da ob predhodni najavi kolo lahko vzamete v eni in pustite v drugi izposojevalnici. Sistem info točk trajnostne mobilnosti bo vzpostavljen v Kobaridu (Zelena hiša, TIC Kobarid in info postaja TNP) in v Stari Fužini (Center TNP Bohinj, odprtje 15. 10. 2016; www.tnp.si). Info točke bodo v nadaljevanju odprte tudi na drugih lokacijah v Julijskih Alpah, hkrati pa vabimo vse zainteresirane deležnike, da sistem info točk uporabijo in vključijo v svoj sistem promocije, obveščanja in ozaveščanja. Koncept predvideva:

- animiran stenski zemljevid Julijskih Alp s predstavitvijo naravnih in kulturnih znamenitosti in izpostavitvijo trajnostne mobilnosti oz. s ponujeno rabo le-te,
- interaktivno spletno stran, ki uporabniku ponuja kombinirane možnosti rabe mehke mobilnosti na tem območju,
- kratki animirani film o obiskovanju Julijskih Alp brez osebne vozila; osrednji

liki so avtohtone vrste domačih živali – bohinjska cika, bovška ovca in drežniški kozel. Projekt ima naslov Celovito uvajanje okolju prijazne mobilnosti v Triglavskem narodnem parku za ohranjanje in pravo doživljanje narave, krajše pa Parkiraj & Doživi naravo! TNP je bil s projektom in še šestimi partnerskimi organizacijami uspešen na razpisu programa Finančnega mehanizma EGP 2009–2014. Projektne aktivnosti so poleg tega sofinancirane še s strani Republike Slovenije in vključenih partnerjev.

Majda Odar

V SPOMIN

Jože Žvokelj (1934–2016)

V 82. letu starosti je gorski svet zapustil Jože Žvokelj, ki se je rodil leta 1934 na Planini nad Ajdovščino. Od tam se je morala družina pred fašističnim nasiljem umakniti in se je nastanila v Kranju. Že v mladosti je bil mladenič poln elana, živahnosti, veselja in nagnjenosti k športu. V letu 1945 je doživel nesrečo, ko mu je minski vžigalnik poškodoval del roke. Za nadaljnje športne aktivnosti se je njegova pot sklenila, nove cilje in poti je našel v gorah. Član Planinskega društva

Kranj je postal v letu 1948 in se ob tem vpisu znašel tudi kot pripravnik v alpinističnem odseku. V letu 1950 se je že oblikovala nova kranjska alpinistična naveza Peter Keše – Šodr in Jože Žvokelj. Jože se je moral zaradi manjkajočih prstov še posebej prilagajati v steni, a ga pri vrvnih plezalni tehniki volja ni zapustila, vse ga je le še bolj zasvojilo – tako alpinistična družina kot tudi strast plezanja in gorski svet tišine. Jože je bil že po naravi komunikativen, mojster *judljanja*, talentiran pevec, z igranjem na orglice je popestril vzdušje v planinski koči ali v bivaku. To so bili časi planinske klasike pa tudi romantike. Jože je začel obiskovati alpinistične tečaje, plezal, odšel na prve "odprave" v Visoke Ture, Dolomite, švicarske Alpe vse do Mont Blanca, kjer je osvajal prve tri- in štiritisočake. V severnem ostenju Grintovca se je že leta 1957 proslavil s prvenstveno smerjo Grintovčev steber (VI/IV). V petdesetih letih je postal član Gorske reševalne postaje Kranj, kjer se je soočil s prvimi tragedijami pri reševanju ponesrečenih v gorah. Z vnemo in odgovornostjo se je usposabljal v tehniki GRS in hkrati svoje znanje posredoval pri usposabljanju novih mladih gorskih reševalcev. Svoje mnenje je Jože izmenjeval s takratnimi legendami slovenskega alpinizma in gorskega reševanja, npr. z Jožo Čopom, ki je leta 1959 obiskal potek reševalne vaje na Češki koči, z Jeseničanom Stanetom Koblarjem, Marjanom Salbergerjem, zdravnikom Andrejem Robičem in Marjanom Perkom iz Tržiča. Prav od njih je tudi črpal znanje, vrednote in poslanstvo gorskega reševanja. V začetku šestdesetih let je Jože s svojima

nadpovprečno aktivnostjo in delom postal inštruktor gorskega reševanja ter se leta 1960 na Krvavcu uvrstil med pionirje smučarskega reševanja na gorskih smučiščih, kajti zaupana mu je bila izvedba prvega državnega prvenstva v vožnji s čolniaki na Krvavcu v funkciji vodje tehnično operativnega odbora. Njegovo sporočilo pa je vedno bilo, da je za gorskega reševalca primeren le popolnoma zanesljiv, dovršen alpinist. V petdesetih letih je bil Žvokelj izvoljen za načelnika alpinističnega odseka Kranj, ki ga je vodil tri mandate, polnih dvanajst let. Na Kališču v t. i. "Cinah" je nastal za kranjske alpiniste in pripravnike center alpinistične šole. Na tem "spodnjem" Kališču je postavil miniaturno zavetišče oz. brunarico, ki je bila nemalokrat na voljo alpinistom. Jože Žvokelj je vodil tudi alpinistično odpravo v Prokletije, v letu 1963 pa je bil izbran za člana prve slovenske uspešne alpinistične odprave v Centralni Kavkaz. Nabralo se mu je več sto plezalnih vzponov, v mladostni zagnanosti se je podal na "nezaslišano" drzno pot, na zimsko ponovitev Direktne smeri v Špiku, vendar pa so razmere in vreme preprečili nadaljevanje po nekaj raztežajih. Jože je imel tudi kot električar dobro izpiljeno retoriko in nagnjenje k predavanjem po osnovnih in srednjih šolah. Njegova predavanja za mlade in starejše skupine o preventivi in nevarnostih v gorskem svetu so bila z vso zbranostjo skrbno poslušana. Velikokrat je na glas povedal, da ima vsaka nesreča v gorah svoj *zato*, se pa žal to največkrat v težkih trenutkih prikrije in premalo uporabi, da se take nesreče iz znanih

vzrokov v prihodnje ne bi več dogajale. Z leti se je Jože vse bolj bližal Jezerskemu. Ko se je planinstvo na tem območju okrepilo, se je Jože zblížal z jezerskim planinskim društvom pa tudi z gorskimi reševalci, ki so bili že na poti k ustanovitvi lastne gorske reševalne postaje. Številnim planincem, alpinistom in gorskim reševalcem je bil odličen in s srcem predan mentor. Iz njegove alpinistične šole v Kranju in na Jezerskem je izšlo veliko število vrhunskih alpinistov svetovnega formata. Na Jezersko je bil močno navezan, tudi osebno, saj je bil v zakonski navezi z ženo Nado, Jezerjanko in vnukinjo pomembnega Jezerjana gorskega reševalca ter vodnika iz tridesetih let Vinka Tepine, zaslužnega, da Češka koča v drugi svetovni ni bila požgana. Jože Žvokelj je bil tri desetletja v postaji GRS Kranj zadolžen za tehnično reševalno področje in inštruktorstvo, kakor tudi za poučevanje in usposabljanje novega kadra GRS. Deloval je tudi v komisiji za GRS pri PZS, v samem začetku pa je preučeval reševalno tehniko za gorske reševalce za reševanja s pomočjo helikopterja. Za Jožetovo gorsko reševalno pot lahko samo potrdimo, da se je vedno neposredno vključeval v še tako tvegana reševanja. Od številnih reševalnih akcij pa so mu za vedno kot veliko spominsko breme ostali spomini na "njegove" ponesrečene in mrtve alpiniste in gorske reševalce: leta 1959 dva alpinista "njegovega" alpinističnega odseka Kranj, brata Zupan izpod vzhodne stene Storžiča pozvizi, Uroš in Tom, alpinista AO Kranj v Široki peči, leta 1975 je Jože vodil reševalno akcijo padlega helikopterja, v katerem so izgubili

življenje reševani ponesrečenec, pilot ter zdravnik in načelnik GRS Kranja Gorazd Zavrnik. Druga helikopterska nesreča v letu 1997 je Jožeta težko prizadela, ko je nad Okrešljem umrlo pet gorskih reševalcev, med njimi jezerska gorska reševalca in alpinista Luka in Rado iz Jožetove šole alpinizma in gorskega reševanja.

S spoštovanjem ohranjamo spomin na Jožeta, saj si je ves čas prizadeval za razvoj slovenskega alpinizma, poslanstvo gorskega reševanja; njegovo prizadevanje, da nesreč v gorah ne bi bilo, pa ohranjajo nasledniki alpinisti in gorski reševalci.

Franci Ekar

Tomaž Klinar (1969–2016)

Tomaž je prišel na naš ljubljanski Akademski alpinistični odsek leta 1990. Prišel je kot mlad pripravnik, ki naj bi ga morali še kaj naučiti, a se je kmalu pokazalo, da smo dobili formiranega vsestranskega alpinista, ki pa je bil najbolj doma v visokih snežnih gorah. Fant je imel za seboj že neverjetno veliko pristopov in plezarij po Alpah, ki sta jih z očetom sistematično raziskovala vse od Tomaževega otroštva: lahko si ga vprašal za vsak pomemben ali pa nepomemben vrh tam čez. Čeprav je bil talentiran skalni plezalec, pa mu je največ pomenilo

alpinistično smučanje. Bil je v majhni skupini izbrancev, ki je konec 80. let sistematično smučala po slovenskih stenah in kolikor se je dalo, tudi po stenah Zahodnih Alp in v Andih. Z dvema prijateljema je kot prvi Slovenec presmučal 1600-metrsko zahodno steno Eigerja, najzloglasnejšo goro Alp. O njegovi smučarski strasti priča tale simpatična zgodba: Mateja si je že dolgo želela Benetk in sta končno šla. V Benetke. Ampak za vsak primer je Tomaž s seboj vzela še smuči — če bi nazaj grede avto morda sam od sebe zavil proti Julijcem h kakšni osamljeni zaplati snega.

K nam je prišel po vojaščini kot *bruc* na medicini, iz resnih in garaških okolij, in padel med nekaj starejših *zafkrantskih* cinikov. Na prvi dvodnevni plezalni izlet je prišel z medicinskimi knjigami, mi pa smo mu poskušali pokazati, da lahko človek po dveh dneh plezanja brez slabe vesti zapravlja čas s traparijami in se pri tem celo dobro počuti. Na naslednjo turo v južna ostenja Novega vrha smo se odpravili v akademskem slogu z minimalno količino hrane in vode. Popoldne so se nam jeziki od žeje lepili na nebo, Klinar pa je v grapi nabral snega, ga zložil na toplo skalo, pod žlebič v skali nastavil čutaro, vse brez besed, pri tem *kasiral* nekaj smeha in bodic in čez petnajst minut edini pil iz polne čutare. S tem je naredil sprejemni izpit in odtlej je plezal z nami. Iniciacijska doba je bila v tistih časih težka, ampak je potrpečljivo, najbrž zato, ker smo gore doživljali enako romantično kot on in ker smo ga imeli tako radi. Potem smo ta stari dobili otroke, Tomaž je dobil otroke in tako smo postali še družinski prijatelji z

vsem, kar spada zraven: izleti na Sv. Primoža, na morje, na plezanja. Bil je edini v celem društvu, ki je znal peti, in to zelo lepo. Na silvestrovanjih na bivaku pod Skuto je lahko do jutra pel slovenske ljudske pesmi. V posebnih situacijah je vedno našel ravno pravi citat iz klasične slovenske literature in zlasti iz Svetega pisma – zdelo se nam je, da ga zna na pamet.

Sredi študija je prišla nesrečna sladkorna bolezen, ampak ji je ves čas kljuboval. Na eni sami mini odpravi v Ande je prišel na šesttisočak Artesonraju, na skoraj 7000-metrski Huascaran in splezal novo smer na Pisco. Po študiju je šel naprej med gorske reševalce, potem pa še med jamarske. Bil je zdravnik na himalajski odpravi na Šišo Pangmo, izmučenemu prijatelju je pozdravil višinsko bolezen in povrh dosegel najvišjo točko na odpravi. Letos je s tekaškimi smučmi pretekel Finsko od ruske do švedske meje. In še ena zgodba o njegovi žilavosti: smučarska tura v Julijcih se je zavlekla, pozno zvečer je lovil zadnje prevoze do Kranja, odkoder je ob enih ponoči v pancernih in s smučmi na rami odpešal do Ljubljane in ob petih zjutraj končno sedel na prvi delavski mestni avtobus. Ne vem, katero slovensko goro je imel Tomaž najraje. O tisti, ki jo imam najraje jaz, je Julius Kugy napisal: "Nad mano je daljni, neskončno visoki, brezglasni, tihi prostor. Globok mir v spokojnem dihu zemlje, svetle avreole v zlatih višavah. To je slovesna ura. In Julijci mi pripovedujejo. Radi me imajo." Tudi Tomaža imajo radi in mu bodo od danes naprej na pokopališču na Dovjem vsak dan pripovedovali.

Aleksander Bjelčevič

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

Od Trente do Trojan, najbolj poslušana regionalna radijska mreža na Primorskem.

gorenjska televizija
www.gtv.si

Film Sufferfest 2 Desert Alpine AKA 34 Pieces of Choss and 5 Horrendous Life Experiences, Arhiv FGF

V prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

Festivali gorniškega filma po svetu

INTERVJUJI

Janko Kovačič, Tomo Česen

Z NAMI NA POT

Dleskovška planota

RADIO ŠT. 1 OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE | ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Planinski koledar 2017

Kmalu v prodaji

V koledarju Planinske zveze Slovenije 2017 so najlepše fotografije, ki so bile izbrane na razpisu Planinske zveze Slovenije. Motivi na koledarju predstavljajo del gorske narave v različnih letnih časih, ki vas bodo spremljali skozi leto 2017. Koledar je opremljen trimesečno z luninimi menami. 13-listni koledar je tiskan na kakovostnem papirju in vezan z belo spiralo.

Format koledarja je 33 x 48 cm.

Možnost dotiska na pasici, višine 5 cm.

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

preko spletne trgovine
www.pzs.si/trgovina.php

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **4,50 €**

